

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**YEREL KALKINMADA BİR ARAÇ OLARAK
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ:
SİVAS VE ERZİNCAN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Gamzegül SÜT**

2009 - NİĞDE

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

YEREL KALKINMADA BİR ARAÇ OLARAK
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ:
SİVAS VE ERZİNCAN ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç Dr. Filiz TUTAR

Hazırlayan
Gamzegül SÜT

2009 - NİĞDE

ONAY SAYFASI

Yrd.Doç.Dr.Filiz TUTAR danışmanlığında Gamzegül SÜT tarafından hazırlanan “Yerel Kalkınmada Bir Araç Olarak Organize Sanayi Bölgeleri: Sivas ve Erzincan Örneği” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

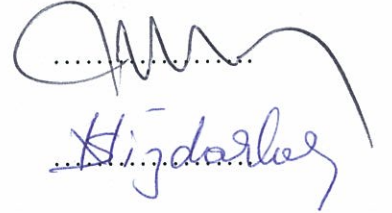
03.09.2009

JÜRİ :

Danışman : **Yrd.Doç.Dr.Filiz TUTAR**

Üye : **Doç.Dr.Tuncay ÇELİK**

Üye : **Yrd.Doç.Dr.H.İşin DİZDARLAR**

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

.../.../ 200..

Doç. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Doğal ve toplumsal kaynakların ülke coğrafyaları üzerindeki dağılımı, bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının nedeni olarak görülmüş ve bu politikalar bölgesel kalkınma olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ülkeler sanayileşmenin belli bölgelerde toplanması sonucu ortaya çıkan bu eşitsizlikleri gidermek, geri kalmış yörelerin seviyesini yükseltmek için bir birtakım tedbirler almak durumundadır. Bu nedenle bölgelerarası gelişmişlik farkını tamamen gidermek ya da en aza indirmek için çok yönlü planların yapılması gerekmektedir. Türkiye’de de bölgeler karşılaştırıldığında, bazı bölgelerde ekonomik ve sosyal alanlarda büyük farklılıklar gözlemlenmiştir.

Bir taraftan sanayileşme yolunda çalışmalar yapılırken diğer taraftan sanayileşmenin doğurduğu düzensiz şehirleşme ve birtakım olumsuzluklar gündeme gelmiştir. Sanayileşmiş ülkeler açısından sanayileşmede istikrarın sağlanması, sanayileşmenin yol açtığı sorunların önlenmesi; sanayileşmekte olan ülkeler açısından da planlı bir sanayileşme politikası, sanayi altyapısının oluşturulması, girişimcileri özendirecek teşvik gibi uygulamaların ülke düzeyinde dengeli dağıtılması ve düzenli şehirleşme büyük öneme sahiptir.

Bu noktada hem sanayileşmiş ülkelerin karşılaştığı problemleri en aza indirmek hem de sanayileşmekte olan ülkelerin planlı ve verimli bir şekilde sanayileşmesini sağlayabilmesi için “Organize Sanayi Bölgeleri” fikri öne çıkmıştır.

Türkiye’de de bölgeler karşılaştırıldığında, bazı bölgelerin ekonomik ve sosyal alanlarda geri olduğu görülmektedir. Sözü edilen dengesizliklerin giderilmesi için Organize Sanayi Bölgeleri bir vasıta olarak kullanılmalıdır. Organize sanayi bölgeleri ihracat ve ithalata imkân sağlar, yabancı sermaye girişini artırır, iş imkânları ve gelişmişlik seviyesini yükseltir. Bu sayede hem yeni yatırımlara teşvik sağlanmış hem de istihdam yaratılmış olur. Milli gelirde de artış sağlanır.

“Yerel kalkınmada bir araç olarak Organize Sanayi Bölgeleri: (Sivas ve Erzincan Örneği)” adlı bu çalışmanın amacı; bölgesel kalkınma aracı olarak organize

sanayi bölgelerinin önemini anlatmak, Sivas ve Erzincan Organize Sanayi Bölgeleri'nin bölgesel kalkınmaya katkısı olup olmadığını belirlemektir. Yapılan anket sonuçları SPSS programında değerlendirilerek, az ya da çok organize sanayi bölgelerinin yerel kalkınmaya katkısı olduğu görülmüştür. Sivas ilinde bu katkının daha büyük olduğu, Erzincan Organize Sanayi Bölgesi'nin de katsayısının küçümsenmemesi gerektiği kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Bölgesel Kalkınma, Organize Sanayi Bölgeleri, Sivas Organize Sanayi Bölgesi, Erzincan Organize Sanayi Bölgesi

ABSTRACT

Distribution of natural and social resources among the countries has been considered as the primary reason of regional disparities. Thus, policies on effective use of regional resources and overcome the issues of regional disparities has given rise to the notion of regional development.

Countries have to take preventive measures to overcome the regional disparities and inequalities, and to develop the backward areas which have been suffering from lack of industrialization. Therefore, it can be said that there is a vital necessity to multi dimensional plans in order to eliminate or –at least- deal with the adverse effects of regional disparities. Comparing the regions in Turkey, considerably large amount of disparities in economic and social domains have been observed in Turkey, as well.

In the light of aforementioned perspective, studies on rapid industrialization and unorganized urbanization together with their negative side-effects have simultaneously taken the agenda. While stabilization of industrial development and prevention of its negative effects have great importance to the industrialized countries, planning and execution of industrialization projects, building industrial infrastructure, distribution of incentive projects in an equal way throughout the whole regions, and regular urbanization have gained great importance to the developing countries.

At this juncture, the idea of establishing “Organized Industrial Zones (Organize Sanayi Bölgeleri in Turkish)” has been seen as a primary solution which could provide a planned and effective industrialization for developing countries and diminish the negative effects of the industrialization problems which developed countries have been struggling.

When the regions in Turkey are compared, it is seen that some of the regions are different than the others in terms of economic and social conditions. Industrial zones should be used as a tool in order to equalize these imbalances. This is because,

organized industrial zones provide suitable conditions for export and import services, increase the import of foreign capital, and promote the opportunities for new employments. Consequently, new investments, new jobs, and national income rates can be increased.

The main aims of this study which is named “Organized Industrial Zones as a tool for Regional Development: The cases of Sivas and Erzincan” are to explain the importance of planned locations for industry as a local development tool and to determine if the Sivas and Erzincan Organized Industrial Zones have any effect on regional development. After analyzing the survey data via SPSS, a computer based statistical analyzing program, it is seen that organized industrial zones have relatively positive contribution to the regional development. Comparing the rates of the contribution levels of the Organized Industrial Zones to the development of the cities, it is seen that Sivas has been affected more than Erzincan, though the coefficient is not minor for the latter.

Key words: Development, Regional Development, Organized Industrial Zones, Sivas Organized Industrial Zone, Erzincan Industrial Zone.

ÖNSÖZ

Yerel Kalkınmada Bir Araç Olarak Organize Sanayi Bölgeleri: Sivas ve Erzincan adlı tez çalışmasında birçok kişi ve kurumun emeği geçmiştir. En başta anlayışı, bilgisi ve tecrübesiyle desteğini hiç esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Filiz Tutar'a, yardımları ve desteği için araştırma görevlisi arkadaşım Başakgül Aktakas'a, SPSS çalışmasında istatistikî analizlerin yapımında bilgi ve tecrübesiyle her konuda bana yardım eden ve destek olan Çukurova Üniversitesi İstatistik Bölümü Araştırma Görevlisi Nazif Çalış'a, Erzincan hakkındaki çalışmalarını ve bilgisini paylaşan Erzincan İl Planlama Müdürü Sayın Engin Ustaoglu'na, belge ve bilgisini esirgemeyen Sivas Organize Sanayi Bölgesi Müdürü Sayın Bekir Sıtkı Eminoğlu'na, Erzincan Organize Sanayi Bölgesi Müdürü Sayın Ergül Kolak'a, Sivas Vali Yardımcısı Mete Buhara'ya, Sivas ve Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA VE BÖLGESEL KALKINMA

1.1. KALKINMA KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ	1
1.1.2. Bölge Kavramı ve Çeşitleri	6
1.1.2.1. Homojen Bölge.....	9
1.1.2.2. Polarize Bölge.....	9
1.1.2.3. Plan Bölge.....	10
1.1.2.4. Ekonomik Gelişmişlik Düzeyine Göre Bölge Çeşitleri.....	12
1.1.2.5. Bölgenin Kalkınmadaki Etkisi.....	14
1.1.3. Bölgesel Kalkınma	15
1.1.3.1. Bölgelerarası Dengesizlikler.....	16
1.1.3.2. Bölgesel Kalkınmanın İlke, Amaç ve Araçları.....	19
1.1.3.2.1. Bölgesel Kalkınma Politikasının İlkeleri	20
1.1.3.2.1.1. Sosyal Karlılık İlkesi.....	20
1.1.3.2.1.2. Kalkınma Kutbu İlkesi	20
1.1.3.2.1.3. Halkın Katılması İlkesi	21
1.1.3.2.2. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları.....	21
1.1.3.2.2.1. Büyüme Amacı.....	22
1.1.3.2.2.2. İstikrar Amacı.....	22
1.1.3.2.2.3. Dengeleme ve Eşitleme Amacı	22
1.1.3.2.3. Bölgesel Kalkınma Politikasının Araçları	23

1.1.3.2.3.1. Bölgesel Kalkınmanın Aracı Olarak Bölge Planlama.....	24
1.1.3.2.3.2. Gerekli Kamu Yatırımlarının Gerçekleştirilmesi.....	25
1.1.3.2.3.3. Yönetimsel Örgütün Bölgesel Kalkınma Sorunlarına Adaptasyonu.....	26
1.1.3.2.3.4. Mali ve Vergisel Teşvik Önlemleri.....	27
1.1.3.2.3.5. Girişimciliğin Teşvik Edilmesi	29
1.1.3.2.3.6. Diğer Araçlar.....	29
1.1.4. Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarına Yol Açan Ekonomik Faktörler	31
1.1.4.1. Makroekonomik İstikrarsızlık	32
1.1.4.2. Verimliliği Etkileyen Faktörlerdeki Piyasa Başarısızlıkları	32
1.1.4.3. Ekonomik Faaliyetlerin Kümeleşmesini Etkileyen Faktörler	33
1.2. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLARININ ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ.....	34
1.2.1. Ekonomik ve Sosyal Nedenler	38
1.2.2. Coğrafi Nedenler	39
1.2.3. Tarihsel Nedenler	39
1.3. PLANLI DÖNEMDE BÖLGESEL DENGESİZLİK ÇALIŞMALARI	40
1.4. TÜRKİYE’DE BÖLGELERİN YAPISAL SORUNLARI.....	43
1.5. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLARININ GİDERİLMESİ	44
1.5.1. Türkiye’de Bölgelerarası Sınıflandırma.....	44
1.5.2. Kalkınmada Öncelikli Yöre Uygulaması	45
1.5.3. Devletin Altyapıya Yönelik Yatırımları.....	46
1.5.4. Teşvik ve Hibeler Kredi Finansman Kolaylıkları	46
1.5.5. Sanayi Kuruluşları Altyapı Politikaları: Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgeleri.....	47
1.5.5.1. Küçük Sanayi Siteleri	47
1.5.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA, AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE EKSENİNDE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

2.1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ KAVRAMI VE KAPSAMI	49
2.1.2. Organize Sanayi Bölgelerinin Önemi.....	51
2.1.2.1. Mekân Düzenleme Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri.....	53
2.1.2.2. Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri	54
2.1.3. Organize Sanayi Bölgesi Türleri	55
2.1.3.1. Uygulama Şekilleri Yönünden Organize Sanayi Bölgesi Türleri.....	55
2.1.3.2. Kuran ve Finanse Eden Kuruluşlar Yönünden Organize Sanayi Bölgeleri	56
2.1.4. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşunda ve Yer Seçiminde Önemli Olan Faktörler.....	56
2.2. DÜNYADA ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE UYGULAMALARI	59
2.2.1. A.B.D’ de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları.....	60
2.2.2. Hindistan’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulaması	61
2.2.3. Tayland’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	62
2.3. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ UYGULAMALARI.....	63
2.3.1. İngiltere’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları.....	63
2.3.2. İtalya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	64
2.3.3. Almanya Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları.....	66
2.3.4. Finlandiya Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	67
2.3.5. Portekiz Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	67
2.3.6. Hollanda Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları.....	68
2.4. TÜRKİYE’DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ UYGULAMALARI	69
2.4.1. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Gelişimi	69
2.4.2. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Yapısı	71
2.4.2.1. Hukuksal Altyapı	72

2.4.2.2. Yönetim Yapısı.....	73
2.4.2.3. Finansman Yapısı	74
2.4.3. Organize Sanayi Bölgesi Kurulmasında Uygulanan Ana Politikalar.....	74
2.4.3.1. Planlama Çalışmaları.....	75
2.4.3.2. Yatırımlar İçin Arazi Arsa Temin Edilmesi	76
2.4.4. Teşvik Kapsamında Organize Sanayi Bölgelerine Sağlanan İmkânlar.....	77
2.4.4.1. Gelir Vergisi Stopajı.....	78
2.4.4.2. Sigorta Primi İşveren Payı.....	78
2.4.4.3. Bedelsiz “Yatırım Yeri” Desteği	79
2.4.4.4. Bedelsiz “Arsa” Desteği	80
2.4.5. Organize Sanayi Bölgelerine Tanınan Vergi Muafiyetleri.....	82
2.4.6. Kredi Kapsamı.....	83
2.4.6.1. Kredi Şartları	83
2.4.7. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş Aşamaları	84
2.4.8. Organize Sanayi Bölgelerinin Bölgelere Göre Dağılımı.....	86
2.4.9. Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Sorunlar ve Öneriler.....	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVAS VE ERZİNCAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN YEREL EKONOMİK KALKINMAYA ETKİSİ

3.1. SİVAS İLİ SOSYO-EKONOMİK YAPISI	92
3.1.1. İlin Ekonomik Tarihçesi.....	92
3.1.2. İlin Mevcut Durumu.....	93
3.1.3. Sosyal Yapı.....	96
3.1.3.1. Demografik Yapı, Nüfus Ve İnsan Kaynakları	96
3.1.3.2. Eğitim	97
3.1.3.3. Sağlık Hizmetleri	97
3.1.4. Kültür ve Turizm	98
3.1.5. Ticaret.....	99
3.1.6. Tarım	100

3.1.7. Madencilik.....	101
3.1.8. Sanayi	102
3.1.8.1. İmalat Sanayi	104
3.1.8.2. Sivas'ta Küçük Sanayi Siteleri	105
3.1.8.3. Sivas Organize Sanayi Bölgesi.....	106
3.1.8.3.1. Sivas OSB'nin Kuruluşu ve Gelişimi	107
3.1.8.3.2. Sivas OSB'nin Altyapı ve Parsel Durumu.....	108
3.1.8.3.3. Sivas OSB'ye Yatırım Avantajları.....	109
3.1.8.3.4. Sivas OSB'nin İl Ekonomisine Katkısı.....	111
3.1.8.3.5. Sivas OSB'nin Sorunları.....	112
3.2. ERZİNCAN İLİNİN SOSYO EKONOMİK YAPISI	114
3.2.1. İlin Ekonomik Tarihçesi.....	114
3.2.2. İlin Mevcut Ekonomik Durumu	115
3.2.3. Sosyal Yapı.....	119
3.2.3.1. Demografik Yapı ve İnsan Kaynakları	119
3.2.3.2. Eğitim	120
3.2.3.3. Sağlık Hizmetleri	121
3.2.3.4. Turizm	121
3.2.4. Ticaret.....	122
3.2.5. Tarım	123
3.2.6. Madencilik.....	124
3.2.7. Sanayi	125
3.2.7.1. Küçük Sanayi Siteleri	126
3.2.7.2. Erzincan Organize Sanayi Bölgesi	127
3.2.7.2.1. Erzincan OSB'nin Kuruluşu Ve Gelişimi.....	127
3.2.7.2.2. Erzincan OSB'nin Altyapı Durumu.....	128
3.2.7.2.3. Erzincan OSB'nin Parsel Durumu	130
3.2.7.2.4. Erzincan OSB'nin Arsa Tahsis Şartları	131
3.2.7.2.5. Erzincan OSB'ye Yatırım Avantajları	131
3.3. SİVAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ İLE İLGİLİ BULGULAR	
VE YORUMLAR	134

3.4. ERZİNCAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ İLE İLGİLİ	
BULGULAR VE YORUMLAR	144
3.5. SİVAS VE ERZİNCAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE	
UYGULANAN ANKET ÇALIŞMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ	154
SONUÇ.....	158
KAYNAKLAR	161
EKLER.....	173
ÖZGEÇMİŞ.....	176

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Gelişmiş Ülkelerle Türkiye’deki Organize Sanayi Bölgeleri Karşılaştırılması	72
Tablo 2.2. 5804 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına dair 5350 Sayılı Kanun.....	80
Tablo 2.3. Organize Sanayi Bölgelerine verilen Kredilerin Geri Ödeme Şartları ile Kredilendirme ve Faiz Oranları	84
Tablo2.4. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş Aşamaları.....	86
Tablo 2.5. Organize Sanayi Bölgelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı.....	88
Tablo 3.1. Sivas İli GSYİH’sının Yıllar İtibariyle Gelişimi	95
Tablo 3.2. İldeki Küçük Sanayi Siteleri.....	106
Tablo 3.3. Sivas Merkez I.OSB İle İlgili Veriler	109
Tablo 3.4. Sivas Merkez I.OSB’ye Yapılan Yatırımların Yıllara Göre Dağılımı.....	111
Tablo 3.5. Sivas’ta Yıllara Göre İhracat	112
Tablo 3.6. Sivas Organize Sanayi Bölgesinin Temel Sorunları.....	113
Tablo 3.7. Erzincan İli Ekonomik Göstergeleri	118
Tablo 3.8. Erzincan OSB Parsel Durumu	130
Tablo 3.9. Faaliyet Alanları	134
Tablo 3.10. Yönetici Konumu.....	135
Tablo 3.11. Faaliyet Yılı	135
Tablo 3.12. İhracat Yapma Durumu	136
Tablo 3.13. İthalat Yapma Durumu	136
Tablo 3.14. Devlet Teşvikinden Yararlanma Durumu.....	136
Tablo 3.15. Faaliyet Yerinin Sağladığı Hammadde Avantajı.....	137
Tablo 3.16. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı	137
Tablo 3.17. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlığı	138
Tablo 3.18. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Memleketi Olması	138

Tablo 3.19. Danışmanlık Kuruluşu	139
Tablo 3.20. OSB'nin Firmaya Sağladığı Hammaddeye Yakınlık.....	139
Tablo 3. 21. OSB'nin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı	139
Tablo 3.22. OSB'nin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlık	140
Tablo 3.23. OSB'nin İşgücüne Yakın Olması	140
Tablo 3.24. OSB'nin Altyapı Hizmetleri	141
Tablo 3.25. OSB'nin Sağladığı Çevre Koşulları.....	141
Tablo 3.26. OSB'de bulunmanın İhracata Olumlu Etkisi	142
Tablo 3.27. OSB'de bulunmanın İthalata Olumlu Etkisi	142
Tablo 3.28. OSB'de Aynı İş Kolunda Rakip Firma.....	142
Tablo 3.29. OSB Dışında Başka Bölgede Yan Kuruluş.....	143
Tablo 3.30. Yan Kuruluş Varsa Avantajı.....	143
Tablo 3.31. OSB Hizmetlerinden Genel Memnunluk.....	144
Tablo 3.32. Faaliyet Alanları	144
Tablo 3.33. Yönetici Konumu.....	145
Tablo 3.34. Faaliyet Yılı	145
Tablo 3.35. İhracat Yapma Durumu	146
Tablo 3.36. İthalat Yapma Durumu	146
Tablo 3.37. Devlet Teşvikinden Yararlanma Durumu.....	146
Tablo 3.38. Faaliyet Yerinin Sağladığı Hammadde Avantajı	147
Tablo 3.39. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı	147
Tablo 3.40. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlığı	148
Tablo 3.41. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Memleketi Olması	148
Tablo 3.42. Danışmanlık Kuruluşu	149
Tablo 3.43. OSB'nin Firmaya Sağladığı Hammaddeye Yakınlık.....	149
Tablo 3.44. OSB'nin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı	150
Tablo 3.45. OSB'nin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlık	150
Tablo 3.46. OSB'nin İşgücüne Yakın Olması	151

Tablo 3.47. OSB'nin Altyapı Hizmetleri	151
Tablo 3.48. OSB'nin Sağladığı Çevre Koşulları.....	152
Tablo 3.49. OSB'de Bulunmanın İhracata Olumlu Etkisi	152
Tablo 3.50. OSB'de Bulunmanın İthalata Olumlu Etkisi	152
Tablo 3.51. OSB'de Aynı İş Kolunda Rakip Firma.....	153
Tablo 3.52. OSB Dışında Başka Bölgede Yan Kuruluş.....	153
Tablo 3.53. Yan Kuruluş Varsa Avantajı.....	153
Tablo 3.54. OSB Hizmetlerinden Genel Memnunluk.....	154

GİRİŞ

Sanayi Devrimiyle 19 yy. da Avrupa ve bazı dünya ülkeleri hızlı bir sanayileşme politikası içine girerek, ekonomik ve sosyal kalkınmayı ve bunun getireceği refah, huzur ve istikrarı yakalamaya çalışmışlardır. O dönemden günümüze sanayileşmesini tamamlamış ve sanayi teknolojisinde üstünlüğü elinde tutmuş ülkeler hem toplumda ekonomik refahı ve sosyal huzuru hem de siyasal anlamda istikrarı sağlamada önemli mesafeler almışlardır. Diğer taraftan sanayileşme politikasını oluşturamamış, sanayileşmeye başlayamamış ya da çeşitli sebeplerle bu konuda geri kalmış ülkeler de sanayileşme konusunda ilerlemeyi sağlamak için çeşitli kalkınma planları uygulamışlardır.

Sanayileşmenin ülkelerin tüm bölgeleri arasında dengeli dağılımı, kırsal kesimlerden şehirlere göçün durdurulması, düzensiz şehirleşme ve çevre kirliliğinin önlenmesi, girişimcileri özendirecek teşvik v.s. gibi uygulamaların eşit dağılımı, bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilerek sosyal ve ekonomik dengenin sağlanması gibi amaçlarla hükümetler çeşitli tedbirler almaktadır. Tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de sanayileşme hedefleri için en önemli kalkınma aracının Organize Sanayi Bölgeleri olduğu önemli bir gerçektir.

“(Yerel Kalkınmada Bir Araç Olarak Organize Sanayi Bölgeleri: Sivas ve Erzincan Örneği)” adlı bu çalışmanın amacı; genelde, Türkiye’de kalkınma, bölgesel kalkınma ve organize sanayi bölgelerinin mevcut durumunu ortaya koymaktır. Özelde ise; organize sanayi bölgelerinin, (özellikle yapılan anket çalışması ile Sivas ve Erzincan örnek illerinde ki organize sanayi bölgelerinin), yerel ekonomik kalkınmaya katkısını ölçebilmektir.

Sivas ve Erzincan Organize Sanayi Bölgeleri’nin yerel ekonomik kalkınmaya katkısının ölçülmeye çalışıldığı bu çalışma, üç bölüm oluşmaktadır. Araştırmada ifade edilmeye çalışılan hemen her bölüm kapsamlı bir araştırma konusu olduğundan sınırları oldukça daraltılarak ana hatları ile verilmeye gayret edilmiştir.

“Kalkınma ve Bölgesel Kalkınma” adlı birinci bölüm; kalkınma, bölgesel kalkınma, Türkiye’de iktisadi kalkınma projeleri, Türkiye’de bölgelerarası gelişmişlik farklarına yol açan ekonomik faktörler ve Türkiye’de bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi başlıklarından oluşmuştur.

“Dünya, Avrupa Birliği ve Türkiye Ekseninde Organize Sanayi Bölgeleri” adı verilen ikinci bölümde; organize sanayi bölgeleri kavramı kapsamı, türleri ve kuruluş ve yer seçimi, dünyada ve Avrupa Birliği’nde organize sanayi bölgeleri uygulamaları ve Türkiye’de organize sanayi bölgesi uygulamaları, organize sanayi bölgelerinin bölgelere göre dağılımı, organize sanayi bölgelerine sağlanan imkânlar, Türkiye’de organize sanayi bölgelerine ilişkin sorunlardan oluşmaktadır.

“Yerel kalkınmada bir araç olarak Organize Sanayi Bölgeleri: Sivas ve Erzincan” adı verilen üçüncü bölümde; Sivas ve Erzincan illerinin sosyo ekonomik yapısı, coğrafi yapıları, iklimleri, yatırım faaliyetleri yönünden genel olarak incelenmiş, devamında Sivas ve Erzincan Organize Sanayi Bölgeleri hakkında bilgi verilmiş ve bu illere uygulanan anket sonuçlarına yer verilmiştir. Anket sonuçları SPSS programı ile değerlendirilmiştir.

Çalışmada çeşitli kitap, makale, tez, istatistikî veriler, elektronik kaynaktan faydalanılmıştır.

Sonuç bölümünde, çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMA VE BÖLGESEL KALKINMA

1.1. KALKINMA KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Kalkınma konusu ağırlıklı olarak II. Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelmiş ve çok geniş bir yelpazede tartışılmıştır. Bunun iki önemli nedeni üzerinde durulmaktadır.

Bunlardan ilki sömürge ülkelerinin hızla bağımsızlıklarını kazanmalarıdır. Siyasal bağımsızlığın korunup ve geliştirilebilmesi için ekonomik bağımsızlığında kazanılması gereği bu ülkeler tarafından çok geçmeden anlaşılmıştır (Kar ve Taban, 2005: s.7).

Bir diğer nedende iletişim araçlarının hızla gelişmesidir. Gelişmekte olan ülkelerdeki “insanların gelişmiş ülkelerdeki yaşam koşulları hakkındaki bilgileri gazete, dergi, radyo gibi iletişim araçları ile artmaya başlamıştır.

Son derece geniş bir kapsama sahip olan kalkınma kavramının en yaygın tanımı, üretim artışı ve insanların yaşam standartlarının yükselmesi yanında sosyo-ekonomik ve kültürel yapının değiştirilmesidir. (Öztürk ve Çelebioğlu, 2006, s.87). Kalkınma, salt üretimin ve kişi başına gelirin arttırılması demek olmayıp, üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarlarının değişmesi, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içindeki payının artması gibi yapısal değişiklikler, kalkınmanın temel öğeleridir (Kaya ve Han, 2002: s.2).

Gelişme, ilerleme, batılılaşma, Avrupalılaşma, modernleşme, uygarlaşma vb. gibi kavramlarla ifade edilen kalkınma sürecinin farklı çevrelerde farklı terminoloji ile tartışıldığı bir gerçektir. Modernleşme kavramı, ekonomik kökenli gelişme kavramları, aynı toplumsal değişim ya da dönüşüm sürecini açıklamak üzere bazen birbirlerinin yerine de kullanılmaktadır. Modernleşme ve gelişme kavramlarının birbirinin yerine kullanımına neden olan üç hareket noktasını birbiriyle ilişkilendiren sanayileşme kavramıdır. Sanayileşme kavramının doğrudan ve dolaylı etkileri, modernleşme ve gelişme kavramlarının kapsamında yer almakta ve iki kavramın içeriklerini birbirine yaklaştırmaktadır. Sanayileşme; sürekli bir şekilde sürdürülen uygulamaya dönük bilimsel çalışmaların, enerji kaynaklarına oturtulmuş bir teknolojinin, neden olduğu ekonomik değişimlerdir. Modernleşme ise, Batı Avrupa ülkelerinin toplumsal ve siyasi yapılarında, sanayileşme neticesinde ortaya çıkan değişimler olarak tanımlanmaktadır. Yani sanayileşme, Batı Avrupa ülkelerinin yaşadığı teknik ekonomik değişmeyi, modernleşme ise sosyo/politik değişmeyi tanımlamaktadır. Gelişme, sanayileşme ve modernleşmeyi kapsayacak şekilde, her iki kavramla ifade edilen değişmelere aynı anda atıfta bulunulmak istendiğinde başvurulacak bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Berber, 2004: s.3).

Modernleşmenin anlaşılabilmesi modern olanın anlaşılmasına bağlıdır. Bunun için zaman-mekân ve içerik açısından kalkış noktasına gereksinim vardır. Modernleşme kuramı çerçevesinde toplumlar geleneksel toplum, geçiş toplumu ve modern toplum; gelişme iktisadî çerçevesinde toplumlar, az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş toplum olarak sınıflandırılmaktadır. Bu kalkış noktasından hareketle modern toplumun Batı'ya işaret ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde gelişmiş ülke tanımı da Batı'ya uygun olacaktır. Burada modernleşmenin içeriğini belirleyen noktalar sanayileşme, halkın belli ölçüde devlet yönetimine katılması, rasyonel normların kültüre yayılması, toplum içerisinde hareketliliğin artması olarak karşımıza çıkmaktadır ve gelenekselle modern, az gelişmişle gelişmiş aynı seviyeye getirme çabası da buradan ileri gelmektedir (Yavillioğlu, 2002: s.71).

Kalkınma iktisadında, ekonomik gelişme, ekonomik büyüme ve yapısal değişmeye yüklenen anlamlar çoğu kez birbirine karışmıştır (Berber, 2004: s.2-4)

Ekonomik büyüme, kalkınma için gerekli ama yeterli değildir. Her ekonominin büyümesi olasıdır ve istenen bir durumdur. Ama kalkınma konusu sadece gelişmekte olan ülkeler için söz konusudur. Bir ülkenin kalkındığını söyleyebilmek için ekonomik büyüme yanında ekonomik ve sosyal yapının da değişmesi gerekmektedir. Bu değişimin en önemli sonucu üretim faktörlerinin verimliliğinde görülen artışlardır. Böylece ülke aynı faktör miktarı ile daha fazla üretim yapabilecektir. (Öztürk ve Çelebioğlu, 2006: s.88). Kalkınma büyümeden farklı olarak şu beş unsuru içermektedir. a.) Sürdürülebilir bir büyüme, b.) Üretim ve tüketim kalıplarında yapısal değişim, c.) Teknolojik gelişme, d.) Sosyal, politik ve kurumsal modernizasyon, e.) Beşeri konularda gelişmedir.

Ancak bu konuda sürdürülebilir büyüme konusunu daha geniş ele almak gerekmektedir. Oldukça fazla kullanılmakta olan bu kavram, bölgesel ve yerel kalkınma ile ilişkilendirildiğinde anahtar bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir büyümenin ana bileşenleri şunları içermektedir. a.) Ekonomik gelişme ve kalkınmada yükselme, b) Sosyal adaletin sağlanması ve tarafsızca dağıtımı, c.) Kaynakların etkin yönetimi ve çevrenin korunması, d.) Hem bugünün iç kuşağı hem de kuşaklar arasındaki eşitliğin artırılması, e.) Küresel ekonomik girişimler ve geleceğin planlanması ile ilgili farklı bilim dallarını içeren yaklaşımların artırılmasıdır. Tüm bunların yanında belirtilmesi gereken diğer husus, sürdürülebilir büyümenin, yerel ve bölgesel büyümenin herhangi bir süreci içerisinde merkezi bir görev niteliği taşıdığı ve konudaki öneminin giderek artmaya başladığıdır (Adelman ve Yeldan, 2000: s.95).

Yaşam standardının yükselmesi ise kişi başına gelirin artması yanında bir takım yaşamsal gereksinimlerin karşılanması ile mümkündür. Bunlar; beslenme, barınma, sağlık, güvenlik gibi temel ihtiyaçlar yanında yaşam süresi beklentisinin yükselmesi, mesleki yeteneklerin çoğalması, ulusal ve kişisel özgüvenin artması ve temel hak ve özgürlüklerin gelişmesi olarak sayılabilir (Öztürk ve Çelebioğlu, 2006: s.88).

Kalkınma çabası içerisinde olan toplumları ilgilendiren diğer bir konu ise nüfustur. Tüm tarih boyunca gerek sanayi öncesi ve sanayi toplumlarında gerekse

sanayi sonrası toplumlarda nüfusun nicelik ve niteliği ile o toplumun ekonomisi arasında birtakım ilişkiler var olmuştur (Taban ve Kar, 2004: s.2).

Nüfusla ekonomik büyüme ve kalkınma arasındaki ilişki, talep ve arz yönlerinden olmak üzere iki şekilde alınabilir. Talep yönünden nüfus artışı, yiyecek mallarıyla, hizmetler ve diğer kaynaklara olan talep artışlarını, pazar genişlemesini ifade ederken; arz yönünden daha fazla mal ve hizmet üretmek için gerekli olacak mevcut emek fazlalığını, faktör girdisi genişliğini gösterir. Nüfus artışının gerek talep, gerekse arz yönlerinden hem olumsuz, hem de olumlu yönleri vardır. Bir başka deyişle, nüfus artışı ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde hem engelleyici hem de uyarıcı bir etki yapabilmektedir. Azgelişmiş ülkelerle ilgili olarak hızlı nüfus artışına ait genel görüş, kalkınmayı engellediği yönündedir (Kaynak, 2007: s.271-273).

Kalkınma için önemli bir konu olan sermaye birikimi ise dış ticaret ile çok yakından ilgilidir. Dış ticaret kalkınma süreci içerisinde çok önemli bir yere sahiptir (Taban ve Kar, 2004: s.3). Kalkınma sürecinde dış ticaretin yapısında da değişimler yaşanır. Başlangıçta tarımsal ürünler ve işlenmemiş doğal kaynaklardan ibaret olan ihracat ürünlerinden, gittikçe sınai ve mamul mallar lehine dönüşüm olur (Berber, 2004: s.2-9).

Bir ülkede sermaye stokunun artması, elde edilen net gelirden bir kısmının tüketilmeyip tasarruf edilerek net yatırımlara dönüştürülmesine bağlıdır. Bu şekilde meydana gelen sermaye birikimi ülkenin üretim kapasitesini genişletir. Sermaye birikiminin önemini kavrayan azgelişmiş ülkeler, üretimlerini artırabilmek için yatırım düzeyini yükseltmenin zorunlu olduğunu ileri sürmektedirler. Kalkınma sanayileşme; sanayileşme de sermaye birikimiyle ele alınmaktadır (Kaynak, 2007: s.236-241).

Gelişmiş ülkeler seviyesine dönüşme çabası içerisindeki ülkelerde sermaye yetersizliği ve bu ülkelerdeki sermaye piyasalarının gelişmemişliği ayrı bir sorun olarak kendisini gösterir.

Kalkınma çabası nerden bakılırsa bakılsın bir kaynak sorununu beraberinde getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sürecinde karşılaştıkları temel sorunların başında kalkınmanın finansmanı gelmektedir.

Yabancı sermayede, gerek portföy gerekse doğrudan yabancı yatırımlar şeklinde olsun, bir ülkenin kalkınmasına katkıda bulunabilir. Ulusal kaynakların yetersiz kaldığı durumlarda yabancı sermayeden yararlanmak, gelişmekte olan ülkelerin sıkça başvurduğu yollardan biridir (Taban ve Kar: 2004, s.4).

Ekonomik büyümede sermaye birikiminin rolü vurgulandığında, gündeme teknik seçimi ve teknolojik gelişme konuları da gelmek zorundadır. Teknolojik gelişme, üretimle ilgili bilgi setidir. Üretimde teknolojilerden birinin bırakılıp, diğerinin kullanılması bir teknik seçimidir. Buna göre teknolojik gelişme, aynı miktar ürünün daha az üretim faktörlerinin kullanılması ile elde edilebileceğini veya aynı miktardaki üretim faktörleriyle daha çok ürün sağlanabileceğini anlatmaktadır.

Bünyesindeki “artık” emekle tarım, sanayinin emek ihtiyacını karşılar. Tarımdaki sosyal fırsat maliyeti çok düşük olan emeğin sanayiye transferi, kalkınmayı kolaylaştıracak önemli bir faktördür. Sanayinin hammadde ihtiyacı ile kentlerde yaşayan insanların gıda talebi tarım sektörü tarafından karşılanır. Tarım ürünleri ihracatının artırılması ile döviz olanakları genişler. Azgelişmiş ülkelerde sermaye birikimi de büyük oranda tarım sektörüne bağlıdır. İç pazarın genişlemesinde tarım belirleyici rol oynayabilmektedir (Kaynak, 2007: s.236-248).

Ekonomik kalkınma sürecinde tarım, sanayi, hizmet olarak adlandırılan temel sektörlerin GSMH’deki nispi paylarında değişiklikler gösterir. İktisadi gelişmenin ilk safhalarında tarım sektörünün ekonomi içindeki payı oldukça yüksek düzeylerde iken, buna karşılık sanayi ve hizmetler sektörünün payı düşüktür. Kalkınma sürecinde tarım sektörünün payı azalırken, sanayi ve hizmet sektörlerinin payı artar. Belirli bir gelişme süreci sonunda her üç sektörün ekonomi içindeki ağırlığı dengeli hale gelir. Tarım kesiminin payı en aza inerken sanayi sektörünün payı tarım kesiminin üzerinde ancak hizmetler kesiminin altında kalır. Hizmetlerin payı devamlı artış göstermekte ve en yüksek noktada istikrara varmaktadır. Bu gelişme sürecinde

vurgulanması gereken iki temel unsur vardır. Bunlardan birincisi değişim aşamasında sanayi sektörünün ekonomideki payının tarım ve hizmet sektörlerinin payından daha hızlı olması gereğidir. İkincisi ise; değişim aşamasında sanayi sektörünün payı artmaktadır (Dülgeroğlu, 1988: s.67-71).

Kalkınma ve yapısal değişimin birlikte yaşandığı diğer bir süreç, temel sektörlerden olan sanayinin kendi içinde gösterdiği dönüşümdür. Sanayi sektörü içinde imalat sanayi alt kolu, tüketim, ara ve yatırım malı üreten sektörlerden oluşur. Talebin gelir esnekliğine bağlı olarak, gelişmenin ilk safhalarında tüketim malları sanayi ağırlıklı paya sahiptir. Gelişim süreci ilerledikçe tüketim mallarının payı azalırken ara ve yatırım mallarının paylarında artışlar görülür. Bir ülkede, yatırım malları üreten sektörün toplam sanayi üretimi içindeki payı ne kadar yüksekse gelişim sürecinin o kadar ileri safhasına ulaşılmış demektir.

Kalkınma sürecinde dış ticaretin yapısında da değişimler yaşanır. Başlangıçta tarımsal ürünler ve işlenmemiş doğal kaynaklardan ibaret olan ihracat ürünlerinden, gittikçe sınaî ve mamul mallar lehine dönüşüm olur. Bunun yanı sıra, kişi başına yüksek kalori tüketimi, okur-yazar oranının yüksek olması, şehirleşme oranlarının artması, hayat sürelerinin uzaması, çocuk ölümlerinin azalması, kişi başına doktor sayısının artması, AR-GE faaliyetlerinin GSMH’den daha fazla pay alması, sosyal ve kültürel yapının iyileşmesi gibi faktörlerde gelişmenin diğer belirleyici faktörleridir (Berber, 2004: s.6-9).

Yani kalkınma, kalkınma faktörlerinin optimal düzeyde dengeli bir şekilde birleştirilmesi ile gerçekleşecektir. Her ülkenin problemleri aynı olmayacağı gibi her bölgenin de problemleri farklı olabilir. Ulusal kalkınmanın gerçekleşebilmesi için kalkınmanın bölgesel bazda ele alınması gerekmektedir.

1.1.2. Bölge Kavramı Ve Çeşitleri

Etimolojik kökleri Latince “recio: çevre-alan” anlamına gelen bölge çok boyutlu, çok anlamlı ve sınırları oldukça güç çizilebilen bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle kullanılan ölçütler farklı bölge tanımlamaları

yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bölge tanımlamasında kullanılan başlıca ölçütlerin; coğrafik, kültürel, etnik, kentsel ve yönetsel olduğu görülmektedir (Mengi, 2001: s.23).

Bölge kavramı ile bazen kendi içinde özellikleri olan bir kara parçası, bazende bir ülkenin kendi içinde bölümlere ayrılan kısımları anlaşılmaktadır (Zaim, 1971: s.41).

Bölge kavramının, yeni ekonomik yapılanmalar ve ortak çıkarlar faktörüne göre, aşağıdaki gibi tanımlamalarla karşılaşılmaktadır.

Belirli sektörlerin hâkim olduğu bölgeler (tarım, sanayi, turizm, v.b.)

Bir komşu devletle sınırı olan ve bu ülkenin ekonomik faaliyetlerinden etkilenen bölgeler,

Uzun mesafeli trafik akışı bağlamında transit bölgeler,

Ortak bir yerleşim alanının ekonomik yapısından etkilenen bölgeler (Akdeniz ülkeleri, Baltık ülkeleri v.b.) (İldırar, 2004: s.8-9).

Bölge kelimesi, özellikle, ulusal kalkınmacı politikaların uygulandığı dönemlerde, ulusal kalkınma planlarının hazırlanmasında, kent ve bölge planlaması alanında kullanılan bir terimdir (Keleş, 1999: s.3-29).

Küreselleşme ve bölgeselleşme olgusu, post-fordist üretime geçiş, post modernizm, bilginin yükselen değeri, ekonomik, sosyal, teknolojik ve politik değişimler geleneksel bölge kavramını da tartışılır hale getirmiştir. Geleneksel anlayışa göre bölge, yan yana gelmiş yerel birimlerin mekânsal bütünlüğü ile oluşan, ulus devlet dışına kapalı, ulus devletin denetiminde sınırları çizilmiş bir birimdir. Küresel anlayışta ise; bölge ilişki ağı ile belirlenen, mekânsal süreklilik koşulu olmayan yerellerin oluşturduğu uluslararası ilişkilere doğrudan açılan, sınırları değişken bir birim olarak değerlendirilmektedir. Bu durum yerel/yerel dinamikler ekonomik kalkınmanın ve bölgesel kalkınmanın itici gücü olarak değerlendirilmektedir (DPT, 2000: s.7).

Küreselleşme sürecinde giderek önem kazanan bir başka kavramda yerel olmaktadır. Bu kavram ile devletin işlevleri azaltılırken, merkezi yönetimlerin yerini yerel ölçekteki karar mekanizmalarının alması önerilmektedir (Çiçek ve Ökten, 1997, s.147). Böylesi bir noktada yerelin ele alınışı önemlidir. Bir mekândaki iş bölümü, devlet ilişkileri ve sivil toplum kuruluşlarının o yereldeki bir araya gelişlerinin yarattığı farklılık, ya da işgücü pazarının niteliği, ulusal ve uluslar arası işbölümündeki rol belirli bir mekânda yer alan aktörlerin ortak çıkarları için yapacağı işbirliği, kolektif bilinç, yerel aktif kapasitenin oluşum düzeyi ve toplumsal sistemi etkileme gücü, yerelin biricikliği gibi çok geniş bir çerçeve de ele alınabilen (Erendil, 1997, s.64-67) yerel kavramı, bir bütün olarak “bir diğerinden” farklılığı tanımlamaktadır. Bu tanımla ile yerel, ekonomik ve sosyal yeniden yapılanmanın bir parçası olarak algılanmaktadır (Duruöz, 1997: s.71-73).

Yerellik son gelişmeler doğrultusunda tanımlı sorgulanmaya başlanan bölge kavramı ile birlikte değerlendirilmekte, yerellik kavramına farklı bir boyut getirilmektedir. Yapılan bu yerel tanımlaması çerçevesinde bölge tanımlı için yeni bir yaklaşım sunulmaktadır. ”Bölge kavramı mekanın sürekli olmasına dayanan bir kavram ekolojik süreçlerin bütünlüğü geçmişte bir bölgeyi, ekonomik bütünlük, iç bütünlüşme gibi nedenler belirlerken; şimdi, belki bölge düzeyini ekolojik süreçlerin denetleyebileceği optimum alan olarak düşünmek en çıkar yol gibi görünüyor (Tekeli, 1997: s.46-47).

Ekonomik kalkınmada mekân boyutu olan bölgelerin ekonomik analize konu edilirken, ikili bir sınıflandırmaya tabi oldukları görülmektedir. Bunlardan birincisi, bölgelerin ekonomik yapılarına göre ele alınmaları, diğeri ise ekonomik gelişme düzeylerine göre bölgelerin değerlendirilmesidir (İldırar, 2004: s.10).

Ekonomik yapı özelliklerine göre bölge çeşitleri; mevcut durumun saptanması yönünden homojen bölge, fonksiyonel ilişkiler yönünden polarize bölge, bölgesel kalkınma politikasının yürütülmesi yönünden plan bölgedir (Turan, 2005: s.65).

1.1.2.1. Homojen Bölge

Bir ülkede bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılması politikasına yönelik bir uygulamadır. Aynı gelişmişlik düzeyinde olan komşu iller gelişmişlik düzeyi yönünden homojen bölge oluşturlar (Dinler, 2002: s.78).

Homojen Bölge, seçilen bir veya birçok kriterlere göre birbirini takip eden kesimlerin teşkil ettiği bir bütün olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile homojen bölge, nitelikleri birbirine mümkün olduğunca yakın olan birimlerden meydana gelen devamlı bir mekândır. Türdeş olması gereken bu niteliklerde, ekonomik faaliyetin biçimi, gelir düzeyi, coğrafi konum, üretilen mal ve hizmetlerin cinsi, nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri şeklinde sıralanabilmektedir (İldırrar, 2004, s.10). Homojen bölge ayırımı statik bir değerlendirmedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik farkının ne olduğunun ortaya konulmasını sağlar.

1.1.2.2. Polarize Bölge

Polarize bölgenin öteki bölgelerle olan ilişkilerinin yoğunluğunun göz önüne alınması gerekmektedir. Bir ülkede mevcut tüm yerleşme merkezleri karşılıklı ilişki içindedirler. Küçük merkezler ticari yönden daha büyük yerleşim merkezlerine bağlıdırlar. Büyük kentlerde bir yerleşme merkezi kendisinden daha küçük yerleşme merkezlerini etkisi altına alarak bir cazibe merkezi halinde kutuplaşmaktadır (Gündüz, 2006: s.7).

Polarize Bölge, bir merkezle onu çevreleyen hinterlandından (etkilenen alan) meydana geldiğine göre ekonomik gelişmenin çok yönlü ve çeşitli sebeplerle bazı bölgelerde gerçekleşmesi diğer bölgeleri, bu bölgelere göre ekonomik bakımdan az avantajlı hale getirmektedir. Polarize bölgeler dinamik bir süreç içinde belirlenebilmekte ve dinamik bir incelemeyi gerekli kılmaktadır. Çünkü bölge zamanla gelişmişlik özelliği göstermektedir. Çevre illerden beslenmektedir (Yazgan, 1997: s.107).

Bir ülkede mevcut yerleşim merkezlerinin hepsinin karşılıklı ilişki içinde olduğu bilinmektedir. Küçük yerleşim merkezleri (köy ve kasaba) kendilerinden daha büyük yerleşim merkezlerinin (kent) etkisi altındadır. Bir yerleşim merkezi, kendinden daha küçük yerleşim merkezini/merkezlerini etki alanına alıyorsa, bu merkezin cazibe merkezi olduğu söylenebilir (İldırar, 2004: s.11).

Polarize bölgeler komşu bölgelerin üretim faktörlerini kendilerine çekerek o bölgenin gelişmesini engelleyebilir. Türkiye’de bu tür bölgelere İç Anadolu Bölgesi’nden, Ankara ve Kırşehir illeri örnek gösterilebilir. Kırşehir’in Ankara’ya yakın oluşu bu şehrin gelişmesini engellemiştir. Bazı merkezlerin kutuplaşması sebebiyle çevreyi iktisadi gelişmeden mahrum bırakarak, dengeli bir kalkınmanın engellenmemesi için bu gibi gelişme merkezlerinin önceden tespit edilerek gerekli planlama çalışmalarının yapılması, kutuplaşmış merkez ile çevre ilişkilerinin iktisadi gelişme sırasında düzenlenmesi ve kontrol altına alınması gerekmektedir (Gündüz, 2006: s.7).

1.1.2.3. Plan Bölge

Plan bölge, kentten daha geniş, ülkeden daha küçük, yönetsel sınırları ulusal yönetsel birim sınırlarıyla çakışan, ama etkileşim açısından o sınırları aşabilen, yerinden yönetilen, demokratik-katılımcı bir yönetime ve bütçeye sahip bir planlama ve yönetim birimidir (DPT, 2000, s.8).

Bu bölgeler daha çok ekonomik kalkınma planlarının uygulanmasını kolaylaştırmak ve bunlarla ilgili ekonomik kararlar arasında birlik bütünlük, uyum ve eşgüdüm sağlamak amacıyla tanımlanmış bölgelerdir (Safı, 2001: s.4).

Bu bölgenin sınırları doğal etkenler tarafından belirlenebileceği gibi yerel ve merkezi yönetim tarafından da belirlenebilir.

Bölgesel kalkınma planı uygulamasına gidilmeden önce yoğun bölgesel sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla başlatılan bölgesel planlama sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımda tüm ülkenin bölgelere ayrılması söz konusu değildir.

Sadece sorunların karşılaşıldığı yöreler, plan bölge olarak saptanarak bu sorunları çözümleyecek tipte bölgesel planlama uygulamaktadır. Plan bölge uygulamasına başvuru sebepleri arasında şunlar sayılabilir:

Geri kalmış bölgenin sorunlarının hafifletilmesi, işsizliğin azaltılması, tarımsal göçün önlenmesi, hızlı sanayileşen yörelerin sorunlarının çözümü, zengin yer altı ve yerüstü kaynaklarının harekete geçirilmesi, metropol bölgelerde nüfus yoğunluğunun azaltılması, ekonomik canlılığı kaybolmaya başlayan yörelerin yeniden hareketlendirilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması gibi daha birçok sebep sayılmaktadır (Dinler, 2005: s.85).

Plan bölgeler, bölgesel planlama uygulayan ülkedeki planlama anlayışına ve ülkenin bölgesel sorunlarının niteliği ve yoğunluğuna göre, tüm ülkeyi kapsadığı gibi, sadece belirli problemli yerleri kapsayabilir.

Birinci tip plan bölge, ulusal kalkınma planına mekân boyutunu katabilmek amacıyla yapılan bölgesel ayırım sonucu ortaya çıkan bir bölge kavramıdır. Tüm ülkeyi kapsayan bu plan bölgelerin sayısı, ülkenin genişliğine ve sosyo ekonomik yapısına göre değişmektedir.

Ulusal kalkınma planının sektörel nitelikli hazırlanması yerine, ekonomik alana dayalı olarak hazırlanması, tüm ekonomik faaliyetlerin alansal dağılımının kontrol altına alınması, gelişmeden bölgelerin dolayısıyla fertlerin adaletli bir şekilde yararlanması sonucunu doğuracaktır. Ulusal planın bölgeselleşebilmesi için, ülkenin bölgelere ayrılması sonucu ortaya çıkar. Böyle bir plan bölge ayırımına Fransa örnek verilebilir.

İkinci tip plan bölge, ulusal kalkınma planı uygulamasına geçilmeden önce, ya da ulusal kalkınma planına rağmen karşılaşılan yoğun bölgesel sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla başlatılan bölgesel planlama sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımda tüm ülkenin bölgelere ayrılması söz konusu değildir. Sadece sorunların karşılaşıldığı yöreler, plan bölge olarak saptanarak, bu sorunları çözümleyecek tipte bölgesel planlama uygulanmaktadır.

İtalya, İngiltere, Almanya ve Türkiye başta olmak üzere pek çok ülkede başvurulan bu ikinci tip plan bölgelerin saptanmasında, bölgesel planlamaya başvurulmasını gerektirecek boyutta görülen bölgesel sorunlar arasında şunlar sayılabilir: Geri kalmış bölgenin sorunlarının hafifletilmesi, işsizliğin azaltılması, toplu tarımsal göçün önlenmesi, hızlı sanayileşen yörelerin sorunlarının çözümü, zengin yeraltı kaynaklarının harekete geçirilmesi, aşırı kalabalıklaşma ve nüfusun giderek belirli yörelerde yoğunlaşmasının önlenmesi, Ekonomik canlılığı kaybolmaya başlayan yörelerin yeniden hareketlendirilmesidir. Bu bölgesel sorunların biri ya da birkaçı bir bölgede ön plana çıkabilir (Dinler, 2005: s.86).

Homojen ve kutuplaşmış bölge çalışmalarının bölge planlama çalışmalarına yol gösterici nitelikte olduğu görülmektedir. Bölgesel planlamaya önem vermiş ülkelerde bölge planlama çalışmalarının sınırları, bu gibi çalışmalardan sonra ortaya çıkmaktadır. Ayrıca homojen ve kutuplaşmış bölgelerde ekonomik yapı, ekonomik faaliyetin şekli, nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri ve bölge ile çevre arasındaki ekonomik faaliyetin yoğunluğu esas alınarak bir sınırlama yapılmaktadır (İldırar, 2004: s.11).

1.1.2.4. Ekonomik Gelişmişlik Düzeyine Göre Bölge Çeşitleri

Ekonomik yapı özellikleri bakımından bölgenin aksine, ekonomik gelişme seviyeleri bakımından bölge, dinamik bir yapı arz etmektedir. Bunlar:

Gelişmiş Bölge: Gelişmiş bölge, gelir seviyesi ve gelir artış hızı itibarıyla ülke ortalamasının üstünde olan bölgelerdir. Yalnızca gelir düzeyi bakımından değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel göstergelere göre de bölge gelişmiş bir özellik taşımaktadır.

Az Gelişmiş Bölge: Az gelişmiş bölge, gelişme potansiyelini kaybetmiş veya gelişme avantajları olmayan bir bölge olarak tanımlanmaktadır (MGK, 1993: s.21). Zorlukları olan tarımsal, ekonomik bakımdan az gelişmiş ve izole bölgelerdir.

Gerilemekte olan Bölgeler: Zorlukları olan büyük kentler ve fazla kalabalık bölgeler bu tip sorunlu bölgeler arasında yer alırlar ve sorunları dünya ekonomik konjonktüründe büyük önem kazanmıştır.

Sorunlu Endüstriyel Bölgeler: En önemli sorunları artan işsizlik, işletme/üretim teknolojilerinde eskimişlik, fiziksel çevrede nitelik kaybıdır. Yenileme çabaları yetersiz ve eksiktir.

Büyümenin Baskısı Altında Olan Bölgeler: Bu bölgelerde başlıca sorunlar, konut, sosyal yapıda eksiklik, ulaşım, çevre kirliliği (hava, su, gürültü vb.) ve tıkanıklıktır.

Acil Müdahale Bölgeleri: Afet görmüş bölgeler, terör bölgeleri, büyük ve kapsamlı projelerin etkisi altındaki bölgelerdir. (Güneydoğu Anadolu Bölgesi gibi).

Risk Bölgeleri: Doğal risk (deprem, taşkın, erozyon, v. b.) bölgeleri ve yapay risk (enerji istasyonları, zararlı kimyasal üretim vb.) alanlarıdır.

Hassas Bölgeler: Ekolojik yönden duyarlı alanlar ve havzalar, doğal ve kültürel değerler açısından zengin olan bölgelerdir.

Özel statülü bölgeler: Serbest şehir, sınır ticaret bölgeleri vb. yasa ile özel uluslar arası statü kazanmış bölgelerdir.

Ülkeler bölgeleri arasındaki bu farklılıkları yani bir anlamda geri kalmış yörelerinin seviyesini yükseltinceye kadar birtakım tedbirler almak durumundadır. Bu nedenle bölgeler arası gelişmişlik farkını tamamen gidermek ya da en aza indirmek için çok yönlü planların yapılması gerekmektedir. Bu planların başında; ülke kaynaklarını en verimli biçimde değerlendirerek, ülkenin uzun dönemli refahı ve gelişme stratejilerini uygulamaya yönelik kalkınma planları yer almaktadır. Genel hedefleri belirlenmiş makro düzeydeki ekonomik planlamada, öngörülen gelişme hızını verecek yatırım miktarının, bölgelerarası nasıl dağılacağı konusu da büyük önem taşımaktadır (Abuşoğlu ve İnan, 1989: s.13).

1.1.2.5. Bölgenin Kalkınmadaki Etkisi

Sanayileşme süreci ile birlikte, ekonomik kalkınma sürecine giren ülkelerin, genellikle üretim kapasitesinin bölgeler arasındaki dağılımını, başka bir ifade ile yatırımların hangi sektörlerle ve hangi bölgelere yapılacağını piyasa güçlerine bıraktıkları görülmektedir. Ancak son dönemlerde bölgeler arasındaki aşırı gelişmişlik farklılığı ve bunun ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik sorunlar, piyasa mekanizmasının tek başına üretim kapasitesinin bölgeler arasındaki dağılımının düzenlenmesinde yetersiz olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Böylelikle, ekonomik faaliyetlerin ülke genelinde bölgeler arasında dağılımının yalnızca piyasa güçlerine bırakılmayıp, kısmi bir müdahale ile yatırımların yapılmasına, ülke açısından, daha rasyonel bir politika olduğu düşünülmektedir. Bu politika, hangi gelişme düzeyinde olursa olsun, hemen hemen her ülkede, bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması yönünde çalışmalar biçiminde ortaya çıkmaktadır. Kalkınma plan ve programlarında yer almaya başlayan bu müdahale önlemleri bölgesel iktisat ve bölgesel kalkınma alanında kuramsal çalışmaların yapılmasını özendirmiştir.

Kalkınma plan programlarında yer almaya başlayan bu müdahale önlemleri bölgesel kalkınma bölgesel iktisat ve bölgesel kalkınma alanında kuramsal çalışmaların yapılmasını özendirmiştir (İldırar, 2004: s.14).

Bölgesel kalkınma, sanayileşmenin belli bölgelerde toplanması sonucu ortaya çıkan bu eşitsizliği ortadan kaldırmak amacı ile geri kalmış bölgelerin sanayileştirilerek ülke içinde adil bir refah dağılımının sağlanmasıdır. Bu temel amacı gerçekleştirebilmek için uygulanan bölgesel kalkınma politikaları, bölgeler arasındaki eşitsizlik derecesine göre değişmektedir. Ana amaç olan sanayinin yaygınlaştırılması yolunda genellikle şu önlemler alınmaktadır (Sanalan, 1990: s.34).

- Bölgelerdeki sermaye ve emeğin yoğunluk derecesine göre teknoloji seçilerek bu yöndeki faaliyetlere öncelik verilmesi amacıyla bölgesel kalkınma planlarının hazırlanması,

- Modern teknolojiye dayalı, dayanıklı tüketim ve sermaye malları üreten sanayilerin kurulması,
- Bölgenin kendi kaynaklarının kullanılmasına olanak verecek yatırımların yapılması,
- Kamu iktisadi teşebbüslerinden öncelikle bu bölgelere yatırım yapılmasının sağlanması,
- Özel kesim yatırımlarının bölgelere çekilmesi için vergi ve kredi gibi çeşitli teşvik tedbirlerinin uygulanması,
- Organize sanayi bölgeleri kurularak devletin bu bölgelerde kurulacak işletmelerinin ürünlerine alıcı olmasının sağlanması,
- Devlet yatırımlarında geri kalmış yörelerin altyapı tesislerine öncelik tanınması ve bunun ulusal ekonomiyi bütünleştirici yönde olmasının sağlanması,
- Bu yörelerin teknik eleman ve vasıflı işçi açığını giderecek eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesidir (Türkmentekin, 1997: s.101).

Bölgesel dengesizliklerin giderilmesi hem sosyal hem de ekonomik boyutları olan bir konu olarak değerlendirilmektedir. Sosyal boyutlu dengesizliklerin giderilmesi, devlet desteği ve kamu ağırlıklı bir dizi düzenlemeleri yani genellikle altyapıya dayalı faaliyetleri kapsamaktadır. Ekonomik boyutu ile bölgenin gelişmesinin hızlandırılmasını içermektedir (TOBB, 2002: s.1).

1.1.3. Bölgesel Kalkınma

Doğal ve toplumsal kaynakların ülke coğrafyası üzerindeki dağılımı mutlak anlamda eşitlik arz etmediğinden, gelişme de mutlak anlamda dengeli bir süreçten geçememektedir. Dinamik bir yapıya sahip olan gelişme sürecine yön veren sosyoekonomik faktörlerin coğrafya üzerinde farklı yoğunluklarda dağılımı,

bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının nedeni olarak ortaya çıkmaktadır ve bu farklılıkların giderilmesi için yapılan çalışmalar ve yürütülen politikalar bölgesel kalkınmanın doğuşunu hazırlamıştır (Poroy, 2004: s.9).

Bölgesel kalkınma kavramı, ülke bütününde yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomik ve toplumsal potansiyellerin harekete geçirilmesi yoluyla bölge refahının yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar bütünü olarak tanımlanabilmektedir (DPT, 2003: s.250). Ayrıca Bölgesel kalkınma, bir anlamda fakirlik çemberinin kırılmasıdır ki; bu bölge içi gelişme potansiyelinin harekete geçirilmesi, dolayısıyla sermaye, bilgi, girişimcilik yeteneği gibi bölge dışı birikimlerin bölgeye ithali ve bunların itici birer güç şeklinde bölgeye çekilmesidir.

1.1.3.1. Bölgelerarası Dengesizlikler

Bölgesel dengesizliği, bir ülkenin çeşitli bölgelerinde görülen her çeşitten eşitsizlik olarak nitelendirirsek, bu durumun günümüz dünyasını yansıttığını da açıkça görebiliriz. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı koşullarda ortaya çıkmakla birlikte ülkelerin kaynak dağılımında dengenin sağlanamaması ve bireyin kişisel yarar sağlayacakları ile topluma fayda getirmesi gerekenler arasında farklılıklar oluşmasına neden olan bölgesel dengesizlik olgusu ekonomiye bağlı olarak önemli toplumsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Bölgesel dengesizlik, ekonomik durgunluğun yanı sıra kalkınma hızını düşürücü bir etmen olmakta, çevrenin merkeze olan bağımlılığı çerçevesinde, üretken kaynakların merkeze akmasına, çevrenin yoksullaşmasına ve toplumsal yapıda değişime yol açmaktadır. Gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar, istihdam, eğitim, sağlık, konut, su, enerji, altyapı vb. sorunların da farklı boyutlarda yaşanmasına sebep olmaktadır (Göktürk, 2006: s.24).

Dünya örnekleri göstermektedir ki, sorunlarını kendi içerisinde taşıyan bu eşitsiz ve dengesiz yapının azaltılması ya da ortadan kaldırılması, kamunun ekonomik, toplumsal ve yönetsel bir dizi önlem almasını ve etkin bir yol izlemesini zorunlu kılmıştır (Arı, 2006: s.24).

Genel olarak gelir düzeyindeki bu farklılıklar çok sayıda değişik faktörden kaynaklanmaktadır (Brasche, 2001: s.14-15).

- Bazı bölgeler doğal kaynaklar, uygun yerleşim, iyi iklim koşulları gibi ekonomik gelişmeyi destekleyen unsurlara sahiptir, diğerleri ise bu potansiyelden yoksundurlar.
- Yetenekli yerel işgücü ve zengin bir tüketici tabanına dayanarak tarihsel süreç içinde gelişmiş sanayi yapılanmaları da bir bölgenin ekonomik olarak başarılı olmasını açıklayabilmektedir. Diğer taraftan bu tarihi yapılanmalar, yapısal değişim ve küreselleşmenin etkisi ile düşüşe geçerek bölgenin eski sanayinin sorunlu bir alanına dönüşmesine de neden olabilmektedir.
- Büyük bir tüketici tabanı, kuvvetli bir altyapı, çeşitli alanlarda uzmanlaşmış işgücü piyasası, ulaştırma ve iletişim altyapısı, sanayinin ihtiyaçları için çalışan araştırma enstitüleri gibi unsurlar gelişmeyi destekleyen ekonomik güçleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu bir yığılma sürecini başlatmaktadır. Şöyle ki; büyük bir şehir veya yoğun nüfuslu bir alan, işletmeler ve çalışanlar için cazip bir alan oluşturursa burada “birikimli nedensellik” süreci başlamakta ve ekonomik faaliyetler bu merkezde yoğunlaşırken, çevre olarak nitelenen bölgelerde ise iş ve nüfus kaybı süreci başlamaktadır. Bu olaya “yığılma etkisi” adı verilmektedir. Bu sürece örnek olarak, İngiltere’deki büyük Londra (Greater London), Fransa’daki büyük Paris (Ile de France) ve Almanya’da Berlin’in etrafındaki “şişkin kısım” (potbelly) gösterilebilir. Gelir düzeyindeki mevcut farklılıkların yanında bölgeler arasındaki farklılıkların sebeplerini de irdelenecek olursak karşımıza üç önemli neden çıkacaktır (Şen, 2004: s.7).

i. Tabii ve Coğrafi Dengesizlik: Bölgesel kalkınmayı harekete geçiren tabii ve coğrafi faktörler arasında bölgenin konumu, iklim özellikleri, yeraltı ve yerüstü doğal kaynakları, tarıma elverişlilik gibi faktörler yer almaktadır. Bu faktörlerin özelliklerine uygun tekniklerin uygulandığı bölgede gelişme başlamakta, gelişme merkezi olan bölge, kalkınma sürecine girdiği için pozitif içsel ve dışsal ekonomilerin de etkisiyle diğer bölgelere nazaran daha da gelişmektedir. Kalkınmayı ve sanayileşmeyi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen tabii ve coğrafi faktörler yeryüzünde farklı dağıldığı için, aynı dağılsa bile her bölge aynı rasyonellikte bu faktörleri kullanamadığı için bölgeler farklı farklı gelişme seviyelerine sahip olmaktadır.

ii. Ekonomik Dengesizlik: Aynı üretim faktörlerinin eşit olmayan dağılımları veya aynı üretim faktörlerinin farklı bölgelerde verimliliklerinin değişken olması, işletmelerin kuruluş yeri seçimlerini etkilemektedir. Yatırımlarını kendilerine maksimum kar-minimum maliyet sağlayacak bölgelerde yoğunlaştırdıkları için, bu amaçları sağlayabilen bölgeler diğer bölgelere göre gelişmekte ve böylece bölgelerarası dengesizlikler ortaya çıkmaktadır.

iii. Sosyal Dengesizlik: Sanayi hareketlerinin yoğun olduğu gelişme merkezlerinde gelir seviyesi ve gelir artış hızı yüksek olduğundan bu bölgelerde eğitim, sağlık, alt yapı gibi genel sosyal sermaye, diğer gelişmemiş bölgelere göre olumlu yönde önemli bir farklılık göstermektedir. Bunun sonucu olarak, genel sosyal sermayeye dayalı yatırımların fonksiyonu olan sosyal hizmetlerden yararlanabilmek amacıyla, diğer bölgelerden gelişmiş bölgeye doğru göçler gerçekleşmekte, bu da sosyal dengesizliklere sebep olmaktadır.

Bölgesel dengesizliklerin giderilmesi hem sosyal, hem de ekonomik boyutları olan bir konu olarak değerlendirilmektedir. Sosyal boyutlu dengesizliklerin giderilmesi, devlet desteği ve kamu ağırlıklı düzenlemeleri yani genellikle alt yapıya dayalı faaliyetleri kapsamaktadır. Ekonomik boyutuyla ise bölgenin gelişmesinin hızlandırılmasını içermektedir (Abuşoğlu ve İnan, 1989: s.1).

Bu durumda bölgesel kalkınma her yönüyle geri kalmış bir ülkenin kalkınması sorunlarıyla bire-bir benzerlik göstermektedir. Mevcut dengesizlikler ve sorunlar bölgesel kalkınmaya yönelik politikaların oluşturulması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Tüm bunları yaparken belirli ilkelere sahip olmak ve bu doğrultuda oluşturulacak bölgesel kalkınma politikalarının amaç ve araçlarının da mevcut ilkelere paralel olması gerekmektedir. Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltma sürecinde sahip olunması gereken ilkeleri şu şekilde sıralayabiliriz (Dağ, 2000: s.42).

i. Toplumsal Uyum, Bütünleşme ve Ortak Ağ Sistemi: Ülke kaynakları, bölgelerarası gelişme farkını gidermek için yönlendirilirken, ülkesel ve toplumsal uyumun ve bütünleşmenin esas alınması,

ii. Tutunma ve Kalıcılık: Yerel potansiyelin ve kaynakların gelişmesine süreklilik kazandırmak için gerekli toplumsal birliğin sağlanması, sosyal ortamın güvenli olması,

iii. Mevcut Yapıdan Başlamak: Beklenen sosyo-ekonomik dönüşüm için yerel potansiyelin ve kaynakların harekete geçirilmesi ve geliştirilmesi,

iv. İşbirliğinde Ademi-merkezileşme: Sorunların rasyonel tanımı, beklentilerin tatmini karar süreçlerinde işbirliğinin sağlanması,

v. Erişebilirlik: Fırsatlara ve gelişebilir yerel potansiyele erişebilirliğin sağlanması,

vi. Dayanışmacı Fon Yönetimi: Yararlanacakların ödemesine yönelik bir fon yönetimi anlayışının egemen olmasıdır.

1.1.3.2. Bölgesel Kalkınmanın Ülke, Amaç ve Araçları

Dünya coğrafyası iktisadi açıdan incelendiğinde, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, her ülkede bölgeler arasında da ekonomik ve sosyal yönden farklılıklar olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, söz konusu dengesizliği azaltmak amacı ile devlet müdahalesinin gerekliliğinin yanı sıra

böyle bir politikanın ilke, amaç ve araçlarının ne olması gerektiğinin de tartışılmaya başlandığı görülmektedir.

1.1.3.2.1. Bölgesel Kalkınma Politikasının İlkeleri

Genel olarak üç grup altında toplamak mümkündür. Bu ilkeler sırasıyla “sosyal karlılık”, “kalkınma kutbu” ve “halkın katılımı” ilkeleridir.

1.1.3.2.1.1. Sosyal Karlılık İlkesi

Kısıtlı üretim kaynaklarının alternatif kullanım alanları arasında dağıtım kararı verilirken, özel fayda ile toplumsal faydaların birçok durumda paralellik göstermediği bilinmektedir. Her şeyden önce firmalar, karını maksimize edecek yatırım alanlarına ve bölgelere yönelmektedir. Ekonomik yönden geri kalmış bölgeler için büyük önem arz eden, aynı zamanda kalkınmanın başlamasını ve devamını sağlayacak, bölgeler arası ekonomik ve sosyal gelişme farklılıkları minimize etmek amacıyla ekonomik karlılığı düşük, ancak “sosyal karlılığı” yüksek olan bu yatırımların kamu tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede bölgesel kalkınma politikasının birinci ilkesi geri kalmış bölgelerde kısa vadede verimli olmasa bile sosyal karlılığı yüksek, uzun vadede ekonomik olabilecek yatırımların devlet tarafından yapılması gerekmektedir (Dinler, 1986: s.200).

1.1.3.2.1.2. Kalkınma Kutbu İlkesi

Ekonomik gelişme, bir ülkenin tüm yörelerinde aynı anda başlamaz. Kalkınma için en uygun koşullara sahip belirli yörelerde başlar, buralarda yoğunlaşır. Belirli bir yoğunluğa eriştikten sonra çeşitli kanallardan değişen nihai etkilerle tüm ekonomiye yayılır (Dinler, 2005: s.273).

Kalkınma kutuplarının birkaç değişik şekilde oluşturulabildiği görülmektedir. Örneğin seçilen bölgelerde yeni endüstri merkezleri oluşturularak istihdam sorununa çözüm üretilebilmektedir. Bu bağlamda oluşturulan yeni endüstrilerde yapılan

ekonomik faaliyetler, çarpan etkisiyle diğer bölgeleri de harekete geçirdikleri gibi, ölçek ekonomisi haline gelerek son derece önemli bir konum kazanabilmektedirler (İldırrar, 2004: s.18).

Bir kutup yaratılırken, yatırım çabasının tüm sektörler birden değil de bölgenin özelliğine göre, daha hızlı gelişme şansı olan sektöre ve genellikle ikinci sektöre (endüstriyel) yöneltilmesi gerekmektedir.

1.1.3.2.1.3. Halkın Katılması İlkesi

Bölgesel kalkınma planlarına halkın katılımıdır. Bir bölge halkı, bölgesel kalkınma politikasının hazırlanması ve uygulanmasına, sanayi odaları, ticaret odaları ve ziraat odaları başta olmak üzere mesleki odalar, belediye meclisi, bölgesel kalkınma komisyonu, kalkınmayı düzenleme özel komiteleri gibi geleneksel ya da yeni kuruluşlar aracılığıyla bizzat katılabileceği gibi, yetkililerin seçiminde söz sahibi olarak, dolaylı yünden de katılabilirler. Fransa’da 1963 yılından itibaren ülke bölgesel dilimlere ayrılmış ve çeşitli komite ve komisyonlarla halkın bölgesel kalkınma ile ilgili her türlü karara katılımı benimsenmiştir.

Günümüzde aşağı yukarı her ülkede bölgesel ya da yöresel gelişmeyi sağlamada uygulanan plan ve projelere halkın katılımını sağlamak için bölgesel kalkınma ajansları oluşturulmakta ve bu ajansların yönetim kurulları, başta Almanya ve İspanya olmak üzere birçok ülkede bölgesel ya da yerel idareler tarafından seçilmektedir. Bu ajansların ana görevi, ileride ayrıntılarıyla belirtildiği gibi, bölge potansiyellerini tanıtarak, bölgede yatırımların yapılması için her türlü önlemi almaktır (Dinler, 2005: s.275).

1.1.3.2.2. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları

Bölgesel kalkınma politikasında bir amaç belirleme ihtiyacının gereklerine daha önce de değindiğimiz üzere bölgeler arasındaki dengesizliklerin kalkınma için bir engel oluşturma durumu ve tek boyutlu değil de ekonomik, sosyal, kültürel ve

hatta psikolojik anlamda pek çok sorunun da bu genel sorunun bir parçası olması üç temel amacın ortaya çıkışını açıklamaktadır (Erkan, 1987: s.4).

1.1.3.2.2.1. Büyüme Amacı

Genel ekonominin daha hızlı büyüebilmesi için bölgelerde büyüme için gerekli ön koşulların yaratılmasını ifade etmektedir. Büyüme hızları gelişmiş bölgelere nazaran geride kalmış bölgelerin büyüme ve kalkınma hızlarını artırıcı önlemlerin alınmasına yönelik olarak; özel yatırımların ve kamu yatırımlarının etkin koordinasyonu sayesinde, üretim faktörlerinin optimal dağılımı amaçlanmaktadır.

1.1.3.2.2.2. İstikrar Amacı

İstihdam ve gelir ile ilgili problemlerin giderilmesi ve bu konulardaki çözümün istikrarlı olabilmesi için; bölgesel kuruluş yeri ve üretim yapısının, konjonktürel ve yapısal dalgalanmalara bağlı olarak değişiminin önüne geçilmesi esas alınmaktadır. Bölgesel istikrar politikasında, bölgesel ve sektörel yapı açısından gerekli politika uyumunun sağlanması sayesinde bölgelerin ekonomik yapılarının kendi içinde dengeli dağılmasına çalışılmaktadır.

1.1.3.2.2.3. Dengeleme ve Eşitleme Amacı

Ekonomik kaynakların bölgeler arasında dengeli ve göreceli olarak eşit dağılımının sağlanması gerekmektedir. Bu sayede bölgeler arasındaki gelir ve refah seviyeleri dengelenerek, bölgelerin sağlıklı çalışma ve yaşama koşullarına sahip olmaları ve sosyal maliyetlerin minimizasyonu sağlanmaktadır. Bölgelerin mümkün olduğu kadar eşit altyapı seviyesine kavuşturulması, sektörel yoğunlaşmaların dengeli bir seviyeye getirilmesi, nüfusun ülke içinde rasyonel dağılımının sağlanması, bölgeler arasında sosyal adaletin oluşturulması da bölgesel kalkınma politikalarının amaçları içerisinde.

1.1.3.2.3. Bölgesel Kalkınma Politikasının Araçları

Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmanın birinci koşulu, geri kalmış bölgelerin gelişmiş bölgelerden daha hızlı bir şekilde kalkınmasını sağlamaktır. Bu gerçekleştiği zaman, bir yandan bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları azalacak, öte yandan gelişmiş bölgelere olan, başta işgücü olmak üzere, her türlü kaynak göçünün hızı azalacağından, aşırı kalabalık bölgelerin daha da kalabalıklaşmasının önüne geçilmiş olacaktır. Bu nedenle, sıra bölgesel kalkınma politikasının araçlarına geldiğinde öncelikle geri kalmış bölgelerin kalkınmasına yönelik araçlardan söz edilmelidir (DPT, 2000-a).

Bölgesel kalkınma politikasının araçları şu şekilde sıralanabilir; Bölge planlama, kamu yatırımlarının gerçekleştirilmesi, yönetsel örgütün bölgesel kalkınma sorunlarına adaptasyonu sağlamak, mali ve vergisel teşvik önlemleri, girişimciliğin teşvik edilmesi, diğer araçlardır (İldırar, 2004: s.20).

Bölgesel dengesizliğin meydana getirdiği farklılıkları gidermeye yönelik olarak belirli bir durum için devreye girmekte olduğunu gördüğümüz ve bu amaca yönelik yukarıda sayılan araçları da kapsadığını gördüğümüz İşletimsel Bölgesel Kalkınma Programlarıysa, yalnızca bir dizi mevcut araçlar temelinde makul bir şekilde tasarlanabilmekte ve uygulanabilmektedir. Bu gibi araçların teknik (normatif) ya da finansal karakteri olabilir ve bunların mutlaka yeterli bir enformasyon temeline (katılımcı öğeleri de içine alabilen) bel bağlamaları gerekmektedir. Teknik (normatif) araçlar özellikle, ama tek başına değil, bölgesel kalkınma plan ve programlarıyla ilgili kararlar ve ayrıntılı incelemeler bakımından, hazırlık süreci sonuçlarının sınıflandırılması ve prosedürleri ile ilgilidir. Finansal araçlar, düşünülmesi gereken muhtemel finansal desteğin, özellikle teknik yardımın (personeli finanse etme vb.) kategorileri ve karar mekanizmaları ile ilgilidir (Treuner, 2000: s.32-33).

1.1.3.2.3.1. Bölgesel Kalkınmanın Aracı Olarak Bölge Planlama

Bölgesel kalkınma politikasında önceliğin bölgeler olduğu düşünüldüğünde yani bir plan bölgenin oluşturulacağı göz önünde bulundurulduğunda mevcut yönetsel yapının da bu oluşuma göre örgütlenmesi, bunun yanında, bölgesel yönetim kademelerine yerinden yönetim yetkilerinin verilmesi, halkın yönetime katılmasının gerçekleştirilmesi ve yönetim kademelerinin faaliyetlerinin koordine edilmesi gerekmektedir. Az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması için geleneksel yönetim dışında, bölge düzeyinde yeni bir yönetim yapısının oluşturulması, diğer taraftan da bu yeni yönetim birimlerine merkezi yetkilerin bir kısmının devredilmesi gerekmektedir. Bir ülkede kamu yönetiminin örgütlenmesinde iki zorunluluk göz önünde tutulmaktadır. Bunlardan ilki, ülkede idari faaliyetlerin yürütülmesinde asgari bir homojenlik ve birlik sağlanması; diğeri ise, ülkenin değişik coğrafya alanlarının farklılıklarının yönetime yansması; yönetimin yönetilenlerin çeşitliliğine uyulanmasıdır. Birlik ve homojenlik gereğine “merkezden yönetim”, çeşitlilik istemine de “yerinden yönetim” yöntemi cevap vermektedir. Yerinden yönetim kavramı, merkezi iktidardan ve onun organlarından ayrı olarak, kendi organları, bağımsız kişiliği, personeli olan ve belirli bir yerel alanda yaşayanları ilgilendiren hizmetleri yerine getiren, organları seçimle iş başına gelen, ülkenin yönetsel bütünlüğü içinde yer alan özerk demokratik kurumları tanımlamaktadır. Yerinden yönetim çoğu kez yetki genişliği ile karıştırılsa da bu iki kavram ve ayrıca yetki terki birbirinden bağımsız, yetki devrinin organları durumundadırlar. Yetki genişliği, merkezden yönetimin bazı olumsuzluklarını giderebilmek amacıyla, merkez tarafından taşrada görevlilerine bazı yetkilerin devredilmesini içermektedir (Köse, 2004: s.4-5).

Gelişmiş ülkelerde planlama bütünlüğü, bir taraftan hiyerarşik bir yaklaşımla fakat esneklik sağlanarak (ülke planlama, bölge planlama, metropoliten alan planlaması ve kent planlama kademelerinde sağlanan ilişkilerle) diğer taraftan

gerekli kurumsallaşma ve uygulama araçları öngörülerek gerçekleştirilmektedir (İldırrar, 2004: s.23).

Metropolitan bölgelerin gelişmesinin sınırlandırılması ile anlatılmak istenen, bu tür büyük yerleşim birimlerinin bulunduğu yerlerdeki kalabalığın önüne geçilmesi gerektiğidir. Bu bölgelere olan göçün önüne geçilebilmesi ve kapasitesini aşmış bu yerlerdeki hizmet yetersizliğinin önüne geçebilmenin birtakım yolları vardır. Bunlar; nüfusun kırdan tutulması, büyük kentlere girişte vize veya kişi başı (kelle) vergisi uygulaması, metropolitan bölgedeki faaliyetlerin bir kısmının geri bölgelere transferi ve büyük kentlerin nüfusunun, uydu kent ve yeni kentler yaratılarak dağıtılmasıdır (Dinler, 1998: s.305).

Bütünleştirici bir rol oynayan bölge planlamasının stratejik bir perspektifle çeşitli eylem programlarını entegre ettiği/bütünleştirdiği ölçüde başarılı olacağı görüşü yaygındır. Geçmiş uygulamalar bölge planlamanın ulusal ve yerel hedeflere ulaşmada vazgeçilmez bir araç olduğunu göstermektedir.

Bölge planlama deneyimleri bölge planlamanın aşağıdaki unsurları içermesi gerektiğini göstermektedir:

Sektörel etkinliklerin karşılıklı bağımlılığını vurgulamalı ve kapsamlı olmalıdır, bölge için stratejik vizyon/vizyonlar geliştirilmelidir, ulusal öncelikleri ve yerel talepleri yansıtmalıdır, değişen koşullarla başa çıkabilecek güçte olmalıdır, bölge planı yapım ve uygulama sürecinde yerel katılımcıların görüşlerinden yararlanılmalıdır, düzenli gözleme ve yeniden gözden geçirmeye olanak tanıyacak mekanizmayı içermelidir (Roberts, 1996: s.100-104).

1.1.3.2.3.2. Gerekli Kamu Yatırımlarının Gerçekleştirilmesi

Ülkeler nispi olarak geri kalmış bölgeye, o bölgeden elde ettiği kamu gelirinden daha fazla bir harcama yaparak, ilave bir satın alma gücü sağlayabilmektedir. Böylelikle, bölgede bir taraftan sağlanan satın alma gücü nedeniyle bir canlanma başlayacak, diğer taraftan da yapılan kamu yatırımları ile

bölgenin üretim kapasitesi artırılacak ya da eksiksiz olan alt yapısı tamamlanarak bölge daha cazip hale getirilecektir. Az gelişmiş bölgelerde, sanayileşme yoluyla kalkınmanın başlatılabilmesi için öncelikle, devletin o bölgede yatırım yapması bir zorunluluk olarak görülmektedir (İldırar, 2004: s.26).

Teşvik tedbirleri ile mali ve vergisel avantajlar (gelişme ve teşvik fonları, faizsiz ya da düşük faizli krediler, devlet garanti ve iştirakleri, gümrük muafiyetleri, katma değer vergisi iadesi vs.) kast edilirken, devlet yatırımları bağlamında üretken kamu yatırımları ve altyapı yatırımlarına işaret edilmektedir. Geri kalmış bir bölgenin canlanması için, devletin bölgeye bizzat üretici olarak gitmesi günümüzün piyasa ekonomisi uygulayan liberal ekonomilerinde gözlenmektedir. Bu ekonomilerdeki uygulamalarda devletin faaliyete geçirdiği endüstri dalını karlı konuma getirdikten sonra, genellikle özel sektöre devrettiği görülmektedir. Çoğunlukla ekonomik verimlilikten fedakârlık gerektiren üretken kamu yatırımlarının ekonomik ve sosyal yönlerinin iyi bir şekilde dengelenmesi gerekmektedir. İster üretken isterse altyapı yatırımları konusunda olsun devletin mevcut politikalarının yönlendirici gücü yadsınamaz. Kamu politikalarının, teşvikleri de içermesiyle birlikte aynı amaca hizmet eden araçların ortak kullanımı bölgesel genişlemedeki başarının etki alanını genişletebilecektir. Mevcut devlet politikaları, yüksek beceri birikimine sahip insan kaynaklarının yetiştirilmesi, araştırma-geliştirme ve iş hayatına yönelik diğer altyapıların kalitesi, etkin iletişim ve ulaştırma imkânları sağlamasının yanı sıra, şirketlerin kuruluşu ve işleyişine ilişkin basit ve öngörülebilir düzenlemeler, vergi yükümlülüğünde kolaylıklar ve diğer etkin teşvik mekanizmaları ile belirli bölgeleri yatırımcı açısından daha çekici hale getirebilme gücüne sahiptir (Aydemir, 2002: s.30).

1.1.3.2.3.3. Yönetimsel Örgütün Bölgesel Kalkınma Sorunlarına Adaptasyonu

Bölgesel dengesizliklerin ortadan kaldırılmasında bir araç görevi görmekte olan yönetimsel örgütleri temelde önce yerel anlamda bir kalkınmayı öngörmesi, yerelle merkezi bir araya getirmesi bakımından daha ayrıntılı incelemek gerekmektedir. Bölgesel politikaların uygulanmasında, mevcut yönetimsel örgütün

bu politikanın ihtiyaçlarına cevap verebilmesi genellikle kolay olmamaktadır. Artık günümüz dünyasının, hatta küreselleşmenin de bir gereği olarak bölgesel kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanmasında yönetimde bölgesel örgütlenmeye gitmek ve gerektiğinde yetki devri, yetki genişliği ve yerinden yönetimi gerçekleştirmek gerekmektedir. Uluslararası ilişkiler yoęunlařtıķa, bölgeler arasındaki bağlar kopmaya bařladıķa temeldeki problemler de gün ışığına çıkmaya başlamış, yerel problemler kendini göstermiştir. Yereldeki problemlerin bölgesel bazda ele alınması zorunluluğu doğmuş, hatta uluslararası hale gelen bu problemlerin üzümü yine uluslar arası işbirliğini gerektirmiştir (Aktan ve şen, 1999: s.17).

Bölgesel kalkınma politikasında öncelik, politikanın uygulanacağı bölgelerin, başka bir ifade ile plan bölgenin belirlenmesi olduğuna göre, yönetimsel yapının bu yeni oluşuma göre örgütlenmesi gerekmektedir. Özellikle il sisteminin uygulandığı ülkelerde il sınırlarına uymayan ya da birbirinden çok farklı (heterojen) il gruplarını kapsayan bölgesel kuruluşlar oluşturulmuştur. Bölgesel kalkınma da yer alan birçok merkezi yönetimin her birinin farklı bir bölgesel sınıflandırmaya yönelmesi, bölgesel kalkınma politikasının etkinliğini azaltmaktadır. Bu nedenle öncelikle bölgesel kalkınma amacına yönelik politikalar uygulayacak olan merkezi yönetimin bu faaliyetlerini, il birimleri dışında fakat merkezleri ve kapsadıkları alanları aynı olan plan bölgeler içinde toplamaları gerekmektedir.

1.1.3.2.3.4. Mali ve Vergisel Teşvik nlemleri

Ekonomik literatürde “teşvik” kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi/gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler olarak tanımlanmaktadır. Teşviklerin geleneksel olarak tarım ve imalat sanayi ile ilgili faaliyetlere verildiği, otomatik hak kazanmak ile alınan teşviklerin gittikçe azaldığı görülmektedir. Genel olarak ülke düzeyinde uygulanan sektörel bazdaki teşviklerinde yavaş yavaş bölgesel teşviklere dönüştüğü görülmektedir. Özellikle son dönemlerde Avrupa’da teşviklerin tamamen bölgeselleştirilmesi konusunda büyük çaba gösterildiği bilinmektedir (DPT, 2000: s.32).

Bu açıdan değerlendirildiğinde teşvik ya da devlet yardımlarının bütçe ilkesine tabi olması gerektiği görülmektedir. Bu ilkeler genel olarak şu şekilde sıralanabilir. Kamu harcaması niteliğinde olan teşviklerin tabi olması gereken bütçe ilkelerinden birincisi “açıklık” ilkesidir. Bu ilke, teşvikin düzenlendiği mevzuatın, uygulamanın ve bu uygulamanın sonuçlarının açık olması, teşvik uygulamasının nasıl yapıldığı ya da yapılacağı, kime verildiği ve verilen destek miktarının boyutu hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kamu harcaması niteliğinde olup, kaynağı da bütçe olan bu harcamaların doğal olarak yasal ve idari açıdan geçerliliği araştırılmalıdır. Ayrıca günümüz kamu finansman problemleri dikkate alındığında yapılan harcamaları yasal yönden denetlemek yanında harcamaların etkinliğine yönelik araştırmaların da zorunlu olduğu kabul edilmektedir (Çiloğlu, 1997: s.2).

Merkezi hükümetler tarafından kullanılabilecek teşvik enstrümanları genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

Hibe Yardımlar ve Nakit Teşvikler; Hibe türü yardımlarda en önemli konunun yatırım finansmanının kısmen ya da tamamen devletin üsleniyor olmasıdır. Esasen nakit yardımlar içinde hibe türü yardımlar ile ticari faize yakın kredi uygulamaları iki ayrı uçta yer almaktadır. Bu uygulamalar arasındaki en önemli fark ise hibe yardımlarda yatırımın taşıdığı riski, büyük ölçüde devletin, diğerinde ise yatırımcının üstlenmesidir. Hibe yardımlar; AR-GE, çevre, eğitim, sağlık yatırımları ile diğer sosyal hedefleri sağlayan yatırımlar için merkezi idare ilgili birimleri tarafından kullanılmaktadır (Zee, Stotsky ve Ley, 2002: s.1502).

Vergisel teşvikler; gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde bölgesel kalkınmanın gereksinimleri doğrultusunda; vergi teşvikleri yatırımların artırılması, işsizliğin düşürülmesi ve bazı sektörlerin ya da ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi amaçlarına yönelik olarak kullanılmaktadır. Vergisel teşvikler, yatırım indirimi, gümrük muafiyeti, KDV desteği, vergi, resim ve harç istisnasıdır. Diğer teşvik ve düzenlemeler, kamu ihalelerinde öncelik, özel ihraç fonu, hızlandırılmış amortisman, döviz tahsislerinde öncelik, katlı kambiyo kurudur.

Yerel yönetimler tarafından verilen destekler; arsa tahsisi, yatırım ve ihracat potansiyeli olan yatırımlar ile faaliyetleri devam eden yerel emlak vergisi, bina harcı ve diğer gayrimenkul ve menkule yönelik bazı vergilerden istisna edilmesi, istihdam ve bölgede yaratılan katma değer ile ilintili olarak, bazı işletmeler altyapı katılım payları vb.giderlerde indirim yapılması, bazı altyapı yatırımları ile çevre korumaya yönelik yatırımlarla ilgili yatırımcılara, yurt dışından kaynak sağlanmasıdır.

1.1.3.2.3.5. Girişimciliğin Teşvik Edilmesi

Girişimcilik genel olarak tüm yaklaşımlarda kapsamı ve yoğunluğu değişiklikler göstermekle birlikte, temel olarak yeniliklerle ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle, faaliyetin gerçekleştirildiği belirsizlik ortamına da yoğun göndermeler yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, politika oluşturmaya yönelik pek çok tanımda ise; girişimciliğin soyut ve varsayımsal yapısından, daha somut ve belirleyici bir çerçeveye büründürülmesine çalışıldığı gözlenmektedir. OECD tanımlarında ise girişimcilik; yaşam standartlarını yükseltme ve refah yaratmada yeni iş imkânlarını yakalama yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Girişimcilik ekonomik büyümede ve iş yaratımında merkezi bir role sahip olmaktadır. Dünya üzerinde gelişmişlik düzeyinde olduğu gibi, girişimcilik ve buna bağlı olarak risk alma oranlarının da ülkeler ve bölgeler arasında önemli farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Girişimciliğin bölgeler arasında farklılıklar göstermesini etkileyen unsurlar ise şu şekilde sıralanabilir: Emek piyasası koşullarının farklı olması, bölgeler arasında gözlemlenen farklı endüstriyel yapılar, işgücünün bölgeler arası nitelik farklılıkları, beşeri sermaye düzeyindeki farklılıklar, bölgeye özgü gözlemlenemeyen diğer faktörlerdir. Genel olarak girişimciliğin ve bölgesel kalkınmanın güçlü etkileşimi tüm OECD ülkelerinde tespit edilmiş ve girişimciliğin önemli ölçüde gözetildiği stratejiler ortaya konmaktadır.

1.1.3.2.3.6. Diğer Araçlar

Her bölgenin farklı imkânlarla ve niteliklere sahip olması, farklı gelişme yaklaşımlarını zorunlu kılmaktadır. Bölgesel gelişme yaklaşımlarında bölgeye özel

unsurlar rol oynadığı gibi, bölge dışı pek çok unsurun etkileşimi de önem taşımaktadır. Bu amaçla yerel ekonomik yapının genişletilerek, gelir ve istihdamın artırılmasına yönelik bölge politikalarının tanımlanması, uygulanması ve sorunların çözümü için yukarıda değinilen araçlar dışında diğer bazı araçlar ve örgütsel yapılarında geliştirildiği görülmektedir.

Bölge içi sektörel sanayi ağı: belirli bir bölgede ve belirli bir alanda uzmanlaşmış sanayi kümelerinin, özellikle rekabet güçlerini artırmak amacıyla, ileri teknolojiler kullanarak, bölge içi, ulusal ve uluslar arası ölçekte ilişki içinde oldukları firma ve organizasyonlar ile iletişimde bulunmalarını sağlayan yapıdır (DPT, 2003: s.258).

Teknoparklar-bilim parkları, Uluslararası Bilim Parkları Birliği'nin tanımına göre; “ekonomik kalkınmayı teşvik eden, bulundukları kentlerin ya da bölgelerin rekabet edebilirliklerini artıran bir veya birden fazla üniversite veya araştırma merkezi ile resmi veya faaliyet bazında ilişkili, bünyesinde bilgiye ve ileri teknolojiye dayalı sanayi firmalarının kurulup, gelişmesini teşvik etmek üzere tasarlanmış içinde yer alan kiracı firmalara, teknoloji transferi ve iş idaresi konularında destek sağlayacak bir yönetim fonksiyonuna sahip, teşvik ve mülkiyete dayalı bir teşebbüstür.

Organize sanayi bölgeleri, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmeleri ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan, işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleridir. İkinci bölümde Organize Sanayi Bölgeleri kapsamlı bir şekilde ele alınıp incelenecektir.

Küçük sanayi siteleri, kent içinde dağınık bir şekilde yerleşmiş ve elverişsiz çalışma koşulları altında çalışan yapımcı ve onarımcı küçük sanayicileri çağdaş ve düzenli bir işyerine kavuşturmak, onların çalışma koşullarını iyileştirip aralarında dayanışma ve organizasyonu geliştirerek, ihtiyaçlarının daha kolay ve ekonomik

olarak karşılanabilmesini ve işyerlerine yeni teknolojilerin dâhil edilmesini sağlayarak, ana sanayi-yan sanayi ilişkilerinin geliştirilmesini teminen benzer iş kollarında çalışan küçük işletmeleri aynı yerde toplayan sitelerdir (İldırar, 2004:, s.44).

1.1.4. Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarına Yol Açan Ekonomik Faktörler

Dünyanın önemli problemlerinden birisi, ülkeler arasında ekonomik gelişme açısından oluşan farklılıklardır. Birleşmiş Milletlere üye olan iki yüze yakın ülkenin yüzden fazlası az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke olarak nitelendirilmektedir. Ülkeler arasında görülen gelişme farklılıkları aşağı yukarı her ülkenin yapısında farklı yoğunlukta da olsa vardır. Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde bölgeler arasında gelişmişlik farklarının olması, bölgelerarası gelişme farklarının azaltılması yönünde çalışmalar yapmayı gerekli kılmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana gerek kalkınma planlarında gerekse hükümet programlarında bölgesel dengesizliği azaltıcı yönde ekonomiye müdahale önlemlerine yer verildiği görülmektedir (Ersungur, 2005: s.2).

Bölgesel kalkınmamışlık ya da az gelişmişliği anlamak için, bakılması gereken en önemli nokta sermaye birikim süreci ile sermayenin mekânsal olarak dağılımı arasındaki ilişkileri sorgulamak olacaktır. Sermayenin ülke içinde eşitsiz mekânsal yapılar üretmesi, ülke içinde farklı donanımlara sahip bölgesel yapıların var olmasına neden olur. Mekânlar arasında eşitsizliğin ve farklılığın artması ile bölgesel eşitsizlik zamanla yapılaşır (Arı, 2006. s.48).

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi için öncelikle bölgesel gelişmişlik farklarına yol açan faktörlerin anlaşılması ve bunları ortadan kaldırmak üzere uygulanabilecek politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Bir bölgenin neden geri kaldığını açıklamadan, gelişmiş bölgelerin bu gelişmeyi sürdürebilme bilgisiyle, geri kalmış bölgelerin gelişmesinin sağlanamayacağı iddia edilmektedir. Bölgesel geri kalmışlığın nedenlerini anlamak, bu farklılıkları ortadan kaldırmak için atılacak

ilk adım olmalıdır. Bölgesel ve yerel performans düşüklüğünün birkaç potansiyel kaynağı vardır.

1.1.4.1. Makro Ekonomik İstikrarsızlık

Performansı düşük bölgelerin sürdürülebilir büyüme hızlarını artırabilmeleri için gerekli ortamın oluşturulabilmesi açısından makro ekonomik istikrar gerekli ön şarttır. Makro ekonomik istikrarsızlık geçmişte bölgesel eşitsizlikleri artırmıştır. Makro ekonomik istikrarsızlık belirsizlik yaratarak, AR-GE, beşeri ve fiziki sermaye yatırımları ile uzun dönemli etkin kararların alınmasını önler.

Makroekonomik istikrarsızlık bölgesel eşitsizlikleri artırdığı gibi, bölgelerarası iktisadi büyüme eşitsizlikleri de makro ekonomik istikrarsızlığa katkıda bulunacak ve makro ekonomik değişkenliği artıracaktır. Hızlı büyüyen bölgelerdeki işletmeler ve işgücü, fiyat artışlarından ve artan borç geri ödemeleri dolayısıyla artan mali açıklık derecesinden zarar görebilirler. Ayrıca eğer ekonomik büyüme ülkenin birkaç bölgesinde yoğunlaşmış ise, işletmeler darboğaza (örneğin işgücü kıtlığı nedeniyle) sürükleneceklerdir. Bu durum enflasyonist baskılara neden olacaktır. Dolayısıyla bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi için makro ekonomik istikrarın sağlanması bir ön şart olarak görülebilir.

1.1.4.2. Verimliliği Etkileyen Faktörlerdeki Piyasa Başarısızlıkları

Verimliliğin ve istihdamın artırılabilmesi için bütün piyasaların (mal, işgücü ve sermaye) etkin çalışması gereklidir. Bu piyasalarda görülebilecek piyasa başarısızlıkları, beşeri ve fiziki sermaye yatırımlarında, yeni teknolojilerin yaratılmasında ve kullanılmasında aksaklıklara yol açabilir. Dolayısıyla yatırımların ve rekabetin optimal düzeyin altında kalmasına yol açabilir. Örneğin; işgücünün ve işgücü niteliğinin çalışma alanının uygunluğunu sağlama konusunda piyasa başarısızlığı olabilir. Bölgeler arasındaki verimlilik ve istihdam açısından görülen farklılıklar, kişi başına GSYİH’da ki farklılıkların da nedeni olacaktır (HM Treasury, 2001: s.5).

Kiři başına dūřen gelir dūzeyindeki farklılığın en önemli nedeni, verimlilik farklılarıdır. Tarım ve diğer sektörler arasındaki işgücü verimliliğindeki farklılıklarda bölgesel eşitsizlikleri açıklar. Dolayısıyla tarım sektöründe çalışan işgücünün verimliliğinin dūřük olması, bu bölgelerin neden geri kaldığını açıklayan faktörlerden biridir (Mutlu, 2002: s.20). Bir ekonominin verimliliğini belirleyen, aynı zamanda büyüme üzerinde de etkili olan faktörler; kalifiye işgücü, yatırım, yenilik, girişim ve rekabettir (HM Treasury, 2001: s.15).

1.1.4.3. Ekonomik Faaliyetlerin Kümeleşmesini Etkileyen Faktörler

Ekonomik faaliyetlerin belli mekânda kümeleşmesi açısından, firma ve işgücünün yerleşim kararlarını etkileyen faktörler önem kazanmaktadır. Bölgeler arasındaki istihdam düzeyi ve verimlilikteki yakınsama ya da ıraksama derecesi firmaların ya da işgücünün yerleşim kararına bağlıdır. Teknolojik açıdan birbiriyle ileri ve geri bağlantıları olan endüstriler ve işletmeler, ulaşım ekonomilerinden yararlanmak için birbirine yakın yerlerde konumlanmaktadırlar. Üretim yerinin belirlenmesinde talep ve arz kaynaklarına yakınlık da önem taşımaktadır. Talebin coğrafi alanda dağılımı da, ulaşım giderleri dolayısıyla işletmelerin göz önünde bulundurmaları gereken bir etkidir.

İşletmelerin istihdam ettiği işgücü ve buna bağlı nüfus, endüstrilerin konumlandığı yerde pazar hacmini büyüterek, özellikle tüketim malı üreten endüstrileri bu mekânlara çeker ve pazar daha da büyür. Pazarın büyümesi ile ölçek ekonomileri ve dışsal ekonomiler ortaya çıkar. Özellikle dışsal ekonomiler, bunları kendi bünyelerinde barındıramayacak KOBİ'ler için büyük önem taşıdığından, bu tip işletmelerin mekânda yoğunlaşmasına neden olur. Endüstrinin yerleşim yeri açısından, üretim faktörlerinin fiyatları da bir belirleyici olabilir. Özellikle işgücü ücretlerinin bölgeler arası farklılığı önemli bir faktördür. İşgücü ücretlerinin bölgeler arasında farklılık göstermesi bir yandan endüstrinin geniş mekânlara yayılımı açısından olumlu etkiler yaratırken, diğer yandan mal ve hizmet piyasalarının küçülmesi anlamına geldiğinden olumsuz etkileri de bünyesinde barındıracaktır.

Toplanmanın firmalara sağlayacağı yarar, firmaların büyüme hızı yüksek olan bölgelerden uzaklaşma isteğini azaltacaktır (Uzay, 2005: s.72).

1.2. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLARININ ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Türkiye’nin bölgesel kalkınma yaklaşımı, üç ayrı dönemde birbirinden farklı olmuştur. Birinci dönem, Cumhuriyetin kuruluşundan (1923) başlayıp planlı kalkınma döneminin başladığı 1963 yılına kadar devam etmiştir. İkinci dönem, planlı kalkınma dönemine girmekle başlayıp, Türkiye’ye adaylık statüsünün verildiği 1999 Avrupa Konseyi Helsinki Zirvesine kadar devam eder. Son dönem ise, Helsinki kararından günümüze kadar devam eden süreçtir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya çıkan sanayileşme çabalarına paralel olarak 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi toplanmış, 1135 temsilcinin katıldığı kongrede ulusal ekonominin özel girişim eli ile geliştirilmesi amaçlanmıştır. Kongre de bölgesel gelişmişlik farkları üzerinde durulmamıştır. Bu dönemde geri kalmış yörelerin kalkındırılması sorununu çözmek için devletin yoğun bir çaba harcadığını öne sürmek güçtür. Bununla birlikte hükümetlerin, hem yatırımların hem de nüfusun yayılması, hem de belli bazı yerleşim yerlerinde yoğunlaştırılması yöntemlerini denediği görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Anadolu’nun birkaç kentinde fabrika kurulması ve Ankara’nın başkent yapılması gösterilebilir (Kepenek ve Yentürk, 2000: s.32).

TBMM’nin 13 Ekim 1923 tarihli oturumunda Ankara’nın başkent olması kararı, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması konusunda ilk ciddi adım olarak değerlendirilebilir. Bu karar ile bir yandan Anadolu’nun ortasında modern bir kent yaratılmış, öte yandan sınaî yatırımların kutuplaştığı İstanbul’un aşırı büyümesi sınırlandırılmıştır (Tekeli, 1979:, s.295).

1929 Dünya ekonomik Bunalımının kapitalist ekonomilerde meydana getirdiği sorunlar, özel kesime ağırlık veren ekonomi politikalarının geçerliliği konusunda önemli kuşklar uyandırmıştır. Liberal kapitalist ekonomi politikası ile

kalkınmanın güçlüğü karşısında, Devletçilik ilkesi benimsenmiştir. Bu dönemde, iki sanayi planı hazırlanmış, sanayinin İstanbul ve İzmir dışına kaydırılması amaçlanmıştır (Akın, 198: s.274).

Türkiye’de 1950–1960 dönemi, ekonomik yönden birçok gerçeklerin tecrübe yolu ile öğrenilmesine fırsat veren bir dönem olmuştur. Bu dönemde, devletin geri kalmış bölgeleri geliştirmek için bilinçli bir politika izlediği görülmemektedir. Bununla birlikte, kamu yatırımlarının büyük bir kısmı büyük yerleşim yerlerinin dışında yapılmıştır (Erkal, 1982: s.58).

Sanayi kuruluşlarının dağılımında merkeziyetçilik egemen olmuş, sanayileşmenin özel sektör eliyle gerçekleştirilmeye çalışılması, Batı ve İstanbul lehine dengesizliği daha da artırmıştır. Bu dönemde, bir atılım içinde görülen özel kesim yatırımları, ülkenin en gelişmiş ve dışsal ekonomilerin en yoğun olduğu İstanbul ve İzmir’de toplamıştır. Türkiye Sınâî Yatırım Bankası bu dönemde 400 projeye kredi açmış, kurulan sanayi kuruluşlarının %75’i Marmara ve Ege Bölgelerinde toplanmıştır. Hatta İstanbul’un payı %51’e ulaşmıştır (Sevgi, 1994: s.61).

Türkiye’de planlı dönemle birlikte bölgesel planlamaya yönelik politika ilkeleri ve amaçları tanımlanmış, bölgesel plan ulusal plan içinde düşünülmüştür. Planlı dönem boyunca bölgesel kalkınmaya yönelik geleneksel teşvik sistemi, geri kalmış bölgelerde beklenen sosyo-ekonomik dönüşümü sağlayamamıştır. Günümüzde Türkiye’de bölgelerarası gelişmişlik farkları AB ve OECD ülkelerine kıyasla çok fazladır (Dinçer Özaslan, Kavasoglu, 2003: s.148).

Gelişmişlik farklarını azaltmak için AB bölgesel politikaları oluşturulmuş ve üye ülkelere önemli destekler sağlanmıştır. Üye devletlerin bölgesel politikaların, Topluluk rekabet ve devlet yardımları kurallarıyla uyumlu ve koordinasyon içinde olması ve Topluluğun muhtelif politika ve mali araçlarının geri kalmış bölgeler dikkate alınarak uygulanması ve kullandırılması önem arz etmektedir.

Türkiye’nin AB ve üye ülkeleri ile karşılaştırıldığında satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSYİH’sinin AB ortalamasının yüzde 30’unda kaldığı

görülmektedir. Ancak yeni üye ülkelerden, Estonya ve Letonya ile Polonya'nın Lubelskie bölgesi ve Slovakya'nın Vychodne Slovensko bölgesinden daha iyi konumdadır (Sak, 2007: s.397).

Türkiye'nin AB 'ye aday ülke olması ile birlikte bölgesel politikalara verilen önem artmış, dolayısıyla bölgelerarası farklılıkların giderilmesi önemli amaçlardan biri haline gelmiştir. Dolayısıyla bölgelerin planlı gelişmesine yönelik girişimlerde bulunulmuş, bölgesel kalkınma planları hazırlanmıştır.

Türkiye'de fiziksel, ekonomik ve toplumsal koşullara bağlı olarak bölgeler arasında önemli gelişmişlik farkları görülebilmektedir. En gelişmiş bölgeler Marmara ve Ege bölgesi iken, en az gelişmiş bölgeler Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. Son dönemlerde özellikle ulaştırma ve haberleşme altyapısında yaşanan değişimler, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri uygulamaları ile kalkınmada öncelikli yöreler politikası gelişme faaliyetlerinin yaygınlaşması ve yerelleşmesinde önemli etkiler yaratmış ve yeni sanayi odakları oluşmuştur. Sanayi sektörü payının fazla olduğu bölgeler gelişirken, geleneksel tarımsal karakterli bölgelerde nispi bir gerilemenin yaşandığı gözlenmiştir. Bunun yanında sanayinin yoğunlaştığı geleneksel bölge merkezlerinin nispi önemi de kısmen azalmış, sanayi faaliyetleri çevre illere dağılmış ve yeni sanayi merkezleri oluşmuştur. Eski merkezler ise, finans, bankacılık, pazarlama, ticaret ve turizm gibi faaliyetlerde yoğunlaşarak bölgesel düzeyde merkez olma özelliklerini artırmışlardır.

1996–2003 dönemi sonuçlarına göre Marmara Bölgesi başta olmak üzere gelişmişlik değeri yükselen bölgeler sırasıyla; İç Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'dir. İki dönem arasında gelişmişlik değeri azalan bölgeler ise, Doğu Anadolu Bölgesi ile beraber Ege ve Akdeniz Bölgeleri'dir. Bölgeler arasındaki bu gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik alınan tedbirler ve uygulamalar özel sektörü yeteri kadar harekete geçirmemekte ve bölgelerarası göç önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir (Dinçer, Özaslan, Kavasoglu, 2003: s.148).

Geri kalmış bölgelerden özellikle Marmara ve Ege bölgelerine doğru yaşanan göç, az gelişmiş bölgelerin birikim, sermaye ve emek kaybına yol açarak daha geri

kalmasına yol açarken; gelişmiş bölgelere de altyapı, istihdam, eğitim ve çevre sorunları gibi birçok yük getirmektedir. Bölgeler arası göç yanında, aynı bölgede kırsal yörelerden kentlere doğru da bir göç yaşanmaktadır.

Türkiye’de planlı dönemin başlamasına kadar bölgeler arasındaki bu dengesizlikler araştırma ve çözümlemelere pek fazla konu edilmemiş, planlı dönemde ise uygulanan politikalar dengesizlikleri azaltmamış daha da artırmıştır. Türkiye’de bölgesel gelişmişlik farklarını gidermeye yönelik tespitler ve bu tespitler doğrultusunda politikalar uygulanmış, ancak bölgesel dengesizliğe yol açan faktörler doğru tespit edilemediğinden politika uygulamaları bölgeler arası dengesizliği gidermek açısından başarılı olamamıştır.

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının belirlenmesinde kullanılan, kişi başına GSYİH katsayılarındaki değişme de bu durumu doğrulamaktadır. 1985 yılından sonra kısmi bir iyileşme görülmekle birlikte, bu yıldan sonra bölgeler arası gelişmişlik farklarında önemli bir değişme yaşanmadığı görülmektedir.

Bugün için Türkiye’de bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak üzere uygulanacak politikalar, sadece geri kalmış bölgelerin problemlerinin çözülmesi için değil, özellikle büyük kentlere göçü önleyerek o bölgenin problemlerini azaltmak açısından da önem kazanmaktadır. Türkiye’de geri kalmış bölgelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi, metropole büyük yük getiren göç eğilimlerinin azaltılması amacı ile bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Bölgelerarası dengesizlikleri giderebilmek için, öncelikle bölgeler arası gelişmişlik farklarına yol açan nedenlerin belirlenmesi gerekmektedir (Uzay, 2005: 9s.4).

Türkiye’de bölgelerarası gelişmişlik farklarının kökenleri üç faktöre dayanarak açıklanabilir. Ekonomik ve sosyal nedenler, coğrafi nedenler, tarihsel nedenlerdir.

1.2.1. Ekonomik ve Sosyal Nedenler

Genel olarak nitelikli işgücünün, girişimci nüfusun ve sermayenin bölgelerarası dağılımı, hızlı nüfus hareketleri, nüfus artışının yüksekliği, işgücüne düşük katılım oranları, kamu yatırımlarının dağılımı, iç pazarın büyüklüğü, bazı bölgelerde altyapı yatırımlarının tamamlanamamış olması, ulaştırma ve haberleşme imkânlarındaki farklılıklar, bölgesel planlama açısından kurumsal yetersizlikler bölgeler arasında gelişmişlik farklarına yol açan nedenler arasındadır. Türkiye’de bölgeler arasındaki işgücü verimliliğindeki farklılıklar (özellikle geri kalmış bölgelerde işgücü verimliliğinin düşük olması), bölgeler arası gelişmişlik farklarına yol açan ekonomik nedenlerden bir diğeridir.

Geri kalmış bölgelerde işgücü verimliliğinin düşük olma nedenleri şöyle özetlenebilir: Bölgede eğitim düzeyinin yeterli olmaması ve altyapının nitelikli işgücünü bölgeye çekmede yetersiz olması nedeniyle, imalat sanayinde yeterli nitelikli işgücünün bulunmayışı, teknolojinin geri olması, kamu işletmelerinin eksik kapasite ile çalışmaları ve aşırı istihdam, tarım sektöründe işgücü verimliliğinin sanayi sektörüne göre daha düşük olması, ayrıca tarım sektöründe işgücü verimliliğinin diğer bölgelere göre daha düşük olmasıdır.

İç ticaret hadlerinin özellikle 1977’den bu yana tarımın aleyhine gelişmesi, bölgesel gelişmişlik farklarının bir diğer nedenidir. İç ticaret hadlerinde 1980’ler ve 90’lar da görülen gerileme en yoğun olarak Güneydoğu ve Kuzeydoğu’da hissedilmiştir (Mutlu, 2002: s.48).

Fiziki üretimin artırılmadığı bir ortamda iç ticaret hadlerinin gerilemesi, kişi başına düşen gelirin ve satın alma gücünün azalması, kırsal refah düzeyinin azalması anlamına gelmiştir. İç ticaret hadlerindeki gerilemenin en önemli sonucu, göçlerdeki artış olmuştur (Uzay, 2005: s.96).

1.2.2. Coğrafi Nedenler

Coğrafi farklılıklar (iklim, yükseklik, bitki örtüsü, yüzey şekilleri, yeraltı zenginlikleri, doğal koşullar) Türkiye'nin Doğusu ve Batısı arasındaki gelişmişlik farklarını açıklayan önemli faktörlerden diğeridir. Türkiye'de tüm coğrafi etmenlerin bölgelerarası dağılımı incelendiğinde, bu bakımdan dezavantajlı bölgeler de gelişmenin sağlanamadığı görülmektedir.

Özellikle uygun olmayan topografik yapı, iç ve dış pazarlara uzaklık dağınık yerleşim yapısı, zor iklim koşulları gelişmişlik farklarının önemli belirleyicisi olmuştur. İklim koşullarının elverişli olmadığı bölgelerde zaten yetersiz olan kaynakların, etkin ve verimli olarak kullanılamadığı görülmektedir. Coğrafi şartların olumsuz olması, bu bölgelere yatırım yapacak müteşebbisleri engelleyerek yatırımlarında sınırlı kalmasına yol açmaktadır (Dinler, 2003: s.170).

İklimin ekonomik faaliyetler üzerindeki tesirleri farklı olmaktadır. Nitekim ılıman iklimlerde çok zengin türde tarımsal ürünler yetiştirilirken, soğuk ve karasal bölgelerde yetiştirilme şansı hemen hemen yok gibidir.

Fakat son yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ne yapılmakta olan barajlar, bölgenin iklimini ve ulaşım imkânlarını kısmen de olsa değiştirmiştir. Bu değişmelerin etkileri ileri ki yıllarda daha belirgin olarak görülebilecektir (Gündüz, 2006: s.101).

1.2.3. Tarihsel Nedenler

İlk yabancı sermaye deniz ulaşımının sağladığı kolaylıktan yararlanarak Batı Anadolu'ya gelmiştir. Yabancılar, Osmanlı Devleti'nde üretimi düzenli kılabilmek ve kendi nüfuzları altına alınabilmesi için ulaşım alt yapısına önem vermişlerdir. Bu amaçla yapılan yatırımlardan demiryolları ve limanlar bölgenin denize yakın ve hammadde kaynağının bol olmasından dolayı yapılmıştır.

Yabancı şirketler, ilk defa 1958 yılında ülkemizde İzmir-Aydın hattını ulaşıma açtıktan sonra çalışmalarını Ege ve Marmara Bölgelerinde yoğunlaştırmışlardır. Türkiye’de Doğu ile Batı arasındaki dengesizliğin de belirginleşmesi, 19 yüzyılda yabancı sermayenin ülkeye girmesiyle başladığı söylenebilir. Çünkü o dönemde ülkede bol miktarda işgücü ve hammadde kaynaklarının bulunması yatırımcıların kazançlarının artmasına ortam hazırlamıştır. Özel yatırımların batı bölgelerini tercih nedenleri; ılıman iklimin yanı sıra batı bölgelerinin Avrupa piyasalarına yakın oluşu, deniz taşıma imkânlarından yararlanılabilmesi ve zengin hammadde kaynaklarının ve emek arzının bu bölgelerde fazla olmasıdır (Gündüz, 2006: s.102).

Bölgelerarası dengesizliklerin giderilebilmesi için bölgelerin yapısal sorunlarının da bilinmesi ve bu sorunları gidermeye yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir.

1.3. PLANLI DÖNEMDE BÖLGESEL DENGESİZLİK ÇALIŞMALARI

Bölgelerarası gelişmişlik farklarını gidermek üzere, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar benzer politika araçları kullanılmıştır. Bunlar; sanayi yer seçimi, mali özendirmeler, altyapı yatırımlarıdır. Özellikle VII. Beş yıllık Kalkınma Planından itibaren bölgesel gelişme politikaları ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır (Uzay, 2005: s.101).

Türkiye, 1963’ten beri sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasını beş yıllık kalkınma planlarıyla gerçekleştirmektedir. Bugüne kadar, 8 tane beş-yıllık kalkınma planı uygulanmıştır. Nerdeyse bütün bu kalkınma planları ve bu çerçevedeki diğer kamu yatırım plan ve programları bölgesel kalkınma dengesizliklerini azaltmaya, etkili bölgesel programları uygulamaya, kırsal-kentsel kalkınma farklılıklarını azaltmaya, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaya ve yerel kaynakları daha etkili bir şekilde işletmeye öncelik vermiştir (Oskam; Longworth & Yildiz, 2005).

Planlı dönem uygulamalarında bölgesel gelişme yaklaşımlarının karşılaştırılmasında, beş yıllık kalkınma planlarının irdelenmesi uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilebilmektedir.

Birinci Plan, üç aşamalı bir bölge planlama stratejisinden söz etmektedir. Birinci aşamada, bölgesel boyut, proje düzeyinde ele alınmıştır. Bu aşamada, projenin birden fazla kuruluş yeri için hazırlanması ve diğer yatırım ölçütlerine eşit olan projelerden geri kalmış bölgelerin seçimi istenilmiştir. İkinci aşamada, daha aktif bir yönlendirme ile özel kesim yatırımlarının geri kalmış bölgelere yönlendirilmeleri için teşvik tedbirleri alınması ve kamu kesimi yatırımlarına bu yörelerde öncelik verilmesi öngörülmüştür. Üçüncü aşamada, tüm ülkeyi kapsayacak çok yönlü bölge planlarının yapılması hedeflenmiştir (DPT, 1963: s.473).

İlk planda dengeli bölgesel kalkınma kavramının yeterince açık olmaması, yatırımların bölgesel boyutta uyumlaştırılması ve bütünleştirilmesini sağlayacak etkili yöntem ve stratejilerin saptanmaması ve etkili bir teşvik önlemleri sisteminin kurulamaması gibi nedenlerle başarılı bir uygulama gerçekleştirilememiştir (Tunbul, 1991: s.8-9).

II. İkinci Beş Yıllık Plan Dönemi'nde bölgelerarası dengeli kalkınma politikası esas alınmış olmakla beraber, hedefe ulaşmak için kullanılan araçlarda tereddütler oluşmuştur. Ulusal plan dışında ayrıca bir bölge planına yer verilmeksizin bölgesel planlama tekniklerinden ve çalışmalarından yararlanılmıştır (Dinler, 2003: s.194).

Geri kalmış bölgeler sorununun yerel yönetim birimlerinin etkin çalışmaları sonucunda kendiliğinden çözüleceğini var sayan Üçüncü plan, bölgesel kalkınma planları hazırlama eğilimlerine, planların bütünlüğü ilkesine ters düştüğü gerekçesi ile kesinlikle son verileceğini belirtmiştir. Bu plan döneminde, bölgesel plan hazırlama çalışmaları tamamıyla durmuştur (Sarıca, 1988: s.699).

Dördüncü Plan Döneminde ekonomik gelişmenin sağlanması için işbölümünün yapılması, planlama kararlarının mekân boyutuna indirilmesi, hizmetlerin, sanayinin ve altyapının ülke düzeyinde dengeli dağılımının sağlanması,

uygulanmakta olan teşviklerin bölge kaynaklarını ve potansiyellerini harekete geçirecek tarzda yeniden düzenlenmesi önerilmiştir. KÖY'lere uygulanan teşviklerin çıkarılan kanunlarla daha cazip hale getirilmesine çalışılmıştır.

Beşinci Planı, bölge planlarının yapılacağı bölgelerin seçimi, bölgenin iktisadi durumu, çeşitli sektörler açısından gösterildiği potansiyel ve büyük ölçekli projelerin yer alması gibi faktörlere bağlı olarak yapılması bu bölgelerin tanımında idari sınırlara bağlı olmayan bölgelerin tespit edileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda “Fonksiyonel Bölgeler” oluşturulması öngörülmüş, DPT tarafından 16 bölge tespit edilmiştir.

Altıncı planda “bölge planlaması” kavramının yerini “bölgesel gelişme” kavramına bıraktığı görülmektedir. Bu plan döneminin ilkelerinden biri bölgesel politikalar oluşturulurken Avrupa Birliği bölgesel politikalarının dikkate alınması diğer ekonomik ve fiziksel planlamada çevre boyutuna öncelik verilmesidir. Ayrıca, KÖY'lerdeki kamu kaynaklarının dağıtımı ve teşvik önlemleri açısından yerleşme merkezlerinin kademeli yapısı içinde bölge merkezlerinin ekonomik ve sosyal çekim merkezleri haline getirilmesi amaçlanmıştır.

Yedinci planın temel ilkelerinden biri, her yönüyle bir bütün olan “sürdürülebilir kalkınmanın”, ulusal bütünlüğü artırmak amacı ile bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltıcı yönde ele alınması gerekliliği düşüncesi olmuştur (İldırar, 2004: s.182–185).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma planında il gelişme planları çalışmaları başlatılacaktır. Yeni sanayi odaklarının oluşturulmasında ve sektörel uzmanlaşma sürecinin hızlandırılmasında; eğitim ve danışmanlık hizmetlerine, Ar-Ge ve teknoloji desteğine, işbirliği ve ortaklıklar oluşturulmasına, girişimciliğin geliştirilmesine ve kurumsallaşmanın, uzmanlaşmanın hızlandırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

2007–2013 dönemini kapsayacak olan son kalkınma planımız, AB'ye üyelik sürecine katkı sağlaması bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle 9. Kalkınma Planı, AB'ye üyelik sürecinin gerektirdiği Ulusal Kalkınma Planı ve

Katılım Öncesi Ekonomik Program gibi plan ve programların temel dayanağını teşkil edecek ve bu dokümanların uyumlaştırılmasını sağlayarak tüm planlama çalışmalarını yönlendirici bir işleve sahip olacaktır (DPT, 2006-b).

1.4. TÜRKİYE’DE BÖLGELERİN YAPISAL SORUNLARI

Dünyada meydana gelen politika değişmelerine paralel olarak Türkiye’de de bir takım dönüşümler yaşanmış ve sürdürülebilir, katılımcı ve dengeli kalkınma anlayışı önemini artırmıştır. Ülkemizde ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejilerini belirlemek amacıyla, bölgesel düzeyde yerel yöneticiler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile ortak çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Türkiye’de geri kalmış bölgelerinin mevcut yapısal sorunları özetlenmiştir. Türkiye’de az gelişmiş bölgelerin sorunları şöyle özetlenebilir:

İstihdam imkânlarının sınırlı olması, insan kaynaklarının yetersizliği ve iş kültürünün yeterince geliştirilememiş olması (yüksek işsizlik, düşük gelir düzeyi, yetersiz girişimcilik, nitelikli işgücünün bölgeler arasındaki dengesiz dağılımı),

1. Sanayi sektörünün yeterince gelişmemiş olması, ekonomide ileri ve geri bağlantıların kurulamaması ve mevcut sanayi sektörünün teknoloji, organizasyon, pazarlama ve finansman sorunlarının ortaya çıkması,
2. Tarımsal istihdamın yüksekliği, tarımsal verimin düşüklüğü, ürün ve ekonomik faaliyet çeşitliliğinin azlığı,
3. Fiziki, sosyal ve teknolojik altyapı yetersizliği,
4. Coğrafi yapı ve iklim koşulları neticesinde ortaya çıkan dağınık ve düzensiz yerleşim,
5. Kalkınma faaliyetlerini destekleyen kurumsal yapının zayıflığı,
6. Kamu kaynaklarının yetersiz olması,

7. Bölge içinde doğal büyüme kutuplarının oluşmaması nedeni ile nüfus göçünün ve diğer üretim faktörlerinin hareketliliğinin artması, özellikle sermaye göçünün sermayenin bölge dışına transfer olması ve yerel efektif talepte daralmalara yol açması,
8. Üretim ve hizmet sistemlerinde bütünleşme eğiliminin eksikliği,
9. Terörizm'dir.

Türkiye’de bölgelerarası dengesizliklerin giderilebilmesi için, bölgelerin bu yapısal sorunları ile mücadele edilmesi gerekmektedir.

1.5. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLARININ GİDERİLMESİ

Türkiye ekonomisinde birçok alanda ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte, uzun dönem ekonomik büyüme performansı bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesinde beklenen olumlu etkiyi yaratamamıştır (DPT, 2003: s.122).

Bölgesel Gelişmenin belli bir merkezden organize edilme ihtiyacını karşılamak üzere, DPT bünyesinde 1971 yılında “Kalkınmada Öncelikli Yöreler Dairesi” kurulmuş, 1994 yılından sonra da “Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü” adını almıştır. Bu müdürlük, Kalkınmada Öncelikli Yöreler Dairesi olmak üzere üç daire başkanlığı ile çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye’de bölgesel gelişmenin gerçekleştirilmesi bu Müdürlüğün görevleri arasındadır.

Türkiye’de bölgesel farklılıkları gidermek amacıyla ekonomik kalkınmaya yönelik üç temel araçtan yararlanılmaktadır. Kamu sektörüne yönelik politikalar ve teşvikler; özel sektör teşvikleri; bölgesel gelişme ve kırsal kalkınma projeleridir.

1.5.1. Türkiye’de Bölgelerarası Sınıflandırma

Geçmiş dönemlerde coğrafi anlamda 7 bölge sınıflandırması altında bölgesel gelişmişlik analizine tabi tutulan Türkiye, AB üyeliği sürecinde bölgesel

istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve AB Bölgesel İstatistik Sistemine (NUTS) uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla Bakanlar Kurulu tarafından İstatistiki Bölge Birimleri (İBB) sınıflandırmasına dahil edilmiştir. Bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve AB Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistikî veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) tanımlanmıştır (Çiçek, 2005: s.114-115; DPT, 2003-b).

1.5.2. Kalkınmada Öncelikli Yöre Uygulaması

Türkiye’de bölgesel gelişmenin gerçekleştirilmesinde “Kalkınmada Öncelikli Yöre Politikası” ve “Bölgesel Gelişme Projeleri” gibi iki önemli araç kullanılacaktır.

1968 yılından itibaren özel sektör yatırımları açısından geri kalmış bölgeleri cazip duruma getirebilmek için Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) uygulaması başlatılmıştır. DPT tarafından ilçelerin, illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması belirlenmekte ve bu araştırma sonuçları KÖY’lerin belirlenmesinde ve bu yörelere gelir ve istihdam artırıcı politika uygulamalarında objektif bir kriter olarak kullanılmaktadır. Çoğunluğu Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunan 22 il KÖY kapsamında iken, 1998 yılında Karadeniz Bölgesinde bulunan illerinde dâhil edilmesiyle KÖY kapsamında olan il sayısı 50’ye yükselmiştir. KÖY’ler yüzölçümü itibariyle ülke yüzölçümünün %55, 1’ini, nüfus itibariyle Türkiye nüfusunun %36’sını oluşturmaktadır. KÖY kapsamındaki illerin sayıca artması, uygulanan politikalarında etkisini yitirmeye başlamıştır

1.5.3. Devletin Altyapıya Yönelik Yatırımları

Kamu otoritesi özellikle altyapı alanına doğrudan yatırım faaliyetleri ile mali kaynakların gelişmiş bölgelerden nispi olarak az gelişmiş bölgelere aktarılmasını gerçekleştirmektedir (Uzay, 2005: s.104).

Sağlık, eğitim ve ulaştırma alanlarında Doğu Anadolu Bölgesi'ne bazı dönemlerde, öteki bölgelere göre daha fazla yatırımın yapılmasının planlandığı görülmektedir. Bu olumlu durum, planlı döneme kadar olan zaman içinde, altyapı yatırımlarından nasibini alamamış olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile öteki bölgeler arasındaki dengesizliği azaltıcı boyutlara erişememiştir. Altyapı tesisleri yönünden bölgeler arasında var olan dengesizliği azaltmak, Doğu ve Güneydoğu için, özel bir altyapı tesislerini geliştirme programları ile mümkün olabilecektir.

Bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltacak araçların en önemlilerinden biri olan teşvik tedbirlerinin etkin olabilmesi için, çeşitli bölgeler arasındaki altyapı tesislerinin aynı düzeyde ya da hiç olmazsa çok yakın olması gerekmektedir.

1.5.4. Teşvik ve Hibeler Kredi Finansman Kolaylıkları

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla özel sektör yatırımları için cazip hale getirilecek bölgelerin saptanmasında, geri kalmış yörelerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla ülkemizin, gelişmiş bölgelerinin bünyesinde göreceli olarak geri kalmış illerin ve gelişmiş bir ilin bünyesinde geri kalmış kasabalarında olabileceği görüşünden hareketle, teşvikten yararlanacak olan kalkınmada öncelikli yörelerin her yıl tespit edilerek ilan edilmesi benimsenmiştir (Dinler, 2005: s.312).

Özel kesim yatırımlarının kalkınma planında belirlenen önceliklere uygun sektörlere ve bölgelere yönlendirilmesi amacı ile uygulanan teşvik ve hibelerdir. Bu kapsamdaki en önemli teşvikler, yatırım teşvikleridir. Yatırım teşvikleri; belgeli

yatırım teşvikleri (gümrük vergisi ve konut fonu istisnası, katma değer vergisi istisnası, fon kaynaklı kredi tahsisi, vergi, resim ve harç istisnası, arsa ve arazilerin bedelsiz tahsisi, KOBİ'lerin desteklenmesi) ve belgesiz yatırım teşvikleri (yatırım indirimi, vergi, resim ve harç istisnası ve bina inşaat harcı istisnası gibi) olarak ikiye ayrılır.

Her yıl bütçeden geri kalmış bölgelerdeki harcamalar için ayrılan ödenekler, bütçe dışında oluşturulan fonlar ve kamusal nitelikli ihtisas bankalarından elverişli koşullarda sağlanan kredi finansman imkânları yaratılmıştır. Özel sektör yatırımlarını az gelişmiş bölgelere yönlendirmek üzere bölgesel planlar çerçevesinde verilen teşvik ve sübvansiyonlar, fazlaca başarılı olamamış ve kaynak israfına yol açmıştır. Bunun için Türkiye'de yatırım iklimini belirleyen şartların tespit edilmesi ve bunların iyileştirilmesi yönünde önlemlerin alınması gerekir (Uzay, 2005: s.105).

1.5.5. Sanayi Kuruluşları Altyapı Politikaları: Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgeleri

Girişimcilerin yatırım kararları alabilmeleri için, öncelikle kar edebilecekleri alanı saptamaları, üretecekleri ürünün üretim ve pazarlaması ile ilgili sağlıklı bilgilere ulaşmaları ve nihayet kuruluş yerini seçmeleri gerekir. Girişimcilerin kuruluş yeri kararı almalarında, kuruluş yeri faktörlerinin uzmanlarca değerlendirildiği ve gerekli altyapının oluşturulduğu Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) önem arz etmektedir.

1.5.5.1. Küçük Sanayi Siteleri

Bir yandan çarpık kentleşme ve çevre sorunlarının önüne geçebilmek, diğer yandan benzer faaliyette bulunan küçük işyerlerine yeni teknolojilerin girmesini sağlamak amacıyla, Küçük Sanayi Siteleri oluşturulmaya başlanılmıştır. Böylece, küçük ve orta boy işletmelerin modern işyerlerine kavuşması ve verimlerinin artırılmasının sağlanmasına çalışılmaktadır.

Gerek otomotiv gerekse dayanıklı tüketim malları sanayi montaja dayalıdır. Bu işletmelerin gereksinim duyduğu parçaları üreten yan sanayi işletmeleri, küçük sanayi sitelerinde toplanmışlardır. Bu sitelerin oluşturulmasıyla hem küçük ve orta boy işletmelerin gelişmesi desteklenmekte, hem de büyük sanayinin ve özellikle de otomotiv sanayinin gelişmesine çalışılmaktadır. Diğer yandan KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), Küçük Sanayi Sitesindeki İşletmelere teknik danışmanlık hizmeti vererek, onların etkinliğini ve rekabet güçlerini artırmaya çalışmaktadır. Ayrıca bu küçük sanayi sitelerindeki çıraklık okullarında sitedeki işletmelerin gereksinim duydukları elemanların yetiştirilmesine yönelik mesleki bilgiler verilmektedir (Dinler, 2005: s.436).

1.5.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri

Türkiye 1960'lı yıllardan itibaren sanayileşme sürecini planlı bir yapıya yönelik olarak gerçekleştirmektedir. Bu süreç içerisinde, sanayileşmenin dağınık bir yapı içerisinde gelişimini önlemek amacıyla, sanayileşmenin daha organize bir yapı içerisinde gelişimini sağlamak amacıyla, sanayileşmenin daha organize bir yapı içerisinde yoğunlaşmasını sağlayacak bölgesel yatırım projeleri ağırlık kazanmıştır. Türkiye, özellikle 1980 sonrası dönemde sanayileşmede farklı sanayi bölgeleri modellerine ağırlık verirken, son dönemde hukuki boyutta “Özel Statüye Haiz Sanayi” olarak adlandırılan, ekonomi bürokrasisi açısından Özel Sanayi bölgeleri olarak tanımlanan; ancak ekonomi medyası ve kamuoyu nezdinde “Nitelikli Sanayi Bölgeleri” olarak bilinen bu özel sanayi bölgesi modeli olarak öne çıkmıştır (Gündüz, 2006: s.71).

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA, AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE EKSENİNDE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

2.1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ KAVRAMI VE KAPSAMI

19. Yüzyıl ile başlayan sanayileşme hareketleri, birçok ülkedeki bazı yerleşme alanlarında endüstriyel çalışmaların artmasına ve öbür uğraşlara üstünlük kurmasına yol açmıştır. Ekonomik alandaki bu gelişim, fiziki ve sosyal nedenlerin de etkisi ile sınai işletmeleri bir arada kurulmaya zorlamış ve plansız olarak gelişmiş bir takım “sanayi bölgeleri”nin kurulması sonucunu doğurmuştur.

Plansız ve düzensiz bir şekilde gelişmekte olan sanayi bölgeleri ve sınai kuruluşlar, giderek çevre halkı için, kirli ve çirkin görünüşleri ile çıkardıkları duman, koku, pislik ve çirkinlikleri ile istenmeyen komşu durumuna gelmişlerdir. Yerleşme merkezlerinde var olan altyapı olanakları, toplumun gereklerini bile karşılayamazken, sanayi için gerekli ek ihtiyaçlar bardağı taşırmaktadır. Bu olanaksızlıkların doğal sonucu olarak, kurulan işletmeler birçok alt yapı hizmetinden yoksun ve ekonomik olmayan bir şekilde çalışmaya mahkûm olmuşlardır.

Bu durum endüstrinin büyük yerleşme merkezlerinden kaçarak daha ucuz olan kırsal araziye kaymasına ve böylece plansız, her türlü organizasyondan uzak,

yerleşme bölgelerindeki yetersiz imar ve işletme standartlarından dahi yoksun görünüşler arz eden bir takım “sanayi bölgelerinin” ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Organize sanayi bölgelerinin sahip oldukları fiziki unsurlar, sanayinin kurulabilmesi için gerekli olan fiziki ihtiyaçları karşılarken, sınaî işletmelerin modern anlamda ve ekonomik olarak işletilebilmesi için elverişli bir çevre ve eğitici bir ortam görevini de yerine getirirler.

Sınai işletmelerin bir arada kurulmak, birbirlerini tamamlamak ve birbirlerine müşteri olmak özellikleri ile sanayi bölgelerinde kurulan her büyük teşebbüs, çevresine kendisinden mal alan ya da ona mal satan öbür teşebbüsleri toplamaktadır (Onal, 1974: s.18).

Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından Organize Sanayi Bölgesi, “birbirleriyle işbirliği halinde üretim yapan orta ve küçük işletmelerin, planlı bir alanda ve ortak altyapı hizmetlerinden yararlanacak şekilde standart fabrika binaları içinde toplanmalarıdır” şeklinde tanımlanmıştır.

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmaları kapsamında kabul edilen tanıma göre ise Organize Sanayi Bölgesi “Ağır Sanayi Kompleksleri dışında, küçük ve orta ölçekli imalat sanayi türlerinin, belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri için sınırları tasdikli çıplak arazi parçalarının gerekli altyapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal kurumlarla donatıldıktan sonra, planlı bir şekilde ve belirli standartlar dahilinde sanayi için tahsis edilebilir ve işletilebilir hale getirilerek organize edilmiş sanayi bölgesidir” (Öngüç, 2000: s.43).

En genel anlamda Organize Sanayi Bölgesi ise; ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, banka, kantin, ilk yardım ve benzeri olanaklarla donatılmış uygun bir alanda teknik ve genel hizmetlerin de sağlandığı, ekonomik bir ölçek içinde gruplanmış fabrika yerleşim birimleridir (UNIDO, 5-6).

İkinci Dünya Savaşından sonra, Organize Sanayi Bölgeleri, gelişmiş ülkelerde teşvik tedbiri olarak kullanılmaya başlamış; dengeli ekonomik büyüme ve bölgeler arası gelişme farklılıklarının giderilmesi amacıyla kalkınmada geri kalmış

yörelere sanayilerinin canlandırılması için fiziki teşvik tedbiri olarak benimsenmiştir (Öngüç, 2000: s.43).

Sanayileşmekte olan ülkelerde, sanayi işletmelerinin ulaşım ağını, insan gücünü hammaddeye, enerjiye ve tüketim merkezlerine ulaşılabilirliğindeki eşitsizlikler, bölgeler arası dengesizlik meydana getirerek sosyal yapıyı bozmaktadır. Diğer yandan, karmaşık bir özellik gösteren sanayi altyapısının bireysel olarak karşılanması durumunda yatırım harcaması tutarı yükselmekte, sonuçta endüstriyel üretimin maliyetleri artmakta ve pazarlama aşamasında rekabet olanakları yitirilmektedir. Bu nedenle Organize Sanayi Bölgeleri makro politikaları uygulamanın etkin bir aracı olmalarının yanı sıra sanayinin gelişmesini sağlayan, sanayi kuruluşları çağın şartlarına göre modernleştiren, verimliliği yükselten, maliyetleri azaltan, dolayısıyla karı artıran ve ürünün kalitesini yükselten önemli bir sanayileşme yöntemi olarak uygulanmaktadır (Çezik, Eraydın, 1982: s.53).

2.1.2. Organize Sanayi Bölgelerinin Önemi

OSB'lerin bölgesel kalkınmaya katkısı üç önemli kanal aracılığıyla olmaktadır.

- OSB'lerin kuruluşundaki asıl amaç olan sanayileşmenin yol açtığı olumsuz etkilerin üstesinden gelinmesi; çevreye duyarlı düzenli kentleşmenin sağlanmasıdır.
- Üretim faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan çok sayıdaki kamu hizmetinin girişimcilere ulaştırılabilmesidir. İmarı ve altyapı bağlantıları tamamlanmış arsaya erişim, izin ve ruhsatların verilmesi, altyapı hizmetlerinin nitelikli ve ucuz olarak sağlanması bu işlevin unsurları arasındadır.
- Benzer faaliyetlerde bulunan firmaların aynı coğrafi yerleşke içinde bulunması sonucu birbirleri üzerinde olumlu etkiler oluşturmalarıdır (Çağlar, 2006: s.312).

Şehirleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenlemek açısından önemli olan Organize Sanayi Bölgeleri, sanayi birikimlerinin; çevrede yaratacağı olumsuz etkileri denetleyebilmek, daha kolay ve ucuz üretim yapmalarını sağlamak ve daha düşük maliyetli altyapı hizmetlerinden yararlanmak bakımından büyük imkânlar sunmaktadır. Ayrıca Organize Sanayi Bölgeleri, küçük ve orta ölçekteki sanayi işletmelerini teşvik ederek gelişmelerine ortam sağlanması bakımından da ülke kalkınmasına önemli bir katkıda bulunmaktadır.

Organize Sanayi Bölgelerinin yatırımcılara ucuz arsa, hazır altyapı, ulaşım kolaylıkları ve haberleşme imkânlarını sağlamak özelliği, “Bölgesel Gelişme” ve “Sanayinin Yaygınlaştırılması” politikasına da uygun bir araç olarak kullanılmasını mümkün kılmaktadır (Özgüç, 2000: s.46).

OSB’lerin temel öğeleri şöyle sıralanabilir:

Sanayi işletmelerinin birbirleriyle işbirliği ve uyum içinde üretim yapmaları, söz konusu sanayi işletmelerinin küçük ve orta ölçekli olmaları, fabrikaların planlanmış bir arazi üzerine yerleştirilmeleri, bunların ulaştırma, elektrik, su, kanalizasyon ve sosyal tesisler gibi ortak altyapı hizmetlerinden birlikte yararlanmaları, sanayilerin standart fabrika binaları içinde üretim yapmalarıdır.

OSB’lerin oluşturulmasında güdülen amaçlar ise şöyle sıralanabilir:

- Sanayinin disipline edilmesi. (Neyi üreteceğini ve nerede üreteceğini karar verme durumunda olan girişimcileri OSB’ler hem bilgilendirmekte, hem de cesaretlendirmektedir Altyapısı hazır olan bu bölgeler, girişimciler için güvence oluşturmaktadır).
- Kentlerin planlı yerleşimine ve gelişimine katkıda bulunulması,
- Birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden sanayicilerin bir program içinde üretim yapmaları yoluyla; üretimde verimlilik ve kârlılık sağlanması,
- Sanayinin azgelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması,

- Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının önüne geçilmesi,
- Altyapının gereksinmelere uygun olarak planlanması; yani sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesisler gibi ortak hizmet kuruluşlarının oluşturulması,
- Standardizasyonun sağlanması,
- Ortak arıtma tesisleriyle çevre kirliliğinin önlenmesi,
- OSB'lerin devlet gözetiminde kendi organlarınca yönetilmesinin sağlanmasıdır (Eyüboğlu, 2007: s.2-3).

Organize sanayi bölgeleri bir mekân düzenleme aracı olduğu gibi, aynı zamanda bir gelişme aracıdır. OSB'ler örgütlü, düzenli ve planlı bir yaklaşımın ürünleridir. OSB'ler fabrikaların kurulabilmesi için gereken fiziksel gereksinimleri karşılarken; sanayi işletmelerinin etkin çalışabilmeleri bakımından da uygun bir ortam sunmakta; bu yolla, sanayi ilişkilerinin birbirini besleyen bir ağ gibi geliştirilmesinde elverişli bir çevre yaratmaktadır. Ayrıca organize sanayi bölgeleri, girişimcilere sanayi tesisi kurmaya uygun arazileri göstererek; tarıma elverişli alanların korunmasını sağlamaktadır (Ardoğan ve diğerleri: s.12).

2.1.2.1. Mekân Düzenleme Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri

Sınai işletmelerin plan ve program yapılmaksızın, şehirlerin belirli yerlerinde kendiliğinden yığılmaya başlamasından sonra sanayi olgusu, özellikle yerleşim alanlarında çevre düzenini bozacak şekilde olumsuz etkiler yapmaktadır. Toplumdaki kirli ve çirkin görüntüsü ile sanayi kuruluşları, insan yararına olmaktan adeta çıkarak insanları rahatsız edici boyutlara ulaşmaktadır. Bu sebeple insanlar, sanayi kuruluşlarının kendi yerleşim merkezlerinin içinde veya yakınında kurulmasına karşı çıkınca bu tür gelişmeler, sadece ekonomik açıdan değil, mekân düzenlemesi açısından da sanayi bölgelerinin organize edilmesini önemli bir zorunluluk haline

getirilmektedir. Bu durum, organize sanayi bölgelerinde kurulacak işletmelerin fiziki bakımdan sıkı denetlenmesine ve bölgenin estetik değer ve çevre güzelliğinin korunması amacı ile yüksek standartlarının uygulanmasına sebep olmaktadır (Özdemir, 1990: s.12).

Hızlı ve yoğun değişmelere sahne olan yerleşim merkezlerinde, şehirleşmeyi yönlendirmek ve sanayi faaliyetlerinin düzenli gelişmesini sağlamak maksadıyla, organize sanayi bölgesi uygulamalarına gidilmektedir. Çünkü sanayi merkezlerinin, şehirlerin gelişme istikametlerini belirleyen çekici güçlere sahip olduğu bilinmektedir. Sanayi kuruluşlarının dağınık ve birbirinden kopuk olması, şehir planlaması açısından da bir takım sorunlara yol açacağı gibi, yerleşim merkezleri civarında düzensiz ve plansız bir şekilde ortaya çıkan sanayi kuruluşları, pek çok bakımdan çevre sorunlarına sebep olmaktadır. Şehirleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenlemek açısından önemli olan organize sanayi bölgeleri, sanayi birimlerinin çevrede yaratacağı olumsuz etkileri denetleyebilmek; sanayi birimlerinin topluca yer aldığı alanlarda daha kolay ve ucuz olarak üretim yapmalarını sağlamak ve daha düşük maliyetli altyapı hizmetlerinden yararlanmak bakımından büyük imkânlar sunmaktadır (Çezik ve Eraydın, 1982: s.53).

2.1.2.2. Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri

Bir ülkenin kalkınması ve refah seviyesinin yükselmesi, değişen ve gelişen toplum ihtiyaçlarını karşılayacak üretim birimlerinin artması ve gelişmesi ile doğru orantılıdır. Her ne kadar küçük sanayi işletmeleri, toplumun sürekli artan ve değişen ihtiyaçlarını karşılayacak güce sahip değilse de, Türkiye gibi, gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri, daha çok orta ve küçük boy işletmelere dayandığından söz konusu ülkelerin kalkınması, bu işletmelerin geliştirilmesine bağlıdır. İşte organize sanayi bölgeleri, orta ve küçük ölçekteki sanayi işletmelerinin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi için önemli bir ortam hazırlamaktadır (Özdemir, 1990: s.12).

2.1.3. Organize Sanayi Bölgesi Türleri

Organize sanayi bölgelerini iki açıdan türlendirmek mümkündür.

2.1.3.1. Uygulama Şekilleri Yönünden Organize Sanayi Bölgesi Türleri

Araziyi İyileştirip Girişimcilere Arsa Satan Bölgeler: Bu türe giren organize sanayi bölgeleri uygulamasında, uygun bir arazi parçası bulunarak engebeleri giderilmekte ve çeşitli büyüklükte parsellere ayrılarak hiçbir servis ve hizmet donatımı yapılmadan girişimcilere satılmaya çalışılmaktadır. Niteliğinde de belli olduğu gibi bu tip bölgeler genellikle arazi sahipleri veya arazi alım satımı ile uğraşan firmalar tarafından belli bir arazinin satışını sağlamak veya hizmetlendirmek amacı ile kurulmaktadır.

Araziyi İyileştirip Gerekli Hizmet Birimleri İle Donatıp Satan Bölgeler: Bu türün uygulamasında arazi iyileştirildikten başka, bölgeye yerleşebilecek sanayi kuruluşlarına gerekli, yol, su, elektrik, telefon gibi hizmet birimleri de planlanıp inşa edilmekte ve bu birimlerin maliyetler satışa sunulacak parsellerin satış fiyatlarına eklenerek daha çekici hale getirilmiş olan bölge arazisinin daha çabuk ve karlı satılabileceği düşünülmektedir. Bu tür sanayi bölgeleri amaçları kar elde etmek olmayan kamu kuruluşlarınca düzenlendiklerinde ise doğal olarak kar motifi yerini teşvik unsuruna bırakmaktadır.

İyileştirilip Donatılmış Arsalar ile Birlikte Satılık veya Kiralık Fabrika Binaları da Yapıp Satan Bölgeler: Bu türe giren bölgelerde, sanayici firma, bölgeden yer satın alıp kendi tesisini inşa edebileceği gibi bölge yönetimi tarafından daha önce inşa edilmiş bir fabrika binasını da kiralayabilir veya satın alabilir. Sanayici yatırım kararı verdiğinde arazi ile birlikte fabrika binasını da kiralayarak inşaat giderlerinden tasarruf etmekle birlikte, en az bunun kadar önemli olarak da binanın inşası için geçecek zamanı da tasarruf etmiş olmakta ve üretime geçiş süresi kısalmaktadır.

İnşa edilmekte olan fabrika binaları en ekonomik ve en çok sayıda ihtiyaca küçük değiştirmelerle cevap verebilecek tipte yapılmakta ve her an için büyütülecek şekilde planlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1991: s.4).

2.1.3.2. Kuran ve Finanse Eden Kuruluşlar Yönünden Organize Sanayi Bölgeleri

Devlet ve Özel Sektör İşbirliğiyle Kurulan Organize Sanayi Bölgeleri: Özel sektör tarafından kurulan OSB'ler, yatırımcılar ya da arazi sahipleri tarafından kar elde etmek amacıyla kurulan bölgelerdir. Arazi değerini arttırmak ya da daha karlı satış işlemi gerçekleştirmek amacıyla, arazinin ıslahı, alt yapı inşası ve hatta fabrika binalarının inşası söz konusu olabilmektedir. Özel sektör ve kamu kuruluşlarının ortaklaşa kurdukları OSB'lerde, yerel yönetimler ile bölgedeki yatırımcı temsilcileri, OSB'nin karar, kurulma ve yönetilmesinde birlikte çalışırlar. Arazi sahipleri arazilerini, yatırımcılar ise paralarını değerlendirmekte; yerel yönetimler de kamusal hedeflerini gerçekleştirmiş olmaktadırlar. Kamu kuruluşları ya da yerel yönetimler tarafından kurulan OSB'ler, kalkınma, işsizlik, şehirleşme, çevre sorunları gibi sanayileşmenin yaratabileceği pek çok sosyoekonomik problemin çözülmesi için kamu yararı düşünülerek düzenlenen kar amacı gütmeyen düzenlemelerdir (Eryaşar, 1999: s.43-44).

2.1.4. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşunda ve Yer Seçiminde Önemli Olan Faktörler

Sanayi faaliyetleri ele alınan ölçek ne olursa olsun bölgeler ve iller düzeyinde eşit olmayan bir dağılım göstermektedir. Öyle ki bazı yörelerde sanayi kuruluşları adeta üst üste kümelenirken, bazı yörelerde hiçbir sanayi kuruluşu bulunmamaktadır. Kuşkusuz sanayi kuruluşlarının belli alanlarda toplanması ve sanayi bölgeleri oluşturması, o bölgenin sanayisinde kuruluş yerini belirleyen faktörlerle yakından alakalıdır. Bu faktörlere kısaca kuruluş yeri ya da lokasyon faktörleri denilmektedir. Kuruluş yeri faktörleri belli bölgelerde sanayi faaliyetlerinin yığılmasına neden olan

faktörlerdir. Çok çeşitli olan bu faktörler genellikle birbiriyle ilişki içindedir. Bu nedenle söz konusu faktörleri bağımsız olarak ortaya koymak genellikle mümkün değildir. Bununla birlikte, kuruluş yeri faktörleri her bir sanayi kolunun özelliğine göre değişik özellikler göstermektedir. Sözelimi, tarımsal hammaddeleri, doğal kaynakları isleyen sanayi kuruluşları hammadde kaynaklarına yakın alanlarda (tekstil, demir-çelik, tas ve toprağa dayalı sanayi gibi), gıda sanayi tüketiciye yakın alanlarda, petrokimya sanayi limanlara yakın yerlerde kurulmaktadır. Öte yandan, girişimin türü de kuruluş yerini etkileyebilmektedir. Stratejik öneme sahip olan bir ürünü üreten ve devlet tarafından kurulan sanayi tesisleri iç kesimlerde kurulurken, çok ortaklı şirketler, şirket ortaklarının arzuları doğrultusunda kendi yörelerinde kurulmaktadır. Özel sektör ise kar marjının en yüksek olduğu alanı kuruluş yeri olarak tercih etmektedir (Okan, 2005: s.57).

Organize Sanayi Bölgeleri planlanırken, sanayi türlerinin gereksinim duyduğu yeterli büyüklükteki arazilerin sağlanması gerekir. Deneyimler, Organize Sanayi Bölgesi'nin en az bir milyon metrekare olması gerektiğini göstermektedir (DAMALI, 2000: s.74).

Kuruluş yeri, bölgede yerleşecek sanayilerin gereksinim duyacağı kadar içme ve sanayi kullanma suyunun temini bakımından da uygun olmalıdır. Aksi halde, su temin için gereksiz yere fazla altyapı yatırımı yapılması zorunluluk haline gelecektir. Bu ise Organize Sanayi Bölgesi'nin tasarruf ilkesine ters düşer. Belli bir bölgede Organize Sanayi Bölgesi kurulurken, konumu bakımından canlılara en az zarar verecek alternatifi seçmek uygun bir davranış olacaktır. Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulacağı yerin bütün şartları taşıması, kuşkusuz beklenemez. Planlama aşamasında eksikliklerin tamamlanması ya da en aza indirilmesi mümkündür. Organize Sanayi Bölgeleri için kuruluş yeri seçiminde özellikle üzerinde durulan kriterleri şu şekilde sıralayabiliriz (Güler, 1990: s.49-52).

1. Tarımsal niteliğinin olmaması ya da oldukça düşük olması,
2. Yeterli büyüklükte bir alana sahip olması,
3. Şehir planlarındaki yerinin incelenmiş olması,

4. Sanayici toplum tarafından benimsenmiş olması,
5. Yeteri kadar taşıma gücüne sahip olması ve her mevsim ulaşım açık bir karayolu ve ya demiryolundan da yararlanılabilmesi,
6. Çevrede bulunan havaalanı, liman gibi diğer ulaşım tesisleriyle bağlantısının olması,
7. Bölgenin su ihtiyacını karşılayabilecek yeraltı ve yerüstü kaynaklara sahip olması,
8. Organize Sanayi Bölgeleri'nin ihtiyacı olan miktar ve güçte enerji temin edilebileceği tesislerden yararlanılabilecek durumda olması,
9. Arazi parçalarının kolaylıkla ve ucuza satın alınıp birleştirilebilecek durumda olması,
10. Son elli yıl içinde önemli bir afetten etkilenmemiş olması,
11. Topoğrafik durumunun gerek bölgenin, gerekse sanayi yapılarının kolay ve ekonomik bir şekilde yapımına uygun olması,
12. Eğiminin, kanalizasyon ve drenaj şebekelerinin ekonomik olarak yapımı ve işletilmelerine ve gerekiyorsa demiryolunun inşasına uygun olması,
13. Zemin taşıma gücünün, sanayi yapıların kolay ve ekonomik olarak yapılmasına elverişli olması,
14. Sanayi artıkları ve gazlarının çevre kirlenmesine neden olmadan ortadan kaldırılabilmesi için gerekli koşulları taşıyor olmasıdır.

Organize Sanayi Bölgeleri için kuruluş yeri seçiminde bu kadar titizlikle davranılması zorunluluğu; Bölge içinde yer alacak sanayi işletmelerinin sadece konumluk yer seçimi yapacakları gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda esas olan, Organize Sanayi Bölgesi için yer seçimidir. Sanayinin belirli bölgelerde toplanması çalışması, tarım arazileri dışındaki alanlarda altyapısı hazırlanmış

bölgeler oluşturarak kolektif masrafları minimize etmeyi ve dolayısıyla yatırım projelerinin karlılığını artırmayı hedefler. Bu nedenle Organize Sanayi Bölgeleri için kuruluş yeri belirlenirken özellikle tarım dışı arazilerin seçilmesine, hammadde kaynaklarına ve ulaşım ağının yakınlığına özen gösterilmesi gerekir.

Bu bağlamda, Organize Sanayi Bölgeleri'nin kuruluş yerinin belirlenebilmesi için çok yönlü araştırmaların yapılması zorunludur. Organize Sanayi Bölgeleri, sanayinin planlı ve düzenli bir yaklaşımla gelişmesini sağlarken sanayi işletmeleri içinde kuruluş yeri seçiminde tanınan özendirme önlemlerinden başlayıp, tesisin üretim aşamasına kadar uzanan bir seri kolaylıklar sunmaktadırlar (Damalı, 2000: s.42-43).

Sanayinin gelişimi ve ülke kalkınmasındaki rolü ile Organize Sanayi Bölgeleri, yukarıda sıraladığımız özelliklerin dışında, sanayi işletmelerin bir arada kurulmasını sağlamak, istihdamı artırarak işsizlik problemine çözüm olmak gibi dolaylı etkileriyle de kalkınmakta olan ülkelerde hızla gelişmektedir.

2.2. DÜNYADA ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE UYGULAMALARI

1800'lü yıllarda başlayan sanayileşme hareketleri, bilim ve teknoloji alanındaki buluşların artması ile hızlanmış; bazı yerleşim merkezlerinde sınaî işletmelerin süratle artmasına yol açmıştır. Düzensiz ve kendiliğinden kümelenen irili ufaklı bu işletmeler, şehirler civarında plansız yoğunlaşarak “sanayi bölgeleri”ni ortaya çıkarmıştır (Onat, 1996: s.9).

1896'da bir girişimci tarafından Manchester'da kurulan Trafford Park, dünyada OSB'lerle ilgili ilk bilinçli uygulama girişimidir. Mersey Nehri üzerinden dünyaya açılmayı, ham madde ithali ve ticari malların ihracını mümkün kılan, Manchester Gemi Kanalı'nın inşasına bağlı olarak kurulmuştur (www.manchester2002-uk.com).

1905 yılında Chicago’da bir girişimci tarafından kurulan Central Manufacturing District (CMD), ABD’de kurulan ilk OSB’dir. Aynı girişimci yine Chicago’da Clearing OSB’sini 1909’da kurmuştur. 1915’e gelindiğinde, satın alma seçeneğiyle birlikte çoğu kirada olmak üzere, CMD’de yerleşik firma sayısı 200’dür. CMD özel banka, kuluçkalık ve arazi bakımı gibi işlevler görmüştür. CMD ve Clearing OSB’leri modern anlamda sanayi bölgelerinin ilk örneklerini oluşturmaktadırlar ([www. encyclopedia.chicagohistory](http://www.encyclopedia.chicagohistory)).

Sanayi bölgelerinin yüksek standartlarla işletilebilecek şekilde planlamaya başlanması sonucu, “Organize Sanayi Bölgeleri” kavramı doğmuştur (ONAT, 2002: s.10).

Gelişmekte olan ülkelerde organize sanayi bölgelerinin uygulanmaya başlaması 1950’ler den sonra olmuştur (Ardoğan, 1990: s.15).

Özellikle ilk ortaya çıkış koşulları ve gelişimini izlememiz açısından ABD’deki organize sanayi bölgeleri uygulamalarını, gelişmekte olan ülkelere ise uygulamaların hangi düzeyde olduğunu görmek açısından Hindistan ve Tayland uygulamasını, Avrupa’da Birliği ülkeleri içinde ise organize sanayi bölgelerinin ilk uygulama alanı olan İngiltere, büyük başarı elde etmiş İtalya, Almanya, Finlandiya, Portekiz ve Hollanda örneğini incelemekte yarar görüyoruz.

2.2.1. A.B.D.’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulaması

ABD’deki uygulamalara baktığımızda; OSB’lerin ABD’deki özgün adı “Sanayi Parkı” dır. Bunların temel amacı; kapsamlı bir plan çerçevesinde belli bir alanın geliştirilerek alt bölümlere ayrılıp sanayi yerleşmelerine sunulmasıdır. Bu uygulamada da temel amaç; çeşitli hizmetlerden, iş ilişkilerinden, ulaşım ve finansman kolaylıklarından ve eğitilmiş insan gücü açısından dışsal ekonomiler yaratarak, sanayileri büyük kentlerin yakınında toplamaktır. Ayrıca yeterli pazarın, işgücünün ve hammaddenin bulunduğu küçük kentlerin çevresi de sanayi için çekim gücü olan alanların arasına girmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde, sanayinin gelişmesine koşut olarak sanayi parkları da ani ve önemli bir gelişme göstermiştir. Bunda, federal devletin konuya eğilmesinin rolü de etkili olmuştur. ABD'de sanayi bölgelerinin gelişimi federal devletin güdümü olmaksızın ortaya çıkmış, fakat 1951 yılından sonra federal hükümet politikaları sanayi parkı uygulamalarını belli boyutlarda etkilemiş, özellikle yeni sanayi yerleşimlerinin ülke düzeyindeki dağılımında stratejik bir rol oynamıştır (Eyüboğlu, 2007: s.2).

1957'de yapılan bir araştırmaya göre ABD'de 302 sanayi bölgesi olduğu saptanmıştır. Bu sayının %70'i kar amaçlı özel grupların kontrolü altında (özellikle demiryolu şirketleri, toprak sahipleri v. b) %24'ü kar amacı gütmeyen toplum örgütlerinin kontrolü altında (ticaret odaları, kalkınma komisyonları v.b. tarafından) gerçekleştirilmiş %6'sı ise yerel hükümetler tarafından yapılmıştır (Mazlum1990: s.32).

Kar amaçlı özel gruptaki girişimciler, genellikle göturdükleri hizmet ve servislerde karlarını gözetirler (Onat, 2002: s.15).

ABD uygulamasının bir özelliği de, sanayi bölgelerinin önemli bir bölümünün kâr amacı gütmeyen örgütlerce oluşturulmuş olmasıdır. Bu örgütlerin amacı; istihdamın, ücretlerin, ticaretin, hizmetlerin ve vergi gelirlerinin artırılması noktasından hareket ederek, sanayileşmenin bir bütün olarak yaratacağı olumlu etkilerden yararlanmaktır (Eyüboğlu, 2007: s.2).

2.2.2. Hindistan'da Organize Sanayi Bölgeleri Uygulamaları

Hindistan'da 1955 ve 1956 yıllarında on ayrı Organize Sanayi Bölgesi birden planlanmış ve hemen inşaatına başlanmıştır. Beş yıl sonra planlanan organize sanayi bölgelerinin sayısı seksene ulaşmıştır. Hindistan'da organize sanayi bölgeleri merkezi yönetimin tahsis ettiği finansman kaynakları ile yöresel yönetimler tarafından gerçekleştirilmektedir. Hindistan'daki uygulamalarda ikinci tip planlama genellikle geçerli sayılmakta, yani, alt yapının oluşturulmasından sonra üç ayrı tip üzerinden fabrika binaları inşa edilmektedir. Ayrıca her bölgede kentin, kreş, posta

hane, banka, yangın söndürme, revir, genel kullanışa açık depolar, bir devlet kimya hanesi, merkezi buhar ve havagazı tesisleri ve işletmelerin kısa sürelerle kullanmaları gereken, buna karşın yüksek fiyatlarla elde edilebilen araçlar ve tezgâhların bulunduğu, ortak kullanıma açık, merkezi bir atölye bulunmaktadır (www. main-board.com).

Hindistan’da sanayi bölgeleri uygulamalarının temel avantajları şu biçimde özetlenebilir.

- Çalışma koşullarının iyileştirilmesi yoluyla verimliliğin artırılması,
- Küçük işletmelerin kendi aralarındaki yatay ve dikey olarak geliştirecekleri ilişkilerle oluşan dışsal ekonomilerden yararlanmaları,
- Kooperatifçilik ruhunun gelişmesine yardımcı olarak girişimcilerin birleşme yoluyla güç kazanmaları,
- Sanayideki düzensiz gelişmeleri belli bir disiplin altına alarak, sanayinin gelişmesine doğru yön verilmesi,
- Ekonomik olarak az gelişmiş yörelerde özellikle kırsal alanlarda sanayinin geliştirilmesinin özendirilmesi, şeklinde öngörülmüştür (Onat, 2002: s.15).

Hindistan’da sanayi bölgeleri kurmanın diğer önemli bir amacı; ekonomik olarak az gelişmiş bölgelerde, özellikle kırsal alanlarda endüstriyel kalkınmanın özendirilmesidir. Sanayi bölgelerinin kuruluşu, büyük ölçüde “Planlama Komisyonu”nun önerileri doğrultusunda yönlendirilmektedir (Mazlum, 2002: s.33).

2.2.3. Tayland’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Tayland’da OSB ile ilgili iş ve işlemler, Sanayi Bakanlığı’na bağlı kamu kurumu niteliğinde olan Tayland Sanayi Bölgesi Kurumu tarafından yürütülmektedir. Kurumun görevi ülke düzeyinde sanayi bölgeleri ile ihracat işlem bölgelerinin yönetimi ve geliştirilmesidir. Kurum, kurumun faaliyetlerini yürütürken ve ülke

kalkınmasını sağlarken ekonomi, eşit yarar, çevre, eğitim ve etik kurallar arasındaki dengeyi gözetmek, birini diğerine feda etmemek durumundadır. Tayland’da OSB kamu tarafından kurulup işletilebileceği gibi özel sektör tarafından veya konsorsiyum şeklinde de kurulup işletilebilmektedir. Tayland’da 10 kamu tarafından olmak üzere toplam 31 OSB’de 2800 fabrika bulunmaktadır. 32264 km alana sahip bu bölgelerde 400. 000 insan istihdam edilmektedir. Yatırımcıların çoğunluğu yabancı sermayeli şirketlerdir. Tayland OSB’lerinde farklı bir uygulama söz konusudur. OSB’de bir ana sektör bulunmaktadır, diğerleri ise ana sektörlerle bağlı tali sektörler söz konusudur (www. ieat. gov. tr).

2.3. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ UYGULAMALARI

OSB faaliyetleri Kıta Avrupa’sında İngiltere ve ABD’ye göre daha sonra başlamıştır. Örnek almak suretiyle geliştirilen OSB faaliyetleri, ülkelerin özellikleri de dikkate alınarak, örnek alınan ülkelere daha farklı uygulamalar ortaya çıkmıştır (ONAT, 1969: s.22).

Avrupa ülkelerinde görülen OSB uygulamaları iki farklı ve temel uygulamaya dayanmaktadır. Birincisi İngiltere’nin uygulaması, ikincisi ise İtalya’nın uygulamasıdır. Bu iki genel niteliklidir. Diğer Avrupa uygulamaları bu iki uygulamaya benzemektedir.

2.3.1. İngiltere’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Birinci Dünya Savaşı öncesinde İngiltere hükümeti, sanayi bölgelerini az gelişmiş alanlarda işsizlikle savaşmanın bir aracı olarak kullanmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise bu politikayı ulusal düzeyde yaygınlaştırarak özellikle, büyük kentlerde sanayinin dışarıya doğru yayılmasını, geri kalmış bölgelerde ve yeni merkezlerde ise yerleşmelerini özendirmiştir (Mazlum, 1990: s.27).

İngiltere de ilk uygulamaların, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaştığı görülmektedir. Büyük Dünya Bunalımı'nın İngiliz ekonomisini çökerttiği 1929 yılında; bunalımdan çok etkilenen kömür, çelik ve gemi inşa sanayilerinden açıkta kalan işgücü gelişmiş sanayi merkezlerine akın etmiştir. Belli bölgelerin göç nedeniyle aşırı nüfus kaybına karşı bir önlem olarak 1936 yılında devlet “Özel Gelişme Alanları ve İlerleme Yasası” nı çıkartmıştır. Bu yasa çerçevesinde alınan önlemler sayesinde 1936-1938 yılları arasında İskoçya'da ve Galler'de altı adet sanayi bölgesi kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında belli yörelerde sanayi patlaması olabileceği öngörülerek; büyük kent merkezlerine ve sanayi alanlarına olabilecek yönlenmeye karşı koyabilmek amacıyla yeni politikalara başvurulmuş ve bu amaçla 1945 yılında “Sanayinin Dağılımı Yasası” çıkarılmıştır. Bu düzenlemede amaç; sanayi kuruluşlarının coğrafi dağılımlarını düzenlemektir (www. osbuk. org).

İngiltere'de uzun yıllar sanayi bölgeleri uygulamalarının başarısı büyük ölçüde bu iki güç setinin etkin ve bilinçli kullanımına bağlı olmuştur (Mazlum, 1990: s.30).

Böylece, devlet sanayiye bazı yerleşim yerlerine özendirmek suretiyle, az gelişmiş yörelerin sanayileşme yoluyla geliştirilmesi amacıyla birkaç aracı birlikte kullanma olanağına kavuşturulmuştur (www. osbuk. org).

2.3.2. İtalya'da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

İtalya'da sanayi bölgelerinin ilk uygulaması 1904 yılında Napoli kentinde başlamasına rağmen gelişmesi gecikmiştir. Kuzey İtalya ile Güney İtalya'nın gelişme durumları da birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu farklılık 100 yıllık süre içinde giderek daha da arttı. II. Dünya Savaşı sona erdiğinde bu dengesizlik önemli boyutlara ulaşmıştı. İtalyan Hükümeti bu dengesizliği ortadan kaldırmak amacı ile Güney İtalya Sandığı'nın kurulmasına karar verdi. Sandık 123. 000 kilometre kare üzerine yayılan yedi bölgeyi kapsayan, sanayi bakımından az gelişmiş ve ekstantif tarım usullerine sahip, gelir ve hayat seviyesi düşük bir bölgeyi kapsamaktadır.

Güney İtalya Sandığı'nın amacı bölgede yapılan kalkınma çalışmalarını teşvik, finanse ve kontrol etmek, canlandırmaktır (Gündüz, 2006: 54).

Sanayi bölgeleri, İtalyan sanayi yapısının en özgün ve önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. İtalyanca'da “distretto” veya çoğul olarak “distretti” şeklinde ifade edilen, İngilizce'de ise “district” olarak isimlendirilen İtalyan Sanayi Bölgeleri, ihtisaslaşmış üreticiler ve bu üreticileri tüm üretim zinciri boyunca tamamlayan unsurların bir araya toplandıkları üretim merkezi olarak tanımlanabilir.

Sanayi bölgeleri, ekonomik faaliyetlerin hakim bir sanayi üretimi etrafında (Örnek; tekstil, hazır giyim, ayakkabı, mobilya) organize edilmesi suretiyle, çok sayıda küçük ve orta boy işletmenin göreceli olarak küçük bir alanda bir araya gelmesi sonucu oluşmaktadırlar. Anılan bölgelerde işsizlik düşük düzeyde kalmakta, kişi başına gelirler ise ülke ortalamasına göre yüksek seyretmektedir.

Sanayi bölgesinin aynı şirketleri arasındaki rekabetin yanı sıra, araştırma ve eğitim konusunda ülke sathına yayılmış üniversitelerin tetiklediği büyük yenileme kapasitesi ile ürünün iyileştirilmesine ilişkin sürekli araştırmanın meyveleri, uluslararası piyasalarda bu bölgelerin ürünlerinin daha çok talep edilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu sinerjiler, genelde teknolojik olarak az gelişmiş addedilen sektörleri de uluslararası düzeyde rekabetçi kılmışlardır. İtalyan müteşebbislik sisteminin, özellikle sanayi bölgelerinin “ilişkiler ağı deneyimi” vasıtasıyla uluslararası nitelik kazanma stratejilerini artık hayata geçirmesi sürpriz sayılmamalıdır.

Yurtdışında faaliyet gösteren İtalyan Sanayi Bölgeleri örneklerinin sayısı da artmaktadır. En çok bilineni Timisoara örneğidir. Tekstil ve deri işleme konusunda uzmanlaşmış bulunan bu Romen sanayi bölgesinde 1200'den fazla İtalyan şirketi yerleşik bulunmaktadır. Sanayi bölgelerinin sayısı İtalyan İstatistik Enstitüsü (ISTAT) 'ne göre 200'e yaklaşmaktadır (www. dtm. gov. tr).

2.3.3. Almanya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

“Gewerbegebiet” veya “Industriegelände” olarak anılan OSB’nin tarihçesi Almanya’da eskilere dayanmaktadır. Almanya’da eyalet sistemi olduğundan, sanayi konusunda federal düzenlemelerden ziyade eyaletlere has düzenlemeler söz konusudur. Dolayısıyla 16 eyalete ait 16 farklı OSB düzenlemesinden bahsetmek mümkündür. Örneğin en büyük ve en sanayileşmiş eyalet olan Kuzey Ren Westfalya’da ilk düzenli OSB 1978 yılında kurulmuş ve kural olarak da önceleri OSB alanının en az 2000 dekar olma zorunluluğu getirilmiş, daha sonra 1995 yılından itibaren de 800 dekar asgari alan yeterli görülmüştür. Aslında Almanya’da kamu organizasyon yapısı federal hükümet, eyalet yönetimi, bölge teşkilatları, ilçe ve belediyeler şeklinde bir örgüt yapısının olduğu görülür. Bunların yanında yarı kamusal özellikte olan özerk kuruluşlar ve özel kuruluşlar da vardır. Ancak bu yapı içerisinde her birimin yetki ve görevi belirlenmiştir. Dolayısıyla herkes kendi işini yapmaktadır. Almanya’da 1998 yılından itibaren farklı ve yeni bir uygulama söz konusudur. Value Park olarak adlandırılan bu uygulamada, birbirleriyle ilişkili olan sanayi sektörleri aynı OSB içerisinde yer almak suretiyle, nakliye, birinin atık maddesinin diğerinin hammaddesi olması, tam zamanlı üretim gibi teknikler kullanılarak sinerji oluşturulmaktadır. Örneğin plastik ve kimya sanayinin aynı bölgede konuşlandırılması gibi. Almanya’da OSB kurulum işlemleri çevre mevzuatı ve arazi kullanım planları doğrultusunda olmaktadır. Federal düzeyde “The Federal Spatial Planning Act (Bundesraumordnungsgesetz) (1965) ” kanunu çerçevesinde, uzayla ilgili planlamalar, yapılaşma ve kentsel planlama yapılmakta ve kontrol edilmektedir. Ayrıca Orientation Framework for Regional Planning Policy (Raumordnungspolitischer Orientierungsrahmen, 1993) belgesi doğrultusunda eyaletler gerekli düzenlemeleri yapabilmektedir. Almanya’da bulunan OSB’lerde ikincil ve üçüncül nitelikte olan orta ve küçük ölçekli sanayi sektörleri faaliyet göstermektedir (ÇUHADAR, 2005: s.118).

2.3.4. Finlandiya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Finlandiya’da OSB ile ilgili ulusal düzeyde herhangi yasal düzenleme yoktur. Her bir OSB’nin kendi politika ve kuralı vardır. Ancak OSB ile teknoloji merkezleri arasında belirgin fark ve özellikler vardır. OSB’lere ait binalar genellikle mahalli idarelerce yapılmakta ve yatırımcılara ekonomik tarifelerle bölge istihdamını artırmaları için kiraya vermektedirler. OSB yatırımcılarının temel özelliği fabrikasyon üretim yapmak, teknoloji merkezlerinin ise akademik kurumlarla da işbirliği içerisinde yaptıkları icat ve yeniliklerin üretimini yapmaktır. Genellikle teknoloji merkezleri ofis tipi binalara sahiptirler. Finlandiya’da OSB’lerin fazla geçmişi ve gelişmesi olmamakla birlikte teknoloji merkezleri hem hızlı çoğalmakta hem de hızlı gelişmektedir. Ülke genelinde OSB’lerle ilgili genel düzeltilme, uygulama veya teşvik sistemi yoktur. Lokal uygulamalar söz konusudur. 2000 yılında çıkarılan çevre koruma kanunu sanayi ile ilgili genel çerçeveyi çizmektedir. OSB kuruluşunda takibi zorunlu herhangi bir prosedür söz konusu değildir. Çevre, sağlık ve güvenlikle ilgili genel kurallar yerine getirilmekle işlem bitmektedir. Ancak yer seçiminde arazi kullanma mevzuatı ve imar mevzuatına uymak zorunludur. Diğer taraftan yapılacak yatırım ile ilgili varsa mevzuatına uyum söz konusudur. OSB’lerle ilgili yapılmış bilimsel çalışma veya kurumsal rapora pek rastlanmamakla birlikte teknoloji merkezlerine ilişkin bol miktarda araştırma ve rapora rastlamak mümkündür. OSB’ler bakış açısı da pek müspet değildir. Zira OSB’lere kısa vadeli istihdam sorunun çözen bir kurum olarak bakılmaktadır. Binalar da kiralık olduğundan yatırımcılar kalıcı olmamaktadır. Kısacası Finlandiya’da pek OSB bulunmamakta, var olanlar da Türkiye’deki Teknoparklara benzer bir yapıya bürünmüştür (ÇUHADAR, 2005: s.117).

2.3.5. Portekiz’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Portekiz 1970’lerde OSB kavramı ile tanıştı ve 1990’ların başında çıkarılan bir yasa ile (Decree-Law 232/92 from 22 October 1992) dağınık şekilde konuşlanmış olan sanayi, belirlenen alanlarda toplanmaya başladı. Sahil kesiminde hizmet

sektörünün ön plana çıkmasıyla birlikte sanayinin belirli alanlara toplanma zorunluluğu daha da belirginleşmişti. Portekiz’de OSB kurma ve işletmede asıl söz sahibi kamu otoriteleridir. Kamuyla birlikte ticaret ve sanayi odaları, üniversiteler gibi kurumlarda OSB oluşumuna katkı sağlayabilmektedir. Yatırımcıların konsorsiyumlar ise daha ziyade danışmanlık görevi üstlenmektedir. Sanayinin yönlendirilmesinde asıl yetki the Portuguese General Directorate for Industry (DGI) adlı kuruluştadır. Portekiz’de OSB konusunda iki yasa bulunmaktadır (Decree-Law 232/92 from 22/10/1992; and Decree-Law 46/2001 from 10/2/2001). Bu yasal düzenlemeler çerçevesinde bir OSB kurulurken milli plan "Grandes Opcoes do Piano", ekonomik uygulama programları "Programa Operacional da Economia" ve bölgesel ekonomik uygulama programlarına "Piano de Desenvolvimento Regional" uygun olmak durumundadır. Ayrıca mahalli bazda da uygulanmakta olan bir takım yasal düzenlemeler söz konusudur. OSB, kamu veya özel sektör ya da karma olarak kurulmuş şirketler tarafından kurulmakta ve işletilmektedir. Her belediyenin bir kent yerleşim planı ve arazi kullanım planı bulunmaktadır. Bu planda eğer OSB yeri öngörülmüşse ve OSB’nin alanı yüz dekardan küçük ve üretim sınıfı A13 değilse sorun yok demektir. Eğer yüz dönümden büyük veya A sınıfı işletme söz konusu ya da plana sonradan eklenecekse prosedürü bir hayli fazladır. Plan tüm ayrıntıları ile incelenmek zorundadır (ÇUHADAR, 2005: s.119).

2.3.6. Hollanda’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

İndustrial terrains ve business parks olarak adlandırılan OSB açısından Hollanda her çeşit uygulamanın yer aldığı bir ülkedir. OSB farklı sınıflamalara tabi tutulduğunda her sınıf OSB’nin Hollanda’da var olduğunu görmek mümkündür. Sanayi arazileri, karma, lojistik veya yüksek değerli OSB gibi bilinen sınıflamalar dışında da OSB tasnif ve uygulamaları mevcuttur. Yeni kurulmakta olan OSB’ler için eko-endüstri parkı uygulaması söz konusu olduğu gibi tek işletmelik OSB’ler de mevcuttur. Hollanda’da devlet, özel sektör tarafından veya karma şekilde OSB kurulabilmektedir. Sanayinin ilk yıllarında işletmelerin kurulması için pek prosedür yoktu. Ancak zamanla toprak ve çevre kirliliği dolayısıyla gerek kendi mevzuatı

gerekse imzaladığı uluslar arası sözleşmeler uyarınca artık bir OSB'nin kurulması eskisi kadar kolay olmamaktadır. Zira uygulanmak durumunda olan uluslar arası, ulusal ve bölgesel birçok mevzuat vardır. Arazi üzerine kurulacak bir tesisin kabul görebilmesi için yapının yenilik niteliğinde veya sökülebilir olması gerekmektedir. Yoksa işlemleri çok fazladır. Ya da yapının yer altına yapılması gerekmektedir (Çuhadar, 2005: 120).

2.4. TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ UYGULAMALARI

Türk sanayicileri, tek başına bir işletme kurabilmek için uygun bir yer bulmak, altyapı tesislerini kurmak, fabrika binalarını inşa etmek, makine ve teçhizatını temin etmek, yeterli kalitede ve sayıda personel bulmak ve gerekli işletme sermayesine sahip olmak gibi pek çok sorun ile karşılaşarak, teşebbüs gücünü ortaya koyma ve gösterme imkânını bulamıyordu. Yerleşim merkezlerindeki mevcut altyapı imkânları, toplumun ihtiyaçlarını dahi karşılamazken, kurulan sanayi işletmeleri, birçok altyapı hizmetinden mahrum olması sebebiyle verimli ve karlı çalışmıyordu. Bu durum, sanayinin büyük yerleşim merkezlerinden uzaklaşarak, nispeten daha ucuz olan kırsal alanlara kaymasına ve böylece plansız gelişen bir takım sanayi bölgelerinin teşekkülüne sahip olmaya başladı. Plansız ve düzensiz gelişen bu bölgeler, Türk sanayine katkıda bulunmadığı gibi, yerleşim merkezlerindeki yetersiz imar ve işletme standartlarına uygun değildi. Türk sanayinin plan ve programlara bağlı olarak geliştirilmesi ve teşvik edilmesi çabaları ile birlikte “Organize Sanayi Bölgesi” düşüncesi ağırlık kazanmaya başladı (ONAT, 1996: s.10).

2.4.1. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Gelişimi

Türkiye’de sanayileşme çabaları Cumhuriyetle birlikte yoğunluk kazanarak ekonomik kalkınmanın ve yeni kazanılan siyasi bağımsızlığın temeli olarak görülmüştür. Sanayileşme cumhuriyetin ilk yıllarında özel kesimin girişimlerine

bırakılmış ancak gerek mali gücünün yetersizliği, gerekse deneyim yoksunluğu nedeniyle özel kesim bu görevi beklenen şekilde yerine getirememiştir.

1960 yılında başlayan planlı kalkınma döneminde ise sanayinin “lokomotif” sektör olduğu açıklıkla belirtilmiş, ekonomik dengenin kurulması, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın birlikte gerçekleştirilmesi, belli bir hızda büyüme ve sanayileşmeye önem verilmesi gibi uzun vadeli hedefler belirlenmiştir (www. sanayi. gov. tr).

Dünyadaki diğer örneklerde olduğu gibi, Türkiye’de de sanayi etkinliklerinin gelişmesi; gelişme potansiyeline sahip büyük kentlerin çevresinde olmuştur. Öte yandan Türk sanayinin planlı bir şekilde geliştirilmesi çabaları ile birlikte; OSB’nin oluşturulması düşüncesi de güç kazanmıştır. Bu yönde çalışmalar yapılmış; hazırlanan bir raporda, OSB’lerin sanayiciye sağlayacağı yararlar belirlenmiştir. Bu çalışmaların sonucunda, Bursa’da bir pilot uygulamanın başlatılmasına karar verilmiştir. On beş-yirmi yıllık bir süre içerisinde dolabileceği düşünülen bölge; altyapı çalışmalarının tamamlanmasını izleyen birkaç yılda %70 oranında dolmuştur. Bu gelişme OSB’nin ülkemizde tutunacağı konusunda güvence vermiştir. Bursa uygulamasından sonra, 1964 yılından itibaren Manisa, Konya, Bartın ve Ankara Organize Sanayi Bölgelerinin planları yapılmıştır. Böylece, ülkemizde OSB yayılmaya başlamıştır. 1983 yılı sonuna kadar, aşağı yukarı yirmi yıllık bir süreçte, altı adet bölge (Bursa, Gaziantep, Eskişehir, Konya, Erzurum, Manisa) tamamlanmıştır. 1988 yılında bunlara Bilecik, Bursa, İnegöl, Tekirdağ, Çerkezköy, Eskişehir bölgeleri eklenmiştir (Özdemir, 1990: s.15).

OSB’ler, zamanla il merkezlerinden ilçelere de kaymıştır. Çerkezköy, Gerede, Tuzla, Osmaniye, Gebze, Bor, Menemen, İskenderun, Ünye, Tarsus, Mustafa Kemal Paşa, Akhisar, Merzifon ve Tire, OSB’lerin kurulduğu ilçelere örnek olarak gösterilebilir (Sanayi ve Tic.Bakanlığı İstatistikler: s.5).

Organize sanayi bölgelerinin hızla gelişmesinde ve yaygınlaşmasında, sanayicilere sağladığı ucuz arsa tahsisi, altyapı ve sosyal tesis olanaklarının etkisi büyük olmuştur. Öte yandan, zamanla ihtisas organize sanayi bölgelerinin kurulması

da gündeme gelmiştir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, ihtisas organize sanayi bölgelerinin kurulması öngörülmüştür (www.osbük.org).

Organize sanayi bölgeleri, Türkiye’de sanayileşmenin önemli bir unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bu bölgeler, tıpkı Almanya, İtalya ve Japonya’da olduğu gibi, devletin öncülüğünde orta ölçekli girişimcilerin sermayelerinin değerlendirildiği alanlar olarak görülmüştür. 1962’den bu yana OSB’lerin temel hedefleri de şöyle belirtilebilir: Sanayi üretimini artırmak, sanayi yatırımlarını özendirmek, geri kalmış bölge illerinin kalkınmalarını teşvik etmek ve böylece bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak, tarım alanlarının sanayide kullanılmasını disipline etmek, müşterek altyapı tesisleriyle çevre kirliliğini önlemek, sanayiler arası etkileşimi geliştirmek, ulusaldan uluslararası rekabete açılabilmeğdir.

Organize sanayi bölgeleri uygulamasıyla, bir taraftan sanayinin ülke sathına dengeli dağılımı ve düzenli şehirleşme hedeflenmiş, diğer taraftan da çevre kirliliğı sorunları en aza indirilmiş, ihtisaslaşma, daha örgütlü üretim süreçleri tasarlamaya, teknoloji geliştirmeye ve kapasite artırımına dönük sanayileşme desteklenmiştir (TOBB, 1994: s.7).

2.4.2. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Yapısı

Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri uygulamalarını önemli noktalar halinde şöyle özetleyebiliriz.

Tipi: İhtisaslaşmamış

Konumu: Kentsel Alanlar

Yönetim Biçimi: Kar gayesi gütmeyen, özel ve karma yönetim

Arsa Tahsis Şekli: Özel Gayrimenkul mülkiyeti, standart olmayan büyüklükler

Sağlanan Hizmetler: Sanayi Parselleri, altyapı ve ortak hizmet kolaylıkları

Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Uygulamaları gelişmiş batı ülkelerindeki örneklere birçok açıdan benzemekle beraber, bazı yönlerden de farklılık göstermektedir. Bölgeler, batı ülkelerinde, yarı-kentsel alanlarda, belli bir sanayi dalını içeren, standart fabrika binaları ile altyapı tesislerinden oluşur. Oysa ülkemizdeki Organize Sanayi Bölgeleri, kentsel alanlarda, karma sanayilerden kurulu, standart olmayan fabrika binaları ve altyapı tesisleri ile değişik yapı ve görüntü sunarlar.

Gelişmiş ülkeler ile Türkiye arasında Organize Sanayi Bölgeleri uygulamasında görülen farkları aşağıdaki gibi bir tabloda toplayabiliriz (Çezik ve Eraydın: s.45).

Tablo. 2.1. Gelişmiş Ülkeler ile Türkiye’deki Organize Sanayi Bölgelerinin Karşılaştırılması

Gelişmiş Ülkeler	Türkiye
İhtisaslaşmış O. S.B.	İhtisaslaşmamış O. S.B.
Küçük ve Orta Ölçekli Endüstriler	Küçük, Orta ve Büyük Ölçekli Endüstriler
Yarı Kentsel Alanlarda	Kentsel Alanlarda
Genellikle Kar amacı Gütmeyen Özel Kuruluşlar Eliyle	Genellikle Kar amacı Gütmeyen Özel ve Karma Kuruluşlar Eliyle
Kiralık ve Satılık Sanayi Parselleri	Satılık Sanayi Parselleri
Standart Fabrika Binaları veya Standart Parseller, Altyapı ve Ortak Hizmet Kolaylıkları	Standart olmayan Parseller, Altyapı ve Ortak hizmet Kolaylıkları
Kredi Olanakları	Kredi Olanakları

2.4.2.1. Hukuksal Altyapı

1962 yılından beri uygulanan OSB’lerin kuruluş, işleyiş kurallarını ve işlemleri düzenleyen tam bir yasal dayanak 2000 yılına kadar geliştirilmemiştir. Uygulama Fonlar Yönetmeliği kapsamında sürdürülmüştür. Uygulamada yaşanan

güçlüklerin çözülmesi ve OSB'lerin etkin bir teşvik ve yatırım aracı olarak düzenlemesi için OSB'ler yasa tasarısının çıkarılması ve uygulamaya konulması gerekmiştir. (DPT: s.100)

OSB'lerin hukuksal dayanağını 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu oluşturmaktadır. 15 Nisan 2000 tarihli, 24021 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan söz konusu Kanun, 27 madde ve 7 geçici maddeden oluşmaktadır (Ön Ulusal Kalkınma Planı 2004-2006: s.22).

Kanunun amacı, organize sanayi bölgelerinin kuruluşu, yapımı ve işletilmesi esaslarını düzenlemek şeklinde belirtilmektedir. Kapsamı organize sanayi bölgelerinin ve üst kuruluşlarının oluşumunu, organlarını, işleyişini, yönetimini ve denetimini düzenleyen hükümler ile bunlarla ilgili kişi ve kuruluşların görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir (www.osbük. org. tr).

Sınırları tasdikli arazi parçalarının gerekli altyapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve Kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgelerini ifade etmektedir.

OSB'nin tüzel kişilik kazanması il özel idaresinin; OSB'nin içinde bulunacağı il, ilçe veya belde belediyesinin, büyük şehirlerde ayrıca Büyükşehir belediyesinin; il ve ilçelerdeki mevcudiyet durumuna göre sanayi odası, ticaret odası veya ticaret ve sanayi odasının; sanayici dernek ve kooperatiflerinin biri veya daha fazlasının temsilcilerince imzalı ve valinin olumlu görüşünü taşıyan kuruluş protokolünün Bakanlık tarafından onaylanması ile olur. OSB, kamu yararı gerekçesiyle adına kamulaştırma yapılabilen veya yaptırılabilen bir özel hukuk tüzel kişiliğidir (Eyüboğlu, 2000: s.7).

2.4.2.2. Yönetim Yapısı

Organize Sanayi Bölgesi kurma çalışmaları, yerel girişimler, Belediye, İl Özel İdaresi, Ticaret Odası, Sanayi Odası gibi kuruluşlarca, ortaklaşa ya da bağımsız

olarak başlatılır. Bu kuruluşlar tarafından, Organize Sanayi Bölgesi girişimlerini yürütmekle sorumlu bir “Müşebbis Heyet” (Kurucu Organ) oluşturulur.

2.4.2.3. Finansman Yapısı

Organize Sanayi Bölgeleri kurmanın temel amacı bir yanda ekonomide sanayi ve şehirleşmenin sağlam bir temele yerleştirilmesini sağlamak, diğer yandan da sanayiciye ucuz ve altyapısı hazır kuruluş yeri sağlayarak sanayi maliyetlerini ve tesis kurma zamanı azaltmaktadır. Bu iki yönlü amaç Organize Sanayi Bölgeleri sistemini kar elde etmek amacıyla yapılan bir faaliyet olmaktan çıkarmakta ve ona bir kamu niteliğini vermektedir. Organize Sanayi Bölgelerinin altyapı ve sosyal tesislerine ait harcamalar, belirlenen oranlarda (%90 ile %99 arasında) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın kredileri ile desteklenmekte; %1 ile %10 oranında katkı ise müşebbis heyetlerden sağlanmaktadır (GÜLER, 2000: s.7)

Organize Sanayi Bölgelerinin prensip olarak kendi kendilerini besleyen bir finansman sistemine ihtiyacı vardır. Bu nedenle kurum bir bölge için bütün harcamaları karşılayacak parsel satış fiyat sistemini uygulama durumundadır.

2.4.3. Organize Sanayi Bölgesi Kurulmasında Uygulanan Ana Politikalar

Birbiri ile uyumlu üretim yapan küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarının, planlı bir alanda ve ortak altyapı hizmetlerinden yararlanacak şekilde fabrika binaları içinde toplanmaları şeklinde tanımlanabilecek olan OSB’ler, Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilmekte olup, her türlü altyapı yatırımının tamamlanmış olması, çevre kirliliği, kentleşme ve tarım arazilerinin korunması vb. konularda önlemlerin daha kolay alınabilmesi gibi avantajları dolayısı ile teşvik araçlarının bir kısmından ayrıcalıklı bir şekilde istifade ettirilmektedir (DPT, İhtisas Komisyonu Raporu: s.48-49).

OSB uygulamasında;

- Sanayinin disipline edilmesi,
- Birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden sanayicilerin bir arada ve bir program dahilinde üretim yapmalarıyla, üretimde verimliliğin ve kar artışının sağlanması, sanayinin az gelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması,
- Tarım alanlarının ve verimli toprakların sanayide kullanılmasının önlenmesi tarım dışı alanlarda kurulmasına yönlendirilmesi,
- Sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesisler kurulması,
- Sosyal tesisleri ve altyapısı tamamlanmış ortak arıtma tesisleri ile çevre kirliliğinin önlenmesi,
- Bölgelerin devlet gözetiminde, kendi organlarınca yönetiminin sağlanması vb. temel politikalar olarak sayılabilir (Çevre ve Orm. Bakanlığı, 2004: s.229).

2.4.3.1. Planlama Çalışmaları

Günümüzde, Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği'nin Organize Sanayi Bölgelerini planlama konusunda, yeterli teknik kapasiteye ulaştığı görülmektedir. Adı geçen birlik tarafından önce, söz konusu ilin coğrafi ve ekonomik durumu incelenerek, Organize Sanayi Bölgesi alanının büyüklüğü hesaplanır. Daha sonra arazinin uygunluk durumu değerlendirilir. Yerleşim planı, bu değerlendirmeye göre hazırlanır. Bu planda ulaşım, enerji, drenaj, su, kanalizasyon gibi altyapı konuları da yer almaktadır. Bu arada, Organize Sanayi Bölgesinin yönetimi ile ilgili bir yönetmelikte hazırlanmakta ve uygulamada bu yönetmelikten faydalanılmaktadır.

2.4.3.2. Yatırımlar İçin Arazi ve Arsa Temin Edilmesi

Kullanılacak arazinin Organize Sanayi Bölgesi kurmaya elverişli olup olmadığı hakkında İmar ve İskân Bakanlığı'nın olumlu görüşü zorunludur. Organize Sanayi Bölgeleri'nin kuruluş yeri seçilirken hazine mülkiyetinde olan arazilerin seçilmesi projelerin gerçekleştirilmesini kolaylaştıran bir unsurdur (Güvemli, 1990: s.162).

Ülkemizde giderek yaygınlaşan Organize Sanayi Bölgeleri yatırımlarının sosyal, ekonomik ve çevresel değerler açısından, bir plan ve program bütünü içinde, en uygun şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla yer seçimi konusundaki tespitler, ilgili tüm kurum ve kuruluşların görüşleri doğrultusunda yapılmaktadır (Çevre Orman Bakanlığı, 2004: s.229).

6 Şubat 2004 tarihinde yürürlüğe giren yasal düzenleme kapsamında organize sanayi bölgelerindeki tahsis edilmemiş parsellerin bedelsiz olarak yatırımcılara tahsisine başlanmıştır (Yatırım ve İstihdamın Teşviki Kanunu: s.2004).

Düzenlemenin yürürlüğe girmesinin ardından 2. 010'u henüz tamamlanmamış OSB'lere olmak üzere, toplam 3. 054 adet arsa tahsisi başvurusu yapılmıştır. Söz konusu başvuruların 829'u için arsa tahsisi yapılmıştır. Organize sanayi bölgelerinde bedelsiz yatırım yeri tahsisine yönelik talep, ağırlıklı olarak Batı Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır (Türkiye Yatırım Danışma Konseyi: s.39).

Yatırımlar için yer tahsisi açısından büyük önem taşıyan, Türkiye'de arazi envanteri çıkarılması ve sanayinin coğrafi dağılımının belirlenmesi konularında ilgili kurumlar tarafından çeşitli projeler yürütülmektedir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından, arazi kullanımı planlamasına yönelik güncel veri tabanları oluşturmak amacıyla uygulanacak olan Türkiye Toprak Kaynaklarının Etüdü ve Veri Tabanı Projesi ile toprakların özellikleri ve arazi kullanım durumu konusunda güncel ve sağlıklı bilgiler elde edilmesi mümkün olacak; yatırımcılar açısından daha sağlıklı bir planlama yapabilme imkânı yaratılacaktır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından

başlatılan Sanayi Bilgi Sistemi Projesi kapsamında ise, Türkiye'nin sanayi envanteri çıkarılacak ve oluşturulan veriler sayısal haritalara işlenerek internet üzerinden ihtiyaç duyan tüm kesimlerin erişimine açılacaktır (Yatırım Danışma Konseyi, 2004: s.41).

2.4.4. Teşvik Kapsamında Organize Sanayi Bölgelerine Sağlanan İmkânlar

Organize sanayi bölgeleri iki yönden teşvik özelliği taşımaktadır. Birincisi organize sanayi bölgelerinin bizzat kendisi, altyapı, uygun işyeri ve çalışma ortamı sağlamak suretiyle teşvik sayılmaktadır. İkincisi, bu bölgelerde yatırım yapıldığı takdirde ayrıcalıklı teşvikler sunulmaktadır (Özdemir, 1990: s.52).

Belirlenen hedefler doğrultusunda; ülkede sanayinin geliştirilmesi amacıyla uygulamaya konulan pek çok teşvik tedbirlerinden biri olan OSB uygulamalarına, ilk olarak 1962 yılında Bursa OSB'nin kurulmasıyla başlanmıştır. Bursa OSB, Dünya Bankası'ndan alınan kredi ile gerçekleştirilmiştir (www.iosb.org.tr).

Daha sonra Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bir fon oluşturulmuş, devlet bütçesinden fona kaynak aktarılmış ve bu fondan OSB'ler kredilendirilerek, yapımlarına başlanmıştır. OSB'lerin kurulması, o tarihlerde 5 yıllık kalkınma planlarındaki hedefler doğrultusunda, Bakanlar Kurulu Kararları ile gerçekleştirilmiştir. Bakanlar Kurulu kararı ile OSB kurulması kararlaştırıldıktan sonra OSB'lerin alt yapı yatırımlarının % 99'u kurulan bu fondan karşılanmıştır. % 1'i ise, OSB'yi kuran ticaret ve sanayi odaları/sanayi odaları veya ticaret odaları ile yerel yönetimler tarafından karşılanmıştır.

II. III. ve IV. Ve V. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, Türkiye'de pek çok OSB kurulması öngörülmüş, ancak fon için ayrılan ödenek miktarları bu OSB'lerin alt yapısını karşılayamaz hale gelmiştir. Maalesef bu arada, politik kararlar nedeniyle, yanlış seçimler de yapılmıştır. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı öngörülerini doğrultusunda kurulan Gebze OSB, yaptığı bir araştırma ile en büyük sorunun bürokrasi ve finansman olduğunu belirlemiş, % 99 kredi alabileceken, alabileceği

kredi miktarının yetersizliğini göz önüne alarak, kredi kullanmadan tamamen yatırımcının finansmanı ile gerçekleşen yeni bir model geliştirmiştir. Bu model şu anda Türkiye’de pek çok OSB tarafından da kullanılmaktadır. Özellikle, gelişmiş yörelerdeki OSB’lerin neredeyse tamamı, devletten 1. -TL bile kredi almadan gerçekleştirildi (www. iosb.org. tr).

Genel olarak organize sanayi bölgeleri, daha ucuz olan hazine arazileri üzerinde kurulmakta ve ihale bedelinin %99’una kadar krediler, devlet tarafından 3-5 yılı ödemesiz olarak 9-15 yıllığına %15-22 oranında faiz ile sağlanmaktadır (Özdemir, 1990: s.52).

2.4.4.1. Gelir Vergisi Stopajı

31. 12. 2008’e kadar OSB ve Endüstri Bölgelerindeki işyerleri için; Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, çalıştırdıkları işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin, %100’ü verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir. Diğer yerlerdeki işletmeler için; %80’dir

2.4.4.2. Sigorta Primi İşveren Payı

31.12.2008’e kadar OSB ve Endüstri Bölgelerindeki işyerleri için; imalât sanayi, madencilik, hayvancılık (su ürünleri yetiştiriciliği ve tavukçuluk dahil), seracılık, soğuk hava deposu, turizm konaklama tesisi, eğitim veya sağlık alanında faaliyete geçen, fiilen ve sürekli olarak asgari on işçi çalıştıran işletmelerin elektrik enerjisi giderlerinin %20’si Hazinece karşılanır. Bu orana ondan sonraki her bir işçi için 0,5 puan eklenir. Hazinece karşılanacak oran, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu bulunan işletmeler için %50’yi geçemez. Diğer alanlarda kurulu bulunan işletmeler için %40’ı geçemez.

2.4.4.3. Bedelsiz “Yatırım Yeri” Desteği

Kalkınmada öncelikli iller ile teşvik kanunu kapsamındaki illerde en az on kişilik istihdam öngören yatırımlara girişen gerçek veya tüzel kişilere; hazineye, katma bütçeli kuruluşlara, belediyelere veya il özel idarelerine ait arazi veya arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir. Ancak, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde yer alabilecek yatırımlar için bu bölgelerde tahsis edilecek boş parsel bulunmaması şartı aranır.

Taşınmaz üzerindeki kamuya ait bina ve müştemilatı, binalar için arsa payı hariç hesaplanan vergi değeri üzerinden devredilir. Devir konusu arazi veya arsaların; İmar planı yoksa öncelikle imar planları yapılır. Tapu kaydına, devir amaç ve koşullarına uyulması zorunluluğu olduğuna dair şerh konur. 5084 sayılı yasadaki şartlara uyulması kaydıyla (talep üzerine) şerh terkin edilir. Yatırımın yarısından fazlası tamamlanınca (talep üzerine) devredilen arazi ve arsanın rayiç bedeli tahsil edilerek şerh terkin edilir. OSB ve Endüstri Bölgelerinde yer alabilecek yatırımlar için bu bölgelerde tahsis edilecek boş parsel bulunmaması şartı aranır (www.askon.org.tr).

Yeri kesinleşen OSB alanında bulunan ve şahıslara ait arazilerin arsa sahipleri ile anlaşma yolu ile satın alınması, aksi takdirde kamulaştırma yoluna gidilmesi, OSB’lerin yetki ve sorumluluğundadır (www.main-board.com).

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki OSB’lerde yeni yatırım yapacak işletmelerin yaptıracakları binalar için KOSGEB tarafından geri ödemesiz kısmi üstyapı uygulama projesi desteği verilmektedir

OSB içinde işletmeler tarafından yaptırılacak olan binaların üstyapı uygulama projeleri için; projenin onaylanması ve bina subasman seviyesinin en az %50’sinin tamamlanmasından sonra, brüt kapalı kullanım alanının bir metrekaresi için 3 (üç) YTL, olmak üzere, desteğin toplam üst limiti 10.000 (onbin) YTL’dir (www.sanayi.gov.tr).

2.4.4.4. Bedelsiz “Arsa” Desteği

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanan OSB’lerdeki tahsis edilmemiş parseller OSB yetkili organlarının karar alması halinde, gerçek veya tüzel kişilere, bedeli Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından OSB’ye verilen krediden mahsup edilmek üzere bedelsiz olarak tahsis edilebilir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanmamış ya da kredi borcunu demiş olan OSB’lerdeki tahsis edilmemiş parseller OSB yetkili organlarının karar alması halinde, bedeli OSB tüzel kişiliğine Hazinece ödenmek üzere bedelsiz olarak tahsis edilebilir. Kalkınmada ncelikli Yörelerdeki OSB’lerde yeni yatırım yapacak işletmelerin yaptıracakları binalar için KOSGEB tarafından geri ödemesiz kısmi üstyapı uygulama projesi desteği verilmektedir (www. askon. org. tr)

Tablo. 2.2. (5084 sayılı Yatırımların ve İştihadın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 5350 sayılı Kanun)

TEşVİK TÜRÜ	AÇIKLAMA	OSB’ler deki işyerleri için	Diğer yerlerdeki işletmeler için	KAPSAM	SÜRE
1- Gelir Vergisi Stopajı	1. 4. 2005’ten itibaren, yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin en az 30 işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu işyerlerinde çalıştırdıkları işçilerin, 1. 4. 2005’ten önce, işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 1. 1. 2005’ten önce idareye vermiş oldukları ve en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısını en az %20 artırımları ve çalıştırılan toplam işçi sayısının asgari 30 kişiye ulaşması halinde (Bu işyerlerinde çalıştırılan toplam işçi sayısını geçmemek üzere) arttırdıkları işçi sayısı ile mevcut işçilerden arttırdıkları	%100’	%80’i	49 il	31.12.2008’e kadar

	işçi sayısının iki katı kadar işçinin, ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir.				
2- Sigorta Primi İşveren Hissesi	1. 4. 2005'ten itibaren, yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin en az 30 işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu işyerlerinde çalıştırdıkları işçilerin, 1. 4. 2005'ten önce, işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 1. 1. 2005'ten önce idareye vermiş oldukları ve en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısını en az %20 artırmaları ve çalıştırılan toplam işçi sayısının asgari 30 kişiye ulaşması halinde (Bu işyerlerinde çalıştırılan toplam işçi sayısını geçmemek üzere) arttırdıkları işçi sayısı ile mevcut işçilerden arttırdıkları işçi sayısının iki katı kadar işçinin, prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin,	%100'ü Hazinece karşılanır	%80'i Hazinece karşılanır	49 İl	31.12.2008'e kadar
3- Enerji Desteği	1. 4. 2005'ten itibaren, faaliyete geçen, fiilen ve sürekli olarak; -hayvancılık (su ürünleri yetiştiriciliği ve tavukçuluk dahil), seracılık, sertifikalı tohumculuk ve soğuk hava deposu yatırımlarında asgari 10 işçi; -imalat sanayi, madencilik, turizm konaklama tesisi, eğitim ve sağlık alanlarında asgari 30 işçi çalıştıran işletmelerin elektrik enerjisi giderleri nin, 1. 4. 2005'ten önce, faaliyete geçmiş olan işletmeler, 1. 1. 2005'ten önce idareye vermiş oldukları ve en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısını 1. 4. 2005'ten itibaren	%20'si Hazinece karşılanır. Bu oran; %50'yi aşamaz	%20'si Hazinece karşılanır. Bu oran; %40'ı aşamaz	49 İl	31.12.2008'e kadar

	fiilen ve sürekli olarak; -hayvancılık (su ürünleri yetiştiriciliği ve tavukçuluk dahil), seracılık, sertifikalı tohumculuk ve soğuk hava deposu yatırımlarında en az %20 artırımları ve çalıştırılan toplam işçi sayısının asgari 10 kişiye ulaşması, -imalat sanayi, madencilik, turizm konaklama tesisi, eğitim ve sağlık alanlarında en az %20 artırımları ve çalıştırılan toplam işçi sayısının asgari 30 kişiye ulaşması halinde elektrik enerjisi giderleri nin, NOT: İlave her işçi için 0, 5 puan eklenir.				
4- Bedelsiz “Arsa” Tahsis	A.Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanan OSB’lerdeki tahsis edilmemiş parseller -OSB yetkili organlarının karar alması halinde -gerçek veya tüzel kişilere -bedeli Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından OSB’ye verilen krediden mahsup edilmek üzere bedelsiz olarak tahsis edilebilir. B.Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanmamış ya da kredi borcunu ödemiş olan OSB’lerdeki tahsis edilmemiş parseller; -OSB yetkili organlarının karar alması halinde -bedeli OSB tüzel kişiliğine Hazinece ödenmek üzere bedelsiz olarak tahsis edilebilir.			49 İl + K. Ö. Y’lerdeki diğer iller (54 İl)	06.02.2007’ye kadar (Bakanlar Kurulu 3 yıl daha uzatılabilir)

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

2.4.5. Organize Sanayi Bölgelerine Tanınan Vergi Muafiyetleri

OSB’lerde yer alan işletmeler,

- İnşaat bitim tarihini takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süre ile emlak vergisinden,
- Bina inşaat ve yapı kullanma izni harçları,

- Tevhid ve ifraz işlem harçları ile
- Merkezi atıksu artma tesisi işleten bölgelerde yer almaları koşuluyla atık su bedelinden muaftır. (www. sanayi. gov. tr)

2.4.6. Kredi Kapsamı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Yatırım programlarında yer alan OSB'lerden;

- a. Kalkınmada öncelikli yörelerde (KÖY) bulunanlar ile ileri teknoloji gerektiren ihtisas OSB'lerin arsa altyapı genel idare giderleri,
- b. Normal ve gelişmiş yörelerde bulunan OSB'lerin altyapı ve genel idare giderleri, kredilendirilebilmektedir.

2.4.6.1. Kredi Şartları

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredi desteğiyle yapılacak olan OSB altyapı inşaatlarına;

- a. Kalkınmada öncelikli yörelerde, %2 faiz oranı ile 5 yılı ödemesiz olmak üzere toplam 5 yıl geri ödemeli
- a. Normal illerde %7 faiz oranı ile 3 yıl ödemesiz olmak üzere toplam 11 yıl geri ödemeli,
- b. Gelişmiş illerde, %12 faiz oranı ile 2 yıl ödemesiz olmak üzere toplam 9 yıl geri ödemeli, faiz ve geri ödeme şartları uygulanır. (iosb.org. tr)

Tablo. 2.3. Organize Sanayi Bölgelerine Verilen Kredilerin Geri Ödeme Şartları İle Kredilendirme ve Faiz Oranları

	Kalkınmada Öncelikli Yöre Kapsamındaki İller	Normal İller	Gelişmiş İller (*)
Bakanlık Kredi Oranı	100%	100%	100%
OSB Katılma Payı	1%	5%	10%
Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz	3 Yıl Ödemesiz	2 Yıl Ödemesiz
	Toplam: 15 yıl	Toplam: 11 yıl	Toplam: 9 yıl
Faiz Oranı	10%	15%	20%

1.1.2000 - 1.1.2004 tarihleri arası:

1.1.2004 - 1.1.2007 tarihleri arası:

	Kalkınmada Öncelikli Yöre Kapsamındaki İller	Normal İller	Gelişmiş İller (*)
Bakanlık Kredi Oranı	100%	100%	100%
OSB Katılma Payı	1%	5%	10%
Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz	3 Yıl Ödemesiz	2 Yıl Ödemesiz
	Toplam: 15 yıl	Toplam: 11 yıl	Toplam: 9 yıl
Faiz Oranı	2%	7%	12%

1.1.2007 tarihinden itibaren:

	Kalkınmada Öncelikli Yöre Kapsamındaki İller	Normal İller	Gelişmiş İller (*)
Bakanlık Kredi Oranı	100%	100%	100%
OSB Katılma Payı	1%	5%	10%
Geri Ödeme	5 Yıl Ödemesiz	3 Yıl Ödemesiz	2 Yıl Ödemesiz
	Toplam: 15 yıl	Toplam: 11 yıl	Toplam: 9 yıl
Faiz Oranı	2%	5%	9%
Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı			

2.4.7. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş Aşamaları

Görev ve yetkileri OSB Kanunu çerçevesinde tanımlanan OSB'lerin kurulabilmesi için; OSB kurulması düşünülen yerin Valiliğince hazırlanacak olan,

OSB Yatırımını Değerlendirme Raporu'nun Valiliğin uygun görüşü ile birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığına intikal ettirilmesi gerekmektedir. Söz konusu raporun Bakanlıkça değerlendirilmesini takiben uygun görülmesi halinde OSB yer seçimi etüt çalışmalarına başlanılmaktadır.

Yer seçimi etüt çalışması sonucu belirlenen OSB alternatif alanları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde mahallinde oluşturulan ve ortalama 22 ilgili kuruluş temsilcisinin katıldığı yer seçimi komisyonunca incelenmekte ve söz konusu alternatif alanlardan birinin oy birliğiyle OSB yeri olarak uygun görülmesi gerekmektedir.

Yer seçimi aşaması tamamlanan bir OSB'nin kuruluş işlemlerine başlanarak; İl Özel İdaresi'nin, OSB'nin içinde bulunacağı il, ilçe veya Belde Belediyesinin, Büyükşehirlerde ayrıca Büyükşehir Belediyesinin, il ve ilçelerdeki mevcudiyet durumuna göre Sanayi Odası veya Ticaret ve Sanayi Odasının, Sanayici dernek veya kooperatiflerinin, biri veya daha fazlasının katılımı ile hazırlanan OSB kuruluş protokolü Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca onaylanmakta ve her OSB'ye bir sicil numarası verilerek OSB müteşebbis heyetlerine tüzel kişilik kazandırılmaktadır. Ayrıca, ihtisas OSB'lerde konuyla ilgili mesleki kuruluş ve teşekküllerin temsilcileri de talep edilmesi halinde müteşebbis heyete dahil edilmektedirler.

OSB yer seçimi etütleri, "Yer Seçimi Yönetmeliği" çerçevesinde yapılmaktadır (Çevre Orman Bakanlığı, 2004, 231)

Tablo 2.4. OSB'nin Kuruluş Aşamaları özetlenmektedir.

Tablo. 2.4. OSB'nin Kuruluş Aşamaları

Etüt Aşaması
• İlin/ilçenin Genel Değerlendirilmesi
• 1/100. 000 Eşik Analizi
• Alternatif Alanların Belirlenmesi
• 1/25. 000 Eşik Analizi
Yer Seçimi Safhası
• Alternatif Alanların Özelliklerini İçeren Rapor
• Komisyon Oluşturulması,
• Alternatif Alanların İncelenmesi,
• OSB Yerinin Kesinleşmesi,
Gözlemsel Jeolojik Etüt
Müteşebbis Heyetin Kuruluşu
Yatırım Programında Yer Alması
Kamulaştırma
İmar Plan ve Altyapı İhaleleri
İnşaat İhaleleri

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı

2.4.8. Organize Sanayi Bölgelerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Türkiye’de organize sanayi bölgesi dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Türkiye sanayinin coğrafi dağılımına bakıldığında, çok büyük bir dengesizliğin olduğunu görürüz. Sanayi etkinliklerinin coğrafi dağılışı bakımından, tüm ülke sanayisinin %60’nın bulunduğu Marmara Bölgesi başta gelir. Bunun başlıca nedeni ülkemizin en büyük sanayi merkezi İstanbul’un bu bölgede yer almasıdır. 1960 yıllarında ülkemizin sanayisinin 1/3 İstanbul’da bulunmaktaydı. İstanbul öteden beri büyük nüfus kütlesi ile hem büyük bir tüketim pazarı hem de iş gücünün kolay sağlanabileceği bir merkezdir. Sanayicinin ihtiyacı olan hammaddenin buraya getirilmesi de kolaydır. Ayrıca kapitalinde burada toplanması ve kentin Türkiye’de birinci ticaret merkezi oluşu da buna yardım etmiştir. Bu durum ülkemizde daha cumhuriyetin ilk yıllarında kendini belli etmiştir. Trakya yöresine gelince, bu yörenin en büyük sanayi merkezi Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi’dir. Tekstil, metal ve

boya sanayinin yaygın olduğu bu kesimde, sanayi giderek genişleme eğilimindedir. Trakya da Çorlu, Alpulu, Edirne, Tekirdağ gibi kentlerin çevresinde, çeşitli sanayi kuruluşlar serpişmiş durumdadır. Türkiye’de sanayi etkinlikleri bakımından ikinci sırayı Ege Bölgesi alır ki bunun nedeni de bölge içinde ülkemizin ikinci sanayi merkezi durumunda olan İzmir kentinin bulunmasıdır. Önemli, sanayi kuruluşları İzmir kentinin çevresinde toplanmıştır. Bunun dışında dokuma ve gıda sanayi ağırlıklı pek çok kuruluş Aliğa, Aydın, Manisa, Nazilli, İzmir, Ayvalık, Söke, Dalaman yörelerinde gelişme göstermiştir. Karadeniz Bölgesinde özellikle Zonguldak yöresinde, maden kömürü varlığına dayanan bir toplanma vardır. Ülkenin ilk ve en eski demir çelik sanayi burada Karabük çevresinde gelişmiştir, bunu daha sonra Ereğli Demir Çelik kompleksi katılmıştır. Bu iki kuruluşunda bunlara bağlı yan sanayinin de gelişmesi ile yöre, yoğun bir ağır sanayi bölgesi olarak ortaya çıkmıştır. Coğrafi bölgeler içinde az çok dağılmış olan aktif sanayi merkezleri gösterilebilir. Başlıcaları; İç Anadolu Bölgesinde Ankara-Kırıkkale ve Eskişehir-Kayseri-Sivas yöreleri, Doğu Akdeniz bölümünde Adana-Mersin yöresi yani Çukurova Sanayi Bölgesi ile Gaziantep-Hatay Sanayi Bölgeleridir. Ayrıca, Orta Karadeniz de Samsun Yöresi ve hinterlandı, İç Batı Anadolu’da Kütahya-Afyon çevresi, Doğu Anadolu’da Malatya-Elazığ, Güneydoğuda Anadolu’da Diyarbakır Yöresi, gelişme gösteren aktif yerel sanayi bölgeleri olarak dikkati çeker (www.webhatti.com).

Organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren işyerlerinin sektörel dağılımına bakıldığında, dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi işyerleri birinci sırayı alırken, bu sektörü sırası ile metal eşya sanayi, kimya sanayi ve gıda içki ve tütün sanayi işyerlerinin takip ettiğı dikkati çekmektedir (Çevre Orman Bakanlığı, 2004: s.231)

Tablo. 2.5. Organize Sanayi Bölgelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı (Yol, içme suyu, pis su, yağmur suyu, elektrik vs işleri tamamlanan 107 adet OSB bazında)

BÖLGE ADI	2007 SONU İTİBARIYLA BİTENLER			2008 YILI YATIRIM PROGRAMINDA OLANLAR				
	ADET	ALAN (Ha)	%	ADET (*)	ALAN (Ha)	KREDİ VERİLECEK ALAN (Ha)	%	%
			Hektar (*)				Hektar (*)	Adet (**)
MARMARA (11 İL)	20	5.169	23,29	9	1.482	888	8,07	9,09
EGE (8 İL)	14	3.512	15,82	19	3.444	1.575	18,75	19,19
AKDENİZ (8 İL)	13	2.763	12,45	5	823	753	4,48	5,05
İÇ ANADOLU (13 İL)	17	4.118	18,55	20	4.955	2.449	26,97	20,20
KARADENİZ (18 İL)	23	2.269	10,22	23	2.242	1.609	12,20	23,23
DOĞU ANADOLU (14 İL)	10	1.548	6,97	12	1.867	907	10,16	12,12
G. DOĞU ANADOLU (9 İL)	10	2.819	12,70	11	3.557	2.197	19,36	11,11
TÜRKİYE TOPLAMI (81 İL)	107	22.198	100	99	18.370	10.378	100	100

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı Ocak 2008

(*) Toplam bölge alanının Türkiye toplam alanına oranıdır.

(**) Etüt karakteristiği ile yer alan projeler adet olarak toplamlara dahil edilmiştir.

(***) Toplam adedin Türkiye toplam adedine oranıdır.

Organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren işyerlerinin sektörel dağılımına bakıldığında, dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi işyerleri birinci sırayı alırken, bu sektörü sırası ile metal eşya sanayi, kimya sanayi ve gıda içki ve tütün sanayi işyerlerinin takip ettiği dikkati çekmektedir (Çevre Orman Bakanlığı, 2004: s.231)

2.4.9. Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Sorunlar ve Öneriler

Türkiye’de OSB’lerin kuruluş amacının batı ülkelerinde olduğu gibi fazla etkili olmadığı ileri sürülmektedir. Bunun nedeni olarak da, yer seçimi hataları, organizasyon sorunları, hukuki boşluk, finansman darlığı ve her ile bir OSB sloganı ile hareket edilmesi gösterilmiştir (Çezik ve Eraydın, 1982).

OSB kararlarının bugün yeterince etkin olamamasının önemli bir nedeni, OSB kurulması düşünülen yerler için efektif bir talep araştırması yapılmamasıdır. İller ve bölgelerin sanayi gelişim potansiyeli doğru tespit edilmeli, sektör analizleri yapılmalı ve yerel talebin doğru ve etkin olarak belirlenmesinin ardından OSB yer seçim kararı verilmelidir. Ayrıca kurulması düşünülen OSB’nin niteliği ve özellikleri de belirlenecek bu potansiyel ve talep doğrultusunda yapılmalıdır. OSB’nin ihtisaslaşmış ya da farklılaşmış mı olacağı, OSB alanının yeri ve büyüklüğü, OSB’de yer alacak parsel büyüklükleri, OSB bünyesinde sunulacak hizmetlerin niteliği ve niceliği gibi özellikler sanayi yapısının mevcut durumu, gelişme potansiyeli, sektör analizleri ve yerel talep doğrultusunda belirlenmelidir. Bu tespitlerin doğru, hızlı ve etkin bir biçimde yapılabilmesi için yerel yönetimler/ belediyeler ile işbirliğine gidilmeli, yerel yönetimlerin belediyelerin sürece tam katılımları sağlanmalıdır (Ersungur ve Berber, 2008: s.38)

OSB kurulması çalışmalarında görülen önemli bir sorun da bürokratik işlemlerin yavaş yürütülmesi neticesinde OSB kuruluş sürelerinin uzaması ve altyapı çalışmalarına geç başlanmasıdır (DPT Raporu, s.102).

OSB’lerde faaliyet gösteren firmaların ihracat performansını etkileyen faktörler incelendiğinde, faaliyette bulunan firmaların yaşı arttıkça, ölçeği büyüdükçe, kapasite kullanım oranı arttıkça, yeni ürün geliştirme sürecine girdikçe, dış fuarlara katıldıkça, dış pazarlara açılma isteğini harekete geçirdikçe, yabancı ortaklıklar kurdukça, nihayet finansal kaynaklara erişimi kolaylaştıkça ihracat yapma olasılığı artmaktadır. Türkiye OSB’leri açısından Ar-Ge harcamaları anlamlı bir özellik sergilememektedir. Firmalar tecrübesinin ise ihracat performansları üzerinde

önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Ölçek büyüdükçe ihracat yapma olasılığının artıyor olacağı bulgusu da beklentilere uygundur.

Firmalar artan rekabet baskısını azaltabilmek ve alan ekonomilerinin avantajlarından yararlanmak amacıyla yeni ürünlerin ve süreçlerin geliştirilmesinin yanı sıra ölçek farklılıkları dikkate alınmaksızın yeni iş oluşturmaya önem vermektedir. Ayrıca yeniliği üretim sürecinin her aşamasında dikkate almak zorunda kalan firmaların yeni stratejiler geliştirmeleri ve sürekli olarak kendilerini yenilemeleri gerekmektedir.

1980 sonrası dönemde, geri kalmış veya gelişmekte olan bölgelerde özel sektörün geliştirilmesi, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması ve yatırımların özendirilmesi bağlamında çeşitli teşvik politikaları uygulanmıştır. Teşvik uygulamaları her ne kadar geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlamayı ve istihdam yaratmayı hedeflemiş olsalar da, çoğu zaman kaynak dağılımına müdahale olarak algılandığından yoğun bir şekilde eleştirilmektedir. Yatırım yapılması istenen bölge altyapı açısından yetersiz olabildiği kadar pazara ve kaynağa uzaklık gibi nedenlerle bazı bölgelere yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla bir girişimci için ekonomik kaygılarla rasyonel olmayan bir bölgeye devlet tarafından sosyal ve siyasal nedenlerle yatırımların çekilmeye çalışılması kaynakların israfından başka bir şey değildir. Ayrıca bölgesel teşvik uygulamalarının da önemini yitirdiği ve her bölgenin sipesifik durumunu dikkate alan daha dar kapsamlı bölgesel kalkınma planlarının yapılmasının gerektiği de açıktır (Kök, Şimşek, Duygulu, 2008, s.306-307).

OSB Kanununda öngörülen “sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmelerini” sağlamak şeklinde özetleyebileceğimiz OSB amaçlarından beklenen sonucun tam anlamıyla gerçekleştiği söylenemez.

OSB’lerden beklenen sonucun elde edilememesinin nedenleri, mevcut yasal düzenlemeler ve uygulamalardır. OSB’lerin etkinliğini artırabilmek için mutlaka

belirlenecek OSB misyonu ve vizyonu doğrultusunda yeniden yasal düzenlemeler yapılması gerekir. Gerek yasal düzenlemede var olan iç çelişmelerin, gerekse mevcut yasal düzenlemelerde yer almayan hususların yer alması açısından OSB Kanununun yeniden düzenlenmesi gerekir. Yapılacak yasal düzenlemelerde, aşağıdaki hususlara yer verilmelidir (İbicioğlu, Karadal, Doğan ve Çuhadar: 2007).

- Organize Bölgeler, Organize Belde olarak düzenlenmeli,
- Organize bölgelere Tek Durak Ofis yetkisi verilmeli,
- Organize bölgeler özerk yapıya sahip olmalı,
- Organize bölgeler, özel bütçeli kuruluş haline getirilmeli,
- Organize bölgeler, uygun denetim yöntemleri ile denetlenmeli,
- Bölgesel kalkınmaya göre sanayi alanları planlanmalı,
- Seçilmiş karar organı, profesyonel yönetimi esas almalı,
- Genel bütçe gelirlerinden pay verilmeli,
- e-Post-bürokratik yapı oluşturulmalı,
- Özerk üst kuruluş geliştirilmeli,
- Özendirme araçlarında ayrıcalık tanınmalı,
- Kentsel gelişmeyi yönlendirecek biçimde düzenlenmeler yapılmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİVAS VE ERZİNCAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN YEREL EKONOMİK KALKINMAYA ETKİSİ

3.1. SİVAS İLİ SOSYO-EKONOMİK YAPISI

3.1.1. İlin Ekonomik Tarihçesi

Sivas ili; Hitit, Roma, Bizans, Danişmentliler, Anadolu Selçuklular ve bazı beyliklerin yönetiminde kalmıştır. Ekonomik anlamda en parlak dönemini İlhanlılar döneminde yaşamıştır (Turan, 1990: s.199).

1927 yılında yapılan sanayi sayımına göre ilde 846 işyeri ve bu işyerlerinde çalışan 2511 kişi vardır. 1932 Teşviki Sanayi Kanunu'ndan yalnızca bir un fabrikası yararlanmışken, 1941 yılında bu kanundan yararlanan işyeri sayısı beşe çıkmıştır. Bunlardan üçü dokuma, biri un fabrikası biride hidroelektrik santralidir (Esen, 1999: s.9).

Özellikle 1985 yılından sonra ildeki sanayide canlanma ülkenin ekonomik ve siyasi şartlarından dolayı biraz duraklamıştır. Sivas ilinin ekonomik açıdan sürekli gerilediği görülmektedir (Proje Hazırlama Rehberi, 1996: s.57).

Sivas ilinin göç vermesi, ilin çekim alanının zayıf olması, yabancı sermayenin bölgeye ilgi göstermemesi, sermaye yetersizliği, dışsalılık oluşturmadaki yetersizlikler ve teknolojik altyapının zayıf olması ilin gelişmesini etkileyen

faktörlerdir. Ancak il ucuz işgücü, doğal kaynak, ulaştırma-haberleşme altyapısı ve coğrafi bakımdan bazı fırsatlara sahiptir (Esen, 1999: s.10).

Sivas kalkınmada birinci derecedeki öncelikli iller arasındadır. Bu yörelerle ilgili olarak 4325 sayılı yasa ile olağanüstü hal bölgesinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde vergi teşvikleri uygulanması ve yatırımlara bedelsiz kamu arsa ve arazisi sağlanarak yatırımların ve istihdam imkânlarının arttırılmasına ilişkin bazı önlemler alınmıştır (Esen, 1998: s.5).

3.1.2. İlin Mevcut Durumu

İç Anadolu Bölgesi içerisinde yer alan Sivas ili 28. 549 km² yüzölçümü ile geniş bir coğrafi alana sahiptir. Sivas ilinin merkez ilçe dahil 17 ilçesi bulunmaktadır. 1990 yılı genel nüfus sayımına göre 767. 481 olan il nüfusu azalarak 2000 yılı genel nüfus sayımına göre 755. 091 kişi olarak tespit edilmiştir. 2000 yılına gelindiğinde Sivas ilinde yıllık nüfus artış hızı binde -1,54 olarak tespit edilmiştir. Bu azalmanın en büyük sebebi ekonomik ve sosyal nedenlere dayalı göçlerdir. İlin topraklarının büyük bir kısmı tarıma ayrılmasına karşın, yetiştirilen ürün çeşitliliğinin azlığı ve verimin düşük olması sebebi ile kırsal kesimden kent merkezine; sanayinin gelişmemesi ve istihdam alanlarının kısıtlılığı nedeni ile de Sivas il merkezinden diğer illere sürekli göç vermektedir.

Sivas ekonomisinde özellikle son yıllarda önemli gerilemeler yaşanmıştır. İlde kişi başına düşen GSYİH 1. 945 dolar gibi bir düzeyden 1. 399 dolara (2001 yılı) gerilemiştir. 2001 yılı itibariyle kişi başına GSYİH sıralamasında 81 il arasında 52'nci sırada yer alan Sivas, bölge içinde 13 il arasında 10'nuncu sırada bulunmaktadır. Sivas ili, 2003 Yılı Gelişmişlik Endeksine Göre Kademeli İl Grupları'nda 19 ilin yer aldığı dördüncü derecede gelişmiş iller grubunda 7'nci sırada yer almaktadır. İmalat sanayi gelişme eğilimine girerken, tarım sektöründe üretim ve özellikle hayvan sayısında önemli gerilemeler yaşanmıştır.

2004 yılı ihracat rakamlarına göre Sivas ilinde bir önceki yıla nazaran yüzde 17'lik bir azalma ile 33. 650 bin dolarlık ihracat gerçekleşmiştir. İhracat yapılan

ürünler sektörel bazda değerlendirildiğinde tarım sektöründe önemli düşüşler görülürken, madencilik sektöründe artış olmuştur. 2003-2004 yıllarında, Sivas iline düzenlenmiş teşvik belgeleri yüzde 88 oranında artarak 2004 yılındaki toplam belge sayısı 73 olmuş ve 198. 650 milyar TL’lik yatırım gerçekleştirilerek 3. 632 kişi istihdam edilmiştir. 2004 yılı verilerine göre kamu gelirleri 170. 695 Milyar TL iken, kamu harcamaları 586. 258 Milyar TL olmuştur. Sivas ilinde 1980 yılında 307. 365 olan istihdam sayısı, 2000 yılına gelindiğinde 295. 043 olarak gerçekleşmiştir.

1980 yılında 12. 370 olan işsiz sayısı artarak 2000 yılında 23. 137’ye yükselmiştir. 2004 yılı itibariyle İŞ-KUR’a kayıtlı işsiz sayısı ise 10. 213 kişidir (Sivas Stratejik İl Gelişme Planı, 2006: s.9)

İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”nda illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını ve endeks değerlerini belirleyen temel faktörler; illerin sahip oldukları nüfus büyüklüğü, yüzölçümü ya da şehirleşme oranı gibi bir takım yüzeysel büyüklükler olmayıp, sıralamayı belirleyen başlıca faktörler; illerdeki demografik yapının, işgücü talebinin, eğitimin ve sağlık hizmetlerinin, fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının, üretim seviyesinin ve her şeyden önemlisi gelir düzeyinin il nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamada sağladıkları başarıdır. 81 ilin yer aldığı 2003 Yılı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması’nda, Sivas ili 81 il içerisinde -0, 40597 endeks değeri ile elli üçüncü sırada yer alırken, İç Anadolu Bölgesi illeri içerisinde ise onuncu sırada bulunmaktadır. İç Anadolu Bölgesi içerisinde ilk sırayı Ankara alırken, Yozgat sonuncu sıradadır. Sivas ili 2003 yılında dördüncü derecede gelişmiş iller arasında yer almıştır. Dördüncü derecede gelişmiş iller grubu; İç Anadolu Bölgesi’nden Niğde, Sivas, Aksaray, Çankırı ve Yozgat; Karadeniz Bölgesi’nden Giresun, Bartın, Kastamonu, Sinop, Tokat ve Ordu; Doğu Anadolu Bölgesi’nden Tunceli, Erzincan ve Erzurum, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden Diyarbakır, Adıyaman ve Kilis; Akdeniz Bölgesi’nden ise Kahramanmaraş ve Osmaniye olmak üzere toplam 19 ilden oluşmaktadır. Bu grupta, ülkenin batı kesiminde yer alan Marmara ve Ege bölgelerinden il bulunmamaktadır.

Tablo 3.1. Sivas İli GSYİH'sının Yıllar İtibariyle Gelişimi (Milyon TL)

Yıllar	Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla	
	Değer	Gelişme Hızı (%)	Değer	Gelişme Hızı (%)
1987	530. 154	-	530. 154	-
1988	847. 228	59, 8	516. 724	-2, 5
1989	1. 463. 225	72, 7	483. 041	-6, 5
1990	2. 747. 509	87, 7	556. 429	15, 2
1991	4. 727. 583	72, 1	606. 036	8, 9
1992	7. 906. 948	67, 3	591. 022	-2, 5
1993	13. 928. 858	76, 2	631. 109	6, 8
1994	26. 112. 844	87, 5	640. 829	1, 5
1995	51. 266. 772	96, 3	650. 139	1, 5
1996	96. 728. 392	88, 7	663. 236	2, 0
1997	181. 636. 307	87, 8	683. 215	3, 0
1998	348. 634. 934	91, 9	715. 012	4, 7
1999	545. 731. 217	56, 5	704. 706	-1, 4
2000	828. 896. 518	51, 9	737. 199	4, 6
2001	1. 269. 800. 387	53, 2	726. 512	-1, 4

Kaynak: DİE, 2005

İl GSYİH'sının yıllar itibarıyla gelişme hızına bakıldığında; 1987-2001 döneminde Sivas ili GSYİH'sında cari fiyatlarla 1995 yılında (yüzde 96, 3), sabit fiyatlarla 1990 yılında (yüzde 15, 2) en yüksek gelişme hızının yaşandığı ve yine cari fiyatlarla 2000 yılında (yüzde 51, 9), sabit fiyatlarla 1988 yılında da (yüzde -2, 5) en düşük gelişme hızının yaşandığı görülmektedir.

Sivas ili GSYİH'sında yüzde 0, 578 yıllık büyüme görülmektedir. Benzer şekilde Türkiye için yapılan tahminde ise büyüme oranının yüzde 0, 580 olduğu tespit edilmiştir. Bu iki değer göz önünde bulundurulduğunda Sivas'ın büyüme hızının Türkiye ortalamasına çok yakın olduğu söylenebilir. Kişi başına düşen GSYİH ilin nüfusuyla yakından ilgili olduğundan, nüfus değişimiyle oldukça fazla dalgalanabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kişi başına GSYİH, ildeki GSYİH artışı veya azalışıyla birlikte, nüfustaki artış veya azalışa da paralel olarak değişebilmektedir. Bu nedenle, değerlendirme kriteri olarak sadece ilin GSYİH'sının kullanılması doğru değildir. 2001 yılında Sivas'ta kişi başına GSYİH'nın 1. 399 dolar olarak gerçekleştiği; Sivas'ın genel GSYİH sıralamasında otuz dördüncü sırada

yer almasına karşın, kişi başına GSYİH sıralamasında daha aşağılarda elli ikinci sırada yer alması, nüfusunun diğer illere göre daha fazla olması ile açıklanabilir.

3.1.3. Sosyal Yapı

Sosyal altyapı, teknik altyapı ile birlikte kalkınmanın temel kriterlerinden ve esas göstergelerinden biridir.

3.1.3.1. Demografik Yapı, Nüfus ve İnsan Kaynakları

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Sivas'ın nüfusu 755.091 kişidir. Türkiye nüfusunun binde 11, 1'lik bir bölümünün yaşadığı Sivas, 81 il arasında 29'uncu sırada yer almıştır. Sivas'ta nüfusun yüzde 33, 4'ü il merkezinde, yüzde 22, 5'i ilçe merkezlerinde, yüzde 44, 1'i de bucak ve köylerde yaşamaktadır. Sivas'ta nüfus artış hızının 1927 yılından 1960 yılına kadar Türkiye'nin nüfus artış hızına yakın olduğu, 1960 yılından sonra yıllık nüfus artış hızının giderek azaldığı görülmektedir. Sivas'ta en yüksek nüfus artış hızının binde 34, 05 ile 1927-1935 döneminde, en düşük nüfus artış hızının ise binde -1, 54 ile 1990-2000 döneminde olduğu görülmektedir. 1927 yılında Sivas ülke nüfusu içinde yüzde 2, 4'lük bir paya sahip iken, bu oran 2000 yılında yüzde 1, 1'e düşmüştür. Bu azalmanın en büyük sebebi ekonomik ve sosyal nedenlere bağlı olarak yaşanan göçlerdir.

1927-1945 dönemleri arasında Sivas'ın şehir nüfus oranında da önemli bir değişiklik görülmemiştir. 1927 yılında Sivas'ta yüzde 17, 3 olan şehirde yaşayan nüfusun payı, 1945 yılından sonra sürekli bir artış göstererek 2000 yılında yüzde 55, 9'a ulaşmıştır. 1927-2000 döneminde, Sivas'ta şehirde yaşayan nüfus oranının ülke ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. 1990-2000 döneminde şehir nüfusunun yıllık artış hızı binde 9, 17 olurken, köy nüfus artış hızı binde -13, 64 olarak gerçekleşmiştir. 1990-2000 döneminde ildeki şehir nüfusunun köy nüfusundan fazla olduğu görülmektedir.

3.1.3.2. Eğitim Durumu

Sivas'ta okuma yazma bilen nüfus oranı sürekli artış göstermektedir. 1935 yılında okuma yazma bilen nüfusun oranı Türkiye'de erkeklerde yüzde 29, 35, kadınlarda yüzde 9,81, Sivas'ta erkeklerde yüzde 19, 90 kadınlar da ise yüzde 3, 51 iken; 2000 yılında Türkiye'de erkeklerde yüzde 93, 85'e, kadınlarda yüzde 80, 62'ye, Sivas'ta erkeklerde yüzde 93, 08'e, kadınlarda ise yüzde 77, 53'e yükselmiştir. 1935 yılında Sivas'ta okuma yazma bilen nüfusun oranı Türkiye genelinden daha düşük iken, 2000 yılında Sivas'ta okuma yazma bilen nüfusun oranı Türkiye geneli seviyesine ulaşmış olup, kadın nüfusun okuryazarlık oranı erkek nüfusunkinden daha hızlı artmakla birlikte cinsiyetler arasındaki farklılık devam etmektedir.

2000 yılında Türkiye'de erkeklerin yüzde 37, 4'ü, kadınların yüzde 19, 8'i; Sivas'ta ise erkeklerin yüzde 36, 8'i, kadınların yüzde 13, 5'i ilkokuldan sonraki eğitim düzeylerinden birini tamamlamıştır (Sivas Stratejik İl Gelişme Planı, 2006: s.16).

3.1.3.3. Sağlık Hizmetleri

Sivas'ta sağlık hizmet veren 18 yataklı tedavi kurumunun toplam yatak kapasiteleri 2624, fiili yatak kapasiteleri ise 1946'dır. Söz konusu yataklı tedavi kurumlarının 15'i devlete ait hastanelerdir. Diğer üç hastaneden biri SSK'ya biri Cumhuriyet Üniversitesi'ne ve biride Türk Silahlı Kuvvetlerine aittir.

Sivas'ta sağlık hizmetleri ağırlıklı olarak devlet hastaneleri ve sağlık ocakları tarafından verilmektedir. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne bağlı uygulama hastanesinin hizmete girmesinden sonra devlet hastanelerinin poliklinik ve tedavi yükünü önemli oranda azaltmış bulunmaktadır. Hizmete girdiği ilk yıllarda şehir içinde hizmet veren uygulama hastanesi günümüzde kampüs içerisinde bulunmaktadır. Sağlık tesislerinin büyük bir bölümü merkez ilçede yer almaktadır. İlin büyük bir yüzölçümü ve fazla sayıda yerleşim birimine sahip olması, merkez ilçe dışındaki ilçelerde sağlık hizmetlerinin donanımın ve personel imkânları sınırlı olan devlet hastaneleri veya sağlık ocakları vasıtasıyla verilmesini gerektirmektedir.

İlde sađlık personeli bařına dűřen hasta sayılarının gerek Tűrkiye, gerekse İç Anadolu Bűlgesi ortalamalarından yűksek olması sađlık personeli eksikliđinin bir gűstergesidir (Ateř, 2003, 16).

3.1.4. Kűltűr ve Turizm

Kent merkezinde yaşayanların çoğunun kűylerle bağlantılarının bulunması, aile yapısının fazla bozulmadan devam etmesini ve aile içi dayanışmanın olmasını sağlanmaktadır.

Toplumsal diriliđi sađlayan festivallerin, yayla řenliklerinin yapılması hem gelenekleri yařatan hem de kent kűltűrű ile kırsal kesim kűltűrűnű bir arada tutan etkinliklerdir.

Tarihte uzun bir geçmiře sahip olan Sivas'ın el sanatları yűnűnden dűnyada ayrı bir yeri vardır. İli dűnyaya tanıtan bu el sanatlarından birincisi halıcılık ikincisi ađızlıkçılıktır. Bunların yanında; kilim, tűlűce ve Gűrűn řalı dokumacılıđı, bakırcılık, gűműř iřçiliđi, akı-bıçak yapımcılıđı, tarak iřçiliđi ve çorap őrűcűlűđű diđer kűklű el sanatlarıdır. Bunlardan Gűrűn řalı, tűlűce dokumacılıđı, çorap őrűcűlűđű, tarak yapımcılıđı űnemini yitirmiř hatta kaybolmaktadır.

Turizm, dűnyada ve Tűrkiye genelinde hızlı bűyűyen bir sektűrdűr. Yarattıđı gelir açısından dűnyada petrolden sonra ikinci sırayı almakta ve Dűnya Ticaret őrğűtű (WTO) tarafından űnűműzdeki 20 yıl içinde en hızlı bűyűyecek sektűr olarak gűsterilmektedir. űlkelerin gelirleri içinde űnemli bir yer tutan turizm, geleneksel “deniz, kum ve gűneř” űlemesine dayalı bir faaliyet olmaktan çıkmakta, űzellikle sađlık turizmi bařta olmak űzere, tarih, kűltűr, kongre, tarım, eko turizm gibi alternatif faaliyet alanları űn plana çıkmaktadır.

Sivas, Anadolu'nun en eski tarihi merkezlerinden biridir ve zengin dođal gűzellikleriyle adeta bir açık hava műzesidir. Turizm amaçlı iřletmeler řehir merkezi ve termal kaynaklar gibi dođal çekim merkezlerinde yođunlařmaktadır (Kangal

Balıklı Kaplıca ve Sıcak Çermik). Bu tesislerin çoğunun nitelikleri yetersizdir ve tesisler vasıfsız elemanlarca işletilmektedir.

İl genelinde 2000-2004 döneminde turizm işletme belgeli tesislerdeki yatak sayısı yüzde 23, 4 oranında artarak 453'den, 559'a çıkarken, belediye belgeli tesis sayısı yüzde 2, 8 oranında azalarak 2. 251'den 2. 189'a düşmüştür.

3.1.5. Ticaret

Ticaret sektörü, küçük esnaf veya işletmeler kanalıyla, başta tarım ürünleri ve hayvansal ürünler olmak üzere, gıda maddeleri, hazır giyim, beyaz eşya, inşaat malzemeleri, demir cevheri ile diğer tüketim mallarının alım ve satımlarının yapıldığı içe dönük kapalı bir yapı arz etmektedir. Tarım ürünleri ve hayvansal ürünler ile demir cevheri dışında, ticarete konu olan malların büyük çoğunluğunu, il dışında üretilen ürünler oluşturmaktadır.

Ticaret sektöründe, özellikle tarım ürünleri ve hayvansal ürünlerin ticareti önemli yer tutmaktadır. Sivas'ta tarım ve hayvancılığı geliştirmeye yönelik çalışmalara karşın, arazi varlığının büyük bir bölümünün verimsiz arazilerden oluşuyor olması, diğer faktörlerle birlikte tarımsal üretimde ve sonuçta gelirlerde önemli bir artışa sebep olamayacağından, büyük oranda olmasa da diğer sektörlerde meydana gelen gelişmeler sonucu bu yapının önümüzdeki yıllarda yavaş yavaş değişmesi söz konusu olacaktır.

Tarım sektöründe tahıllar başta olmak üzere şekerpancarı, madencilik sektöründe kömür ve stronsiyum cevherleri ile kömür, sanayi sektöründe ise demiryolu makineleri, Sivas'ta üretilip ticarete konu olan en önemli mallar arasındadır. İlde sanayi sektörünün yeterince gelişmemiş olması sebebiyle, ticarete konu olan mallar içerisinde sanayi ürünlerine rastlanmamaktadır. Doğu ile batı ve kuzey ile güney arasında bir kavşak noktasında yer alması sebebiyle, geçmiş yıllarda bulunduğu yörede nispeten bir cazibe ticaret merkezi konumunda olan Sivas, Kayseri başta olmak üzere, Tokat ve Yozgat illerinde sağlanan ekonomik gelişmeler sonucu

günümüzde bu özelliğini tamamen yitirmiş bulunmaktadır. Diğer komşu illerle ticari ilişkiler dün olduğu gibi günümüzde de pek canlı değildir (ATEŞ, 2003: s.112).

Ticaret sektörü, üretim sektörü tarafından üretilen mallar ile hizmet sektörü tarafından üretilen hizmetlerin tüketicilere arz edildiği bir sektör değil, aynı zamanda oluşturduğu katma değer ve sermaye birikimi yoluyla yeni yatırımlar için de kaynak oluşturan bir sektördür. Bu sebeple gelişmiş bir ticaret sektörü ile oluşturulan katma değer, sanayileşmenin de yürütücü gücü olmaktadır.

2001 yılı itibariyle Sivas'ta üretilen bitkisel ürünlerde 95. 490 milyar TL, canlı hayvanlarda 69. 451 milyar TL, hayvansal ürünlerde ise 53. 961 milyar TL'lik pazarlama değerleri görülmektedir (Şimşek, 2003: s.187)

3.1.6. Tarım

Tarım Sivas'ta temel ekonomik faaliyet alanıdır. Bununla birlikte Sivas yüzölçümünün yarıdan daha azı tarıma elverişlidir ve bu alanın sadece 2/3'ü kullanılmaktadır. Öte yandan geleneksel üretim yöntemleri, sulama mekanizasyon yetersizliği gibi etkenler gelir düzeyinin düşük olmasına yol açmaktadır. Gelir düzeyini yükseltmek ve iç göçü azaltmak bakımından alt yapının tamamlanması ve tarımsal modernizasyon ile tarıma dayalı sanayileşme büyük önem taşır (Bayraktutan, 1999: s.51).

2004 yılı itibariyle, Sivas ili tarım arazisinin yüzde 64, 28'i tarla alanı, binde 4, 8'i meyvelik, binde 1, 4'ü sebzelik, binde 0, 6'sı bağlık alan olarak kullanılırken, yüzde 33, 95'i çeşitli nedenlerden dolayı kullanılmamaktadır (Toplam 782. 126 hektar olan tarla alanının 504. 046 hektarı ekilirken, 278. 080 hektarı (yüzde 35, 55) nadasa bırakılmıştır.

Sivas'ta tarımsal üretimde toprak işleme konusunda ortaya çıkan en büyük eksikliklerden birisi nadas diğeri ise tarıma elverişli olduğu halde kullanılmayan tarım arazisidir. Sivas'ta tarıma elverişli olduğu halde kullanılmayan arazi oranı

yüzde 33, 95'e (413. 115 hektar) ulaşmaktadır. En fazla kullanılmayan tarım arazisine sahip ilçelerin başında ise Gürün ve Divriği ilçeleri gelmektedir.

Kullanım dışı tarım arazisi oranının yüksek olmasında en önemli etkenler arasında sulama yetersizliği, tarımsal altyapının sağlanamaması ildeki verim ortalamalarının düşük olması ve tarımsal maliyetin yüksek olmasından dolayı tarımsal üretime olan ilginin gün geçtikçe azalması sayılabilir.

Tarım arazilerinin dağılımı ilçeler bazında incelendiğinde, en fazla tarım arazisine sahip olan Kangal ilçesinin aynı zamanda en geniş tarla alanına sahip olduğu da görülmektedir. İl toplamında sadece binde 1, 4 gibi çok düşük oranlarda olan sebzelik alanların yüzde 18'i Gemerek, yüzde 17'si Divriği, yüzde 16'sı ise Koyulhisar ilçesinde yer almaktadır. Geriye kalan yüzde 41'lik bölümü ise diğer ilçelere dağılmakla beraber, İmranlı, Doğanşar, Hafık ve Altınyayla ilçelerindeki sebzelik alanlar yok denecek kadar azdır.

İlde meyveciliğin en fazla geliştiği ve meyvecilik yapılan tarım alanının yüzde 33'üne sahip Gürün ilçesini Koyulhisar ve Merkez ilçesi izlemektedir. Toplam tarım arazisi içerisinde binde 0, 6 gibi çok düşük orandaki bağlık alanlar sadece altı ilçede yer almakta olup, yüzde 56'lık bölümü Divriği ilçesi sınırlarındadır (Stratejik İl Gelişme Planı, 2006: s.137).

3.1.7. Madencilik

Sivas yeraltı kaynakları açısından oldukça zengindir. Başta demir olmak üzere birçok maden yatağına sahip olmasıyla madencilik sektöründe önemli bir yer tutmaktadır. Sivas yöresinde krom, kurşun-çinko, bakır, altın, sölestin, talk, doğaltaş, tuz, kömür, asbest, jips, kaolen ve kaplıca suları en önemli yer altı kaynaklarıdır. Sivas'ın kalkınmasında madencilik sektörünün yeterince değerlendirilmeyen potansiyel bir yeri vardır. Mevcut potansiyelin değerlendirilmesi ve madencilik sektörünün geliştirilmesini sağlamaya yönelik olarak ilin madencilik yatırımları revize edilmeli ve yeni yatırım olanakları sağlanmalıdır.

Sivas ilindeki yer altı kaynaklarının belirlenmesine yönelik olarak, MTA Orta Anadolu I. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılan geniş kapsamlı ve detaylı envanter çalışmalarına göre, Sivas il sınırları içerisinde;43 demir, 127 krom, 5 kurşun-çinko, 17 bakır, 20 manganez, 5 altın, 12 nikel, 7 manyezid, 31 doğaltaş (mermer), 34 sölestin, 23 tuzla, 31 asbest, 4 talk ve 22 linyit yatak ve zuhurları ile 10 kaplıca suyu kaynağı bulunmaktadır (Çerikçioğlu, 2007: s.59).

Ülkemizin demir ihtiyacının yarısına yakın bölümü yurtiçi kaynaklarından, geri kalan kısmı da ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Sivas-Divriği-Malatya Bölgesi demir cevheri potansiyeli ve üretim miktarları açısından ülkemizin birinci öncelikli bölgesi durumundadır. Ülkemizdeki yıllık demir cevheri üretiminin yarıdan fazlası Divriği yöresinden sağlamaktadır.

Kangal-Divriği, Suşehri-Refahiye, Artova-Hafik ve Gürün-Hekimhan yörelerinde bulunan krom yatak ve zuhurları genellikle küçük boyutlu ve düşük tenörlü olup, toplam rezervi 4. 481 bin tondur. Kurşun-çinko yataklarının toplam rezervi ise 2. 206. 926 tondur. Sivas yöresindeki krom ve kurşun-çinko yatakları kısmen işletilmektedir.

Sivas'taki önemli yeraltı kaynaklarından biri olan ve toplam 986. 575 tonluk rezerve sahip sölestin yatak ve zuhurları, Türkiye genelinde yaklaşık olarak yüzde 90'lık bir paya sahiptir. Asbest yatak ve zuhurlarının toplam rezervi ise 65. 580 bin ton olup, Türkiye potansiyeli içerisinde yüzde 85'lik pay oluşturmaktadır (Stratejik İl Gelişme Planı, 2006: s.99).

3.1.8. Sanayi

İlde 1925 yılında Ticaret ve Sanayi Odası, 1941 yılında ise "Sivas Ticaret Birliği" adı altında bir birlik kurularak, ilde henüz aktivite kazanmamış olan sanayi sektörüne alternatif olarak ticaret sektörü geliştirilmeye çalışılmıştır. 1930 yılına kadar ticaretinin büyük kısmını Samsun'la yapan İl, demir yollarının hizmete girmesiyle; başta Ankara ve İstanbul olmak üzere Samsun, Malatya, Adana, Tokat,

Amasya, Gaziantep ve Kayseri ile daimi bir ticaret bağı kurmuştur. Ticaret hacmi birkaç kat artmış ticari müessese sayısı 720'ye ulaşmıştır.

Bu dönemde bütün tüccarların tüketim işleriyle uğraştıkları görülür. Ticaret; manifaturacılık, tuhafiyeye, hırdavat, züccaciye, zahire, unculuk, yün, deri, yapağı ve bağırsak gibi hammaddeler üzerinedir. Ancak Sivas'ta sanayileşme, devletin öncülüğünde 1930'lu yılları sonunda başlamıştır. Cer Atölyesi, Askeri Dikimevi ve Çimento Fabrikası, bu dönemin en önemli sanayi yatırımlarıdır. Bu dönemde ikinci önemli sektör olarak gıda sanayii gelişme göstermiş olup 1960'lı yıllardan sonra modern un fabrikaları un değirmenlerinin yerini almıştır. Küçük sanayii ise daha çok el sanatlarına bağlı olarak faaliyet gösteren halı tezgâhlarından (www.sivaslilar.net) oluşmaktadır.

Sanayi sektörü, bir ilin ekonomik gelişmişliğinin önemli göstergesidir. İllerin coğrafi konumları, sahip oldukları yeraltı ve yer üstü zenginlikleri ile tarım ve hayvancılık, turizm, ticaret sektörleri ve hizmet sektörünün gelişme seviyeleri, sanayinin gelişmesi için gerekli alt yapıyı oluşturduklarından, sanayinin gelişmesinde bu faktörler önemli rol oynamaktadır. Sivas ekonomisi, tarım, ticaret, ulaştırma ve haberleşme ile sanayi sektörlerine dayalıdır. Sanayi sektörünün Sivas ekonomisinde katkısı oldukça yüksek seviyelerde görülmektedir. Bu durum, ilde imalat sanayinin gelişmiş olmasından ziyade, madencilik ve enerji alt sektörlerinin sanayi sektörü içerisindeki ağırlıklarından kaynaklanmaktadır. Sivas'ta imalat sanayi alt sektörünün yeterince gelişmemesinin sebepleri arasında ilin konumu, tarım, hizmet ve ticaret sektörlerinden elde edilen sermayenin yeterince sanayi yatırımlarına yönlendirilmemesi sayılabilir (Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, 2003: s.39).

Sivas Organize Sanayi Müdürlüğü Sivas Ticaret İl Müdürlüğü ve Sivas TSO istatistiklerine göre; Sivas'ta 1070 tane imalat yapan firma bulunmaktadır. Bunlardan 70 tanesi üretimde, 43 inşaat halinde, 113 OSB'de, 907 Sivas Küçük Sanayi Sitesinde 50 diğer bölgelerde bulunmaktadır. Sivas ilindeki faal şirket sayısı; 1027'dir. Sivas sanayi şirketlerinin % 6.82'si Sivas 1. Organize Sanayi Bölgesi, % 88.31'i K.S.S. %4.87'si diğer bölgelerde faaliyet göstermektedir.

KOSGEB'in 2006 araştırmasına göre Sivas, sanayi gelişiminin % 54. 03'ü 1999 ile 2000 arasında % 25. 81'i ise 2000 yılından sonra olmuştur.

Şimdi Sivas'ta bu gelişmelerin olduğunu söylemekle birlikte artık daha hızlı ve daha büyük çapta gelişmelere Sivas'ın ihtiyacı olduğunu belirtmek gerekir (www.sivascity.com).

3.1.8.1. İmalat Sanayi

Sivas ili yeraltı ve yerüstü zenginliklerine sahip bir bölge olmasına karşın sanayisi yeterince gelişmemiştir. İlde mevcut önemli tesisler kamu tarafından 1930-1940 yılları arasındaki dönemde yapılmıştır. İl sanayisine damgasını vuran en önemli tesisler; kamuya ait muhtelif vagon imalatı yapan TÜDEMSAŞ, Sivas Beton Travers Fabrikası, Kangal Termik Santralı, özel sektöre ait Sivas Demir Çelik İşletmeleri, Yibitaş-Lafarge Sanayi ve Ticaret A.Ş., ESTAŞ, Yavu Kendir Sanayi ve çeşitli mermer işleme tesisleri ile demir cevheri ve bakır-kurşun-çinko istihracı yapan Divriği Maden İşletmeleri, Demir Export A.Ş. Demir Madeni İşletmeleri, Bilfer Krom Madeni İşletmeleri, Emmioğlu Mermer A.Ş., Fimar Mermer, Estaş Mermer, Tramertaş Mermer A.Ş., Özmersan Mermer Ltd.Şti., Çevikler Maden işletmeleridir.

Sivas ili imalat sanayine ilişkin bazı veriler, karşılaştırma imkânı veren 2001 yılı imalat sanayi istatistiklerine göre incelendiğinde; 10+ istihdam sağlayan 2'si devlete ve 15'i özel sektöre ait olmak üzere toplam 17 tesisin imalat sanayinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Aynı yıl ilde imalat sanayinin yaratmış olduğu 47, 1 milyar TL'lik katma değer, yüzde 60'ının (28. 090 milyar TL) kamu sektörü, yüzde 40'ının da (19. 061 milyar TL) özel sektör tarafından gerçekleştirilmiş olması, ilde özel sektörün yeterince gelişemediğini de vurgulamaktadır. 2001 yılında 47, 152 milyar TL olan Sivas ili imalat sanayi katma değeri İç Anadolu Bölgesi imalat sanayi katma değerinin yüzde 1, 05'ini, Türkiye imalat sanayi katma değerinin ise binde 1, 2'sini oluşturmaktadır.

Sanayinin gerek çevreye zarar vermeden gerekse üretimin sağlıklı bir şekilde gelişmesi açısından, Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Organize Sanayi Bölgeleri

(OSB) oldukça büyük öneme sahiptir. Bu sebeple Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, kredi ve proje destekleri yoluyla KSS ve OSB'leri yatırımcıların hizmetine sunmaya büyük gayret göstermektedir. İmalat sanayinde istihdam edilen nüfusun yüzde 58'i kamuda, yüzde 42'si özel sektörde yer almaktadır. Sivas'ta imalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların en önemli sorunları arasında işletme sermayesi eksikliği ve finans temininde karşılaşılan sorunlar gelmektedir. Ayrıca, düşük kapasite kullanımı da, işletme sermayesi eksikliği ve finansman temini sorunlarından bağımsız olarak düşünülemez. Rekabet gücü, talep yetersizliği ve pazarlama kabiliyetine ilişkin sorunlar birlikte değerlendirildiğinde, bu üç temel sorunun gıda, metal eşya, mobilya-ağaç ürünleri ve plastik-lastik sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

3.1.8.2. Sivas'ta Küçük Sanayi Siteleri

Sivas'ta inşaatı tamamlanan 5'i merkezde, 5'i ilçede hizmet veren 10 küçük sanayi sitesindeki toplam 1. 608 işyerinde yaklaşık 4. 353 kişi çalışmaktadır. Henüz inşaat aşamasında olan Kangal ve Gürün KSS'lerinin fiziki üst yapı çalışmaları Kangal'da yüzde 95, Gürün'de ise yüzde 55 oranında tamamlanmıştır. Ayrıca Yıldızeli'nde de 1 KSS ihale edilmiş olup, inşaat aşamasındadır (Stratejik İl Gelişme Planı, 2006: s.113).

Tablo 3.2. İldeki Küçük Sanayi Siteleri

ADI	YERİ	Faaliyete Geçiş Tarihi	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı	İstihdam
1. Merkez I KSS	Sivas	1968	127	127	100	508
2. Merkez II KSS	Sivas	1969	310	310	100	930
3. 100. Yıl KSS	Sivas	1993	88	88	100	264
4. Ahşap İşleri KSS	Sivas	1998	58	20	34	120
5. 4 Eylül KSS	Sivas	1995	500	362	72	1. 800
6. Gemerek KSS	Gemerek	1991	50	27	54	27
7. Suşehri KSS	Suşehri	2001	100	98	98	98
6. Şarkışla KSS	Şarkışla	1986	172	165	95	330
9. Divriği KSS	Divriği	2001	100	70	70	70
10. Zara KSS	Zara	2002	103	103	100	206
Toplam			1. 608	1370	85	4. 353
İnşaatı Devam Eden						
1. Kangal KSS	Kangal		70	-	-	-
2. Gürün KSS	Gürün		73	-	-	-
1. Yıldızeli	Yıldızeli		150	-	-	-
Toplam			293	-	-	-

Kaynak: Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2005

3.1.8.3. Sivas Organize Sanayi Bölgesi

Sivas'ta imalat sanayinin gelişmemiş olması sebebiyle, uzun bir süre herhangi bir OSB'ye ihtiyaç duyulmamıştır. Zamanla sınırlı sayıda da olsa özel sektöre ait sanayi tesislerinin faaliyete başlaması ve sayılarının artmasından sonra ilde bir OSB oluşturulması gündeme gelmiştir.

3.1.8.3.1. Sivas OSB'nin Kuruluşu ve Gelişimi

Sivas'ta Organize Sanayi Bölgesi kurulması fikri 1970'lerin ortasında ortaya konulmuştur. Bakanlar Kurulu'nun 15. 07. 1976 tarih ve 7/12207 sayılı kararnamesi ile şehir merkezine 6 km. mesafede, Erzincan karayolu üzerinde kurulmuş olan Sivas I. Organize Sanayi Bölgesi iki kısımdan oluşmaktadır. Organize Sanayi Bölgesine yönelik artan arsa taleplerinin kısa zamanda karşılanabilmesi için, mevcut bölgenin kuzeyinde 107 hektarlık bir alan daha 1997 yılında kamulaştırılarak I. OSB II. Kısım oluşturulmuştur. Toplam 181, 780 hektarlık alanda yer alan 201 parselin tamamı dolu olup 2005 yılı itibariyle 51 sanayi tesisi üretime geçmiş ve toplam 4. 337 kişiye istihdam sağlamıştır. OSB'de yer alan 113 yatırımcı firmanın çoğunluğu mobilya ve inşaat malzemeleri üretimi yapmaktadır.

Sivas Merkez I. OSB'de toplam 449 sanayi parseli bulunmaktadır. Bu parsellerin 284 adedi 158 firmaya tahsis edilmiştir. Bu firmalardan 77'si yatırımını tamamlayarak üretime geçmiş, 26 firmanın ise yatırımı devam etmektedir. 13 firma yatırımına ara vermiş olmakla beraber kısa süre sonra faaliyetlerine başlayacaktır. Geriye kalan 42 firmanın yatırımı ise halen proje aşamasındadır. OSB'de üretim halindeki fabrikalarda yaklaşık 3986 kişi istihdam edilmektedir. Yatırımlar tamamlandığında toplam istihdam 7628 kişi olacaktır. Üretim halinde olan firmalar yaklaşık 162.096.000,00 YTL'lik katma değer üretmektedir. Yatırımlar tamamlandığında bu rakam 362. 897. 254, 00-YTL olacaktır (Sivas Organize Sanayi Böl. Müdürlüğü).

I. Organize Sanayi Bölgesi, ilave alanı ile birlikte mevcut arsa taleplerini ancak karşılayabilmektedir. Sonraki günlerde sanayi parseli talebinde bulunabilecek yatırımcıların arsa ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, II. Organize Sanayi Bölgesi'nin oluşumu gündeme gelmiştir. 1997 yılında, Sivas'a 20 km. mesafede Sivas-Kayseri karayolu üzerinde Sivas Demir Çelik Fabrikası yanında bulunan 850 hektarlık alan II. Organize Sanayi Bölgesi olarak onaylanmıştır. Kuruluş çalışmaları tamamlanarak müteşebbis heyet oluşturulmuş ve tüzel kişiliği tescil edilmiş olan 850 hektarlık alanın 322 hektarlık kısmı şahıslara, 528 hektarlık kısmı ise Türkiye Demir

Çelik İşletmelerine aittir. II. OSB'nin tesis edilmesi için gerekli toplam proje tutarı olan 61 trilyon 200 milyar TL'sinden 2004 yılı yatırım programında 2 milyar TL'lik ödenek kullanılmıştır. OSB'de yer alan 113 yatırımcı firmanın çoğunluğu mobilya ve inşaat malzemeleri üretimi yapmaktadır. Bölgede su ve elektrik enerjisi mevcut olup, düzenli arazi yapısı; altyapı ve inşaatlara ucuzluk ve kolaylık sağlayacaktır (Sivas İl Gelişme Planı, 2008: s.112).

3.1.8.3.2. Sivas OSB'nin Altyapı ve Parsel Durumu

2005 yılında açılan Gümrük Müdürlüğü'nün OSB'de müteşebbislere daha rahat hizmet verilebilmesi amacıyla Hizmet binası içinden yer verilmiştir. Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'ne bağlı irtibat bürosu OSB Hizmet binası içinde faaliyetlerine başlamıştır.

1. İçme ve kullanma suyu şebekesi tamamlanmıştır.
2. Kanalizasyon şebekesi tamamlanmıştır.
3. Yağmur suyu şebekesi tamamlanmıştır.
4. OSB etrafı kuşaklama kanal ile çevrilerek dereler ıslah edilmiştir.
5. OSB'ye ait arazinin tamamı tel örgü ile çevrilmiştir.
6. 1500 hatlık telefon santralı bulunmaktadır.
7. ADSL sistemi Organize Sanayi bölgesine kurulmuştur.
8. Organize Sanayi bölgesinde doğalgazın kullanılması için sözleşme imzalanmış olup 14. 12. 2005 tarihinden itibaren doğalgaz kullanılmaya başlanmıştır (Sivas Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2008)

Tablo 3.3. Sivas Merkez I. OSB ile İlgili Veriler

Toplam alan	181, 780 hektar
Sanayi Parseli Toplam Alanı	141, 615 Hektar
Yol	18, 055 Hektar
Park ve Yeşil Alan	18, 341 Hektar
Sosyal Tesisler	2, 960 Hektar
Arıtma Tesisi Alanı	0, 806 Hektar
Tahsis Olunan Parsel Alanı	141, 615 Hektar
Boş Parsel Alanı	-
Toplam Parsel Sayısı	201 Adet
Sanayi Parsel Sayısı	190 Adet
Sosyal Tesis Parsel Sayısı	5 Adet
Park ve Yeşil Alan Parsel Sayısı	6 Adet
Tahsis Olunan Parsel Sayısı	190 Adet
Boş Parsel Sayısı	-
Yatırımcı Firma Sayısı	113 Adet
Üretime Geçen Sanayi Tesisi	51 Adet
Üretimini-İnşaatını Durduran Sanayi Tesisi	10 Adet
İnşaat Halindeki Tesis Sayısı	46 Adet
Proje Safhasındaki Tesis Sayısı	6 Adet
Toplam İstihdam Sayısı	4. 337 Kişi

Kaynak: Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2005

3.1.8.3.3. Sivas OSB'ye Yatırım Avantajları

Sivas ilinde gerçekleştirilecek yatırımlar çeşitli devlet yardımlarından yararlanılmakta olup, Organize Sanayi Bölgelerinde gerçekleştirilen yatırımlar için daha uygun koşullar sağlanmaktadır.

İstihdam edilen kişi başına % 100'e varan oranda; Gelir vergisi desteği, sigorta primi işveren payı desteği sağlanmaktadır. % 50'ye varan oranda enerji desteği verilmektedir. Bedelsiz arsa arazi tahsis edilmektedir. Ayrıca gümrük vergisi, katma değer vergisi, fon, resim ve harç indirimleri veya istisnaları uygulanmaktadır (Sivas.Tic.San. Odası, 2006: s.10).

İlin kalkınmasına katkı sağlayacak tüm çalışmaların planlanması, koordine edilmesiyle Teşvik Yasası kapsamında ilde yapılacak yatırımların planlanarak

koordine edilmesi ile yatırımcılara danışmanlık ve destek hizmetleri vermekle ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere “Yatırım Geliştirme ve Kalkınma Ajansı” kurulmuştur (Sivas Valiliği, 2008: s.11)

1. Sivas Türkiye’nin tam ortasında ve kavşak noktasındadır. Bütün pazarlara eşit uzaklıktadır.
2. İki yıla kadar İstanbul-Ankara- Sivas, Sivas –Kayseri -Adana arası kesintisiz duble yol olacaktır.
3. İstanbul-Ankara-Sivas arasında hızlı tren seferleri yakın gelecekte başlayacaktır. Sivas Türkiye’de hızlı trene sahip birkaç vilayetimizden biri olacaktır.
4. Sivas uluslararası havalimanı her büyüklükte uçağın inip kalkabileceği bir piste sahiptir. Sivas havaalanına İstanbul’dan her gün, İzmir’den haftada iki defa uçak seferi vardır. Almanya’dan direk Sivas’a haftada iki sefer yapılmaktadır.
5. Yapımı devam eden Dere yolu projesi ile Sivas-Ordu Fatsa arası 1, 5 saate inecektir ve Sivas artık bir liman ve deniz şehri olacaktır. İşadamlarımızın liman sorunu ortadan kalkacaktır.
6. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi 30. 000 öğrencili büyük bir üniversitedir. Üniversite bünyesinde mühendislik ve teknik eğitim fakülteleri bulunmakta ve sanayicinin ihtiyacı olan kalifiye elmanlar buralardan yetişmektedir.
7. Yine üniversite bünyesinde teknopark inşaatı hızla sürmektedir. Teknopark sayesinde üniversite sanayi işbirliği sağlanacaktır.
8. Sivas’ta Kosgeb, Gümrük Birliği ve İhracatçılar Birliği gibi birimler bulunmaktadır.
9. Kamu kurumlarının bölge müdürlüklerinin çoğu Sivas’tadır.
10. Aksu gibi sosyal hayatı canlandıracak proje hayata geçmiştir.

11. Sivas I. Organize Sanayi Bölgesi'nin altyapı sorunu bulunmamaktadır.
12. Sidemir ve Tüdemsaş gibi dev fabrikalar Sivas'tadır.
13. Sivas'ın yoğun bir demiryolu trafiği vardır ve Samsun'a demiryolu bağlantısı vardır. Yani direk limana demiryolu ile ulaşılabilir (www.sivaslilar.net).
14. Ayrıca doğalgaz boru hattı ve Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattı projesi sanayi ve şehir altyapısı için yeni imkânlar vaat etmektedir (Sivas Valiliği, 2008: s.14).

3.1.8.3.4. Sivas OSB'nin İl Ekonomisine Katkısı

Sivas OSB'de yatırım yapan firma sayısı 158 adettir. Üretime geçen firma sayısı 77 adet, üretimini durduran firma sayısı 12, inşaatını durduran firma sayısı 1, inşaat halindeki firma sayısı 26, proje safhasında olan firma sayısı 42'dir. Üretim halindeki firmaların il ekonomisine ve istihdama katkısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.4. Sivas Merkez 1. OSB'ye Yapılan Yatırımların Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Firma Sayısı	Kullanılan Enerji (MWT)	İstihdam Sayısı (Kişi)	Toplam Yatırım Miktarı (YTL)
2002	30	2. 00	990	64. 202. 000
2003	34	2. 50	1. 120	71. 354. 000
2004	36	3. 50	1. 461	82. 729. 000
2005	47	6. 00	2. 796	97. 386. 000
2006	58	6. 50	3. 801	147. 798. 000
2007	70	7. 00	3. 999	162. 096. 000
2008	70	10. 00	4. 194	167. 096. 000
2010	101 (tahmin)	11. 00	6225	213. 612. 000

Kaynak: Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü.

Sivas, bulunduğu bölgede büyük ölçüde yatırım teşvikleri alan önemli illerden biridir. Özellikle 1996 yılından sonra Sivas için ciddi bir gelişmenin yaşandığı söylenebilir. 2000’li yıllara kadar Sivas İline yönelik teşvik uygulamalarında, vergisel desteklerden oluşan Genel Teşvik sisteminin pek uygulanmadığı izlenmektedir. KOBİ destek sistemi ve acil destek uygulamalarının etkili olduğu dönemlerde, bu desteklerin yörede bir ekonomik canlanma ve hareketlilik yaratmadığı görülmektedir. Özellikle Şubat 2004 tarihinde Sivas’ın da içinde bulunduğu 5084 sayılı teşvik yasasıyla birlikte, ilde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu yasayla birlikte Sivas’ta ilk defa yabancı sermaye yatırımı gerçekleşmiştir. Sivas’ta birinci OSB’nin dolmaya başlamasıyla birlikte 850 hektar alana sahip ikinci OSB ile 110 hektarlık Gemerek OSB yatırım programına alınmıştır (Gülmez, Noyan, 2007: 542).

Sivas’ta yatırım teşviklerine paralel olarak ihracat ve ithalatta da bir artış görülmektedir. 2004 yılından sonra gerek dış ticaret yapan firma sayısında, gerekse ithalat- ihracat rakamlarında önemli artışlar gerçekleşmiştir.

Tablo 3.5. Sivas’ta Yıllara Göre İhracat

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İhracat (000 \$)	15.864	28.500	37.280	46.676	68.000	93.000	99.524	131.865

Kaynak: Sivas Ticaret Sanayi odası verilerinden derlenmiştir (2008 ve 2009 rakamları tahmindir)

Sivas’ta son dönemlerde uygulanan politikalarla sanayileşme yolunda ciddi adımlar atıldığı ve bunun istihdama, dış ticarete ve dolayısıyla ekonomik kalkınmaya olumlu etkilerinin olduğu izlenmektedir.

3.1.8.3.5. Sivas OSB’nin Sorunları

OSB’nde faaliyet gösteren firmaların karşılaştıkları sorunları 21 ana başlık altında toplamak mümkündür. OSB’ndeki firmaların yüzde 77’si işletme sermayesi eksikliğini, yüzde 63’ü finansman teminini ana sorun olarak görmektedir. İşletme sermayesi eksikliğini ana sorun olarak gören firmaların yüzde 40’lık bölümünü gıda,

lastik-plastik ve seramik-kil sektörleri oluşturmaktadır. Finansman temininin ana sorun olduğu firmalar ise; metal eşya, gıda, mobilya-ağaç ürünleri ve seramik-kil sektörlerinde yoğunudur. Sivas genelinde önemli sorun olarak görünmeyen kalifiye personel temini, altyapı olanakları, kredi temininde yaşanan teminat sorunları OSB’nde önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.6. Sivas Organize Sanayi Bölgesinin Temel Sorunları

	TEMEL SORUNLAR	1	2	3	4	5	TOPLAM	4+5
1	İşletme Sermayesi Eksikliği	0	3	6	10	20	39	30
2	Finansman Temini	1	5	8	15	9	38	24
3	Kalifiye Personel Temini	9	6	5	11	8	39	19
4	Altyapı Olanakları	9	6	6	9	9	39	18
5	Kredi Temininde Teminat Sorunu	16	4	0	11	7	38	18
6	Profesyonel Yönetici Temini	12	7	5	12	2	38	14
7	Yüksek Üretim Maliyeti	7	11	6	10	4	38	14
8	Düşük Kapasite Kullanımı	6	11	8	8	5	38	13
9	Enerji Sıkıntısı	13	8	4	7	6	38	13
10	Meslek İçi Eğitim	13	7	7	9	2	38	11
11	Rekabet Gücü	10	7	10	11	0	38	11
12	Yan Sanayi	16	7	4	3	8	38	11
13	Yedek Parça Temini	15	8	5	6	4	38	10
14	Danışmanlık Hizmetleri	10	8	10	5	4	37	9
15	Kuruluş Yeri	20	8	3	5	3	39	8
16	Ulaşım	19	7	5	4	3	38	7
17	Talep Yetersizliği	15	9	6	3	3	36	6
18	Üretimde Darboğaz	11	17	4	4	2	38	6
19	Hammadde ve Malzeme Temini	14	10	10	3	1	38	4
20	Üretim Teknolojisi	20	9	5	2	2	38	4
21	Pazarlama Kabiliyeti	18	11	7	2	0	38	2
1. sorun yok;2 az sorunlu;3 orta sorunlu;4 sorunlu;5 önemli sorun								

Kaynak: Sivas Sanayi Envanteri Çalışması, 2003

Tablodan da görüldüğü üzere en önemli sorunlar; işletme sermayesi eksikliği finansman temini ve kalifiye personel teminidir.

3.2. ERZİNCAN İLİNİN SOSYO EKONOMİK YAPISI

3.2.1. İlin Ekonomik Tarihçesi

Bugün olduğu gibi Cumhuriyetten önceki dönemde de Erzincan'ın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. XIV yy'da İbn-i Batuta da kentte dokumacılığın ve bakır eşya yapımının ileri düzeyde olduğunu kaydeder.

Evliya ÇELEBİ'ye göre XVII yy. ortalarında Erzincan'ın alçak duvarlı kalesi içinde; 200 ev ile bir cami vardır. Kale dışında ise 1800 ev, 7 cami, 60'dan çok mescit ile 500'den fazla dükkânın bulunduğu bir çarşı ve bedesten bulunmaktadır. 500 dükkânın varlığından bahsetmesi XVII yy. ortalarında ilde ticaretin gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da il ekonomisinin tarım ve hayvancılığa dayalı olma özelliği devam etmiştir. Tüm Doğu Anadolu'da olduğu gibi Erzincan'da da sanayi hemen hemen hiç yoktur. 1939 depremi ile Erzincan ili tamamen harap olmuştur.

Deprem, ilin kalkınma çabalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Deprem riski özel kesim yatırımlarının il'de yapılmasını engellemiştir.

1960 yıllarından sonra şehirdeki imkânların köylere kadar götürülmesine çalışılma; yol, su, elektrik, gibi hizmetler başta olmak üzere pek çok hizmet devlet tarafından köylünün ayağına kadar götürülmek suretiyle köyden kente göç olayının yavaşlatılması amaçlanmıştır.

Ticaret ve sanayi ise İl merkezinde yoğunlaşmıştır. Erzincan İli birinci derece kalkınmada öncelikli iller kapsamında olup, genel teşvik tedbirlerinden faydalanmaktadır.

Ayrıca madencilikte, tam olarak değerlendirilmesi halinde il ekonomisine önemli katkı sağlanabilecek potansiyel taşımaktadır. DPT Müsteşarlığı tarafından

2006 yılında yapılan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmasına göre Erzincan eksi 0, 49 endeks değeri ile diğer illerle değerlendirildiğinde 58. sırada bulunmaktadır.

İlde 5084 sayılı Teşvik Yasasının uygulandığı 2004 yılından bu güne kadar teşviklerden yararlanma durumu şu şekildedir. Sigorta primi teşviki ve gelir vergisi stopajından 2004 yılında yararlanan iş yeri sayısı 586, ek istihdam sigortalı sayısı 1594 kişi olup, 2007 yılında iş yeri sayısı 579, yararlanan sigortalı sayısı 4530 kişiye ulaşmıştır.

Bedelsiz arsa ve araziden yararlanan toplam 4 firmaya 19 adet taşınmaz bedelsiz olarak devredilmiş olup, bu arazilerin toplam yüzölçümü 372. 000 m2, ön görülen istihdam 294 kişi ve toplam ön görülen yatırım 27, 7 milyon YTL'dir. Üç müracaatçının ise işlemleri devam etmektedir.

Enerji desteğinden 2004 yılından bu güne kadar toplam 7 firma yararlanmış olup, 4 yılda bu firmalara 225. 000 YTL enerji desteği sağlanmıştır. (Erzincan il Planlama Müdürlüğü, 2008: s.18-19)

3.2.2. İlin Mevcut Ekonomik Durumu

Bölge ekonomisinin tüm sektörlerinde işletmelerin büyük bir bölümü, sağlıklı bir mali yapı içindedir. Bu durumun, en temel nedeni öz sermaye yetersizliğidir. Özellikle istihdam açısından bölge ekonomisinin en büyük sektörü olan tarım sektöründe; işletmelerin çok küçük ölçekli olması, verimliliğin düşüklüğü, birçok tarım ürününün ancak geçimlik düzeyde üretiliyor olması, dolayısıyla pazara yönelik üretimin azlığı, endüstriyel bitki üretiminin yok denecek düzeylerde olması ve buna bağlı olarak destekleme alımlarından yararlanamama gibi olumsuzluklar, öz sermaye yetersizliği sorununun başlıca nedenlerini oluşturmaktadır. Bunlara ilave olarak; tarımsal ürünlerin, özellikle de bölge tarımında önemli yer tutan canlı hayvan fiyatlarında yaşanan istikrarsızlıklar, bir taraftan üretim yapmayı caydırıcı etki yaratırken, diğer taraftan bu küçük işletmelerin nakit akışları konusunda planlama

yapmalarını engelleyerek, yılın birçok döneminde finansal darboğazlar yaşanmasına yol açmaktadır.

Benzer durum, bölgedeki imalat sanayi işletmeleri için de geçerlidir. Bu işletmelerin büyük bir bölümü, ya hiç ücretli işçi çalıştırmayan, ya da çok az sayıda ücretli işçi çalıştırabilen şahıs işletmeleridir. Genellikle yerel ve bölgesel talebe yönelik üretim yapan bu işletmeler, sermaye malı donanımı bakımından yetersiz bir yapıya sahiptirler ve içsel ve dışsal ölçek ekonomilerinin eksikliğinden ötürü, bölge dışından gelen rekabete karşı koyamamakta ve ulusal ekonomideki dönemsel durgunluklardan son derece olumsuz bir biçimde etkilenmektedirler.

Yoğun teşvik önlemleri ile başlangıçta uygun sermaye donanımı ile kurulmuş gibi görünen, küçük ölçekli imalat sanayi işletmelerinde de, özellikle pazarlama sorunlarından kaynaklanan nedenlerle, finansal anlamda sürdürülebilirlik sağlanamamaktadır. Bu işletmelerin birçoğu ayakta durabilmek için sürekli teşvik beklemektedir. Esasen kıt olan kaynakların rekabetçi olamayan ekonomik faaliyetleri teşvik etme uğruna tahsis edilmesi, bölgesel üretim ve istihdam üzerinde sürdürülebilir bir etki yaratmadığı gibi, işletmeler arasında da haksız rekabete yol açmaktadır. Sadece sınırlı sayıda imalat sanayi işletmesinin teşviklerden yararlanabilmesi, bölgedeki müteşebbisler arasında bir tür rant kollama davranışının geliştirilmesine neden olmaktadır. Bu açıdan mevcut teşvik sisteminin bir bütün olarak yeniden gözden geçirilmesi zorunluluk haline gelmiştir (Ustaoglu, 2008: s.1-4).

Bölgede sermaye birikiminin yetersizliği, yatırımların öz kaynaklarla finanse edilmesine imkân vermediğinden, işletmelerin dış finansman kaynaklarını kullanması zorunluluk haline gelmektedir. Esas itibarıyla tarımsal krediler için ortaya konulan olumsuzluklar, büyük ölçüde sanayi kredileri için de söz konusudur. Ancak, sanayi kredilerinde kredi teşvik uygulamaları ile ilgili diğer bazı olumsuzluklar biraz daha ön plana çıkmaktadır. Bu olumsuzluklar; uygulamaların şeffaf olmaması ve yoğun bürokrasi gerektirmesi, kredi tahsisatında aşırı merkeziyetçi yapı gibi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Kredi teşvik politikalarının, girişimcilik kültürünün geliştirilmesi boyutunu içermesi zorunludur. Ayrıca, mevcut politikaların ticaret

sektörü yerine, gerçek imalat sanayi faaliyetlerini destekleyici bir yapıya kavuşturulması da gereklidir (Erzincan İl Gelişme Planı, 2008: s.1-4).

Tablo 3.7.'de yıllar itibariyle Erzincan ili ekonomisindeki gelişme gözlenmektedir. Depremler ilin ekonomik gelişimine büyük darbe vursa da ilin ekonomisinde sürekli gelişme kaydedilmiştir.

Tablo 3.7. Erzinan İli Ekonomik Göstergeleri (1990-2008)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
GSMH (Tilyon TL-Milyon YTL)	397	634	1.104	1.997	3.887	7.854	14.978	29.393	53.518	78.283	125.596	176.484	273.463	356.680	428.932	486.401	575.783	631.393	643.760
GSMH (Milyar \$)	150,8	150,2	158,2	178,7	132,3	170,1	182,8	192,4	206,5	185,2	201,439	148,2	180,8	239,2	299,4	360,8	399,7	410	441,2
Buytime (%)	9,4	0,3	6,4	8,1	-6,1	8,1	7,9	8,0	3,8	-6,4	6,1	-9,4	7,9	5,9	9,9	7,6	6	5	5
İlirius (Yil Ortası, Bin Kişi)	56.473	57.305	58.401	59.491	60.576	61.644	62.697	62.510	63.451	64.385	67.420	68.529	69.626	70.712	71.789	72.065	72.606	73.875	
Fert Başna GSMH (Cari Fiyatlarla, \$)	2.712	2.657	2.752	3.056	2.159	2.759	2.916	3.080	3.255	2.879	2.965	2.123	2.598	3.383	4.172	5.008	5.477	5.550	
Deflasyon (%)	57,6	59,2	63,5	67,4	107,3	87,2	78,1	81,2	75,3	55,8	50,9	55,3	44,4	22,5	9,5	7,7	9	7	3,5
Ort. TEFE-UFE (%)	52,3	55,3	62,1	58,4	120,7	86,0	75,9	81,8	71,8	53,1	51,4	61,6	50,1	25,6	11,1	5,89	9,3	5,5	4
Yil Sonu TEFE-UFE (%)	48,6	59,2	61,4	60,3	149,6	65,6	84,9	91,0	54,3	62,9	32,7	88,6	30,8	13,9	13,8	2,66	11,5	4	3
Yil Sonu TUE (%)	60,4	71,1	66,0	71,1	125,5	76,0	75,8	99,1	69,7	68,8	39,0	68,5	29,7	18,4	9,3	7,7	9,6	4	3
Ort. TUE (%)	60,3	66	70,1	66,1	106,3	89,1	80,4	85,7	84,6	64,9	54,9	54,4	45,0	25,3	10,6	8,2	9,6	4,6	4
Ort. Döviz Kuru (TL-YTL \$)	2.608	4.170	6.888	10.986	29.704	45.674	81.084	151.429	260.040	417.581	623.749	1.222.921	1.504.598	1.487.119	1.422.341	1.34	1.41	1.44	
İhracat-FOB (Milyar \$)	13,0	13,6	14,7	15,3	18,1	21,6	32,0	32,1	30,7	28,8	30,7	34,4	40,1	47,2	63,1	73,1	88,5	95	95,4
İthalat-CIF (Milyar \$)	22,3	21,0	22,9	29,4	23,3	35,7	43,6	48,6	44,9	39,3	53,1	38,5	48,4	69,3	97,5	116	135,5	149,7	141,2
Ham Petrol (\$/varil)	24	19	19	16	16	17	20	19	12	17	27,6	23,1	23,4	26,9	34,5	50,1	61		
Bavul Ticareti (Milyon \$)							8.842	5.819	3.689	2.255	2.944	3.039	4.065	3.953	3.880	3.473	6.408		
Turizm																			
Gelirleri (Milyon \$)	3.225	2.654	3.639	3.959	4.321	4.957	5.650	7.002	7.177	5.203	7.636	8.090	8.479	13.203	15.888	18.152	16.853		
İşçi Gelirleri (Milyon \$)	3.246	2.819	3.008	2.919	2.627	3.327	3.542	4.197	5.356	4.529	4.560	2.786	1.936	729	804	851	1.111		
Carl İşlenler Denoesi	2.625	250	974	6.433	2.631	2.339	2.437	2.638	1.985	1.336	9.823	3.393	1.521	8.036	15.601	22.603	31.654		

Kaynak: www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=182/04.09.2009

3.2.3. Sosyal Yapı

Erzincan sosyal yapısı demografik yapı ve insan kaynakları, eğitim, sağlık hizmetleri ve turizm yönünden incelenebilir.

3.2.3.1. Demografik Yapı ve İnsan Kaynakları

2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre Erzincan İli'nin toplam nüfusu 316.841 kişidir. Bu nüfusun 172.206'sı il ve ilçe merkezlerinde, geri kalan 144.635 kişisi ise köylerde yaşamaktadır (www.erkincan-cevreorman.gov.tr).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2008 Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre; Erzincan şehir merkezinin nüfusu 113 Bin 231 olarak belirlendi. Bu nüfusun 58 Bin 775'ini erkekler oluştururken, 54 Bin 456'sını kadınlar oluşturdu. Buna göre Erzincan'ın nüfusu geçen sayıma göre artış gösterdi. Erzincan genel nüfus oranının 219 Bin 645 olduğu tespit edildi. Bu nüfusun 107 bin 415'ini erkekler, 103 Bin 230'unu ise kadınlar oluşturdu (www.habercan.com.tr).

Erzincan ilinde 13 Mart 1992 depreminden sonra göç eden nüfus miktarında artış gözlenmiştir. Deprem öncesi nüfusun 211.239, deprem sonrası ise 181.023 olduğu tahmin edilmektedir. Aradaki 30.216 kişilik fark diğer illere olan göçün miktarını vermektedir. Ancak bu sayı Erzincan'dan göçenleri tamamen göstermez. Çünkü deprem sonrasında önemli ölçüde memur tayini ve kırsal bölgelerden göç olmuştur. Deprem sebebiyle olan göçlerde en çok göç edilen iller İstanbul, Antalya ve Mersin illeridir. Erzincan İli özellikle Tunceli, Bayburt ve Gümüşhane gibi yakın iller ile Güneydoğu Anadolu illerinden göç almıştır. Göç köylerden kente doğru olmuştur.

Erzincan ilinde işsizlik oranı % 6, 8'dir Bu oran, işgücündeki her 100 kişiden 7'sinin işsiz olduğunu göstermektedir Köyden kente göçün büyük boyutlarda olması, ekonomik büyümenin işgücü arzını karşılayamaması, genel olarak kapasite kullanım düşüklüğü ve diğer ekonomik nedenlerden kaynaklanan işsizlik bütün doğu illerinde olduğu gibi İl içinde temel sorunlardan biridir. İktisaden faal nüfus oranında tarım

sektöründen, tarım dışı sektörlere geçildiği görülmektedir. Tarım ve ormancılık sektöründe çalışanlar Türkiye genelinde olduğu gibi ilde de azalmaktadır. İlde en fazla artış gösteren sektör toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler sektörüdür. Bunu inşaat sektörü takip etmektedir. İnşaat sektörü, kırsal kesimden göç eden niteliksiz işgücünün istihdam edilmesi ve işsizlik sorununun hafifletilmesine olumlu katkı yapmaktadır (www.erzincan-cevreorman.gov.tr).

3.2.3.2. Eğitim

İl'de okuma-yazma oranı yüzde 99'dur. Öğrenci mevcudunun yeterli olduğu tüm yerleşim birimlerinde eğitim kurumları faaliyette olup, son yıllarda Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına ve taşınmalı eğitime ağırlık verilmek suretiyle öğrenci azlığının getirdiği olumsuzluklar giderilip, kaliteli bir eğitimin sağlanmasına çalışılmaktadır. Okulsuz köy bulunmamaktadır. Nüfus ve öğrenci azlığı nedeniyle 222 sayılı kanuna göre öğrenci azlığından köylerde okullar kapatılmaktadır.

İl merkezinde Erzincan Üniversitesi'ne bağlı; 3 fakülte, 2 yüksek okul, Refahiye, Tercan ve Kemaliye ilçelerinde birer yüksek okul bulunmaktadır. Ayrıca Polis Akademisine bağlı 1 Polis Meslek Yüksek Okulu faaliyettedir. İlde özurlülerin eğitimine yönelik, Zeynep Mustafa Han Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi ile Sümer İş Okulu hizmet vermektedir.

İl merkezinde genel lise sayısı 11, özel genel lise sayısı 1, merkez köylerde genel lise sayısı 2, ilçelerdeki genel lise sayısı 9 olmak üzere toplam 23 genel lise bulunmaktadır. İl merkezinde meslek lisesi sayısı 8, ilçe merkezlerindeki meslek lisesi sayısı 5 olmak üzere toplam meslek lisesi sayısı 13'tir. Orta öğretimde toplam öğrenci sayısı 10.173, öğretmen sayısı 763, toplam derslik sayısı 520 ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 13'tür. İl genelinde biri özel, diğerleri resmi okulların pansiyonları olmak üzere toplam 17 adet pansiyon bulunmaktadır. Resmi okulların pansiyonlarının toplam kapasitesi 3. 021 kişidir. İlde 18 adet öğrenci yurdunun toplam kapasitesi ise 1.055 kişiydi (İl Planlama Müdürlüğü, 2008: s.9).

3.2.3.3. Sağlık Hizmetleri

İlde sağlık hizmetleri halen 43 adet Sağlık Ocağı, 89 adet Sağlık Evi, 25'er yataklı 6 adet ilçe, 30 yataklı 1 adet ilçe, 50 yataklı 1 adet ilçe ve il merkezinde 450 yataklı Devlet Hastanesi ile 1 adet Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması Eğitim Merkezi, 1 adet Verem Savaş Dispanseri ve 1 adet İl Halk Sağlığı Laboratuvarı'na yürütülmektedir.

İlde 3. Ordu Komutanlığına ait 200 yataklı Asker Hastanesi ile Özel Kızılay Tıp Merkezi, Özel Erzincan Polikliniği ve 1 adet özel diyaliz merkezi ile hizmet vermektedir. Sağlıkta dönüşüm projeleri kapsamında birçok yeni proje başlatılmıştır. 1991 yılında Üniversite Araştırma Hastanesi olarak yapımına başlanılan daha sonra Sağlık Bakanlığı'na devredilen Eğitim ve Araştırma Hastanesi inşaatı devam etmektedir.

Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı 74 uzman tabip, 91 pratisyen tabip, 310 hemşire, 170 ebe, 401 sağlık teknisyeni, 20 diş hekimi, 2 eczacı, 211 hizmetli, 114 memur, 56 şoför personel ile hizmet yürütülmektedir. Sağlık personeli olması gerekenin yüzde 50 seviyesinde olup, bilhassa doktor, ebe, hemşire ve hizmetli kadrolarında büyük boşluklar vardır.

Sağlık personeli ilk işe girişte doğuda çalışmak üzere göreve başlamakta, ancak daha sonra eş durumu, öğrenim durumu, istifa gibi nedenlerle ilimizden ayrılmaktadırlar. Her yıl yeni atanan ve az sayıdaki personele yönelik olarak verilen hizmet içi kurslarının olumlu sonuçları alınmadan personel tayin edilmekte, bu durum verimliliği düşürmektedir (İl Planlama Müdürlüğü, 2008: s.9)

3.2.3.4. Turizm

Erzincan ili coğrafi yapısı itibariyle genel olarak kış sporları, su sporları ve doğal güzellikleri olan mesire alanları ile de turizm için çok yönlü özellikler taşımaktadır. İlde kış turizmi için uygun iklimsel özellikler mevcuttur. Dağ sporları turizmine uygun alanlar çok geniş bir yelpaze sunmaktadır. İlde su sporları Erzincan

Baraj Gölü ve Tercan Baraj Gölü'nde yapılmaktadır. Karasu Nehri üzerinde rafting sporu, Küçük Çakırman Köyünde yamaç paraşütü, Esence Yedi göllerde doğa yürüyüşü ve dağ bisikleti, kaya tırmanışı, kayak, dağ kampları, şelale buzul tırmanışı, cirit ve camel trophy diğer turizm aktivitelerini oluşturmaktadır.

İlin turizm potansiyelleri çeşitli turizm kullanımları açısından bakıldığında çeşitlilik arz etmektedir. Doğal mesire alanları, Girlevik Şelalesi, güzellikler açısından oldukça zenginlik arzeder. Bunlar arasında Çağlayan, Bayırbağ-Değirmen önü, Pahnık Çayı ve çevresi Kemah soğuksular gibi mesire alanları doğal güzellikler açısından önemli potansiyeller sunmaktadır.

Tarihi kalıntılar olarak Tercan Mama Hatun Kervansarayı ve Türbesi, Kemah Kalesi ve Sultan Melik Türbesi, Altıntepe Urartu kalıntısı, Erzincan Kalesi ve tarihi Hamamlar, tarihi değerlerimizi oluşturmaktadır (ATO, 2005: s.151).

Erzincan ili sınırları içerisinde yer alan Ergen Dağı'nda, kayak tesisi kurulması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Cimin üzümü, Erzincan leblebisi, sakı elması, tulum peyniri ve bakırdan yapılan el sanatı ürünleri turistik özellikte ürünlerdir (Erzincan Valiliği, 2008: s.13).

3.2.4. Ticaret

Erzincan ilindeki işletmelerin çoğu küçük işletme sermayesi ile kurulmuş ve tek kişi ya da aynı aile bireyi ortakların mülkiyetindedir. Ücretli yönetici kullanımı son derece düşük olup, profesyonel yöneticiler istihdam edilememektedir. Bölge ve Erzincan ilinde ticaret ve sanayi işletmelerinde büyük ölçüde düşük ücretli işgücü kullanımı söz konusudur. Ucuz işgücüne dayanan ticari yapılanma ve sanayileşme, ekonomik krizlerden çok fazla etkilenmektedir. Erzincan ilinde gelişim esas olarak, insan kaynaklarına dayalı ve özellikle dış ticarete açık sektörlerde sağlanabilir. İlin potansiyeli olan sektörlerde faaliyet gösterecek firmalar orta ve uzun vadede büyümek için önce bölgeye, daha sonra ülke geneli ve dış pazarlara açılmalıdır. Ucuz

işgücünden çok daha kaliteli ve verimli üretim tekniklerini kullanmaya yönelmelidirler.

Erzincan ilinde ticari faaliyetler merkez ilçede yoğunlaşmıştır. Ticaretin önemli bir bölümünü tarım ve hayvancılık ürünleri oluşturmakla birlikte bunlara ek olarak küçük ve orta boy çeşitli ürünlerde bölge düzeyinde pazarlanmaktadır. Bunun yanında ildeki mevcut sanayi kuruluşlarının ve diğeri illerdeki sanayi kuruluşlarının mamulleri ve bu illerin ürünlerinin pazarlanması şeklinde ticaret devam etmektedir. Erzincan ilinden diğeri illere meyve, sebze, kuru bakliyat, et ve süt ürünleri, bal, un, tulum peyniri, şeker, iplik, ham bez, karma yem, asbestli çimento boru, renkli çayı örgü elemanları, el yapımı bakır işlemeği, halı, tuğla, mermer, krom cevheri, emaye soba pazarlanmaktadır. İlden doğrudan ve diğeri iller aracılığı ile dolaylı olarak ihraç edilen ürünler ise şeker, mermer, tulum peyniri, bakır eşya, semaver, domates, kiraz, üzüm, köpek maması, poşet, bez torbadır. 2002 yılı itibariyle merkezi ilde olan 75 ve şubesi ilde olan 21 anonim şirket olmak üzere toplam 96 anonim şirket, 347 adet limited şirket ve 19 kollektif şirket bulunmaktadır.

Erzincan ili Esnaf ve Sanatkârlar Birliğine bağılı 25 odaya kayıtlı 9209 üye bulunmaktadır. Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası ile Esnaf Sanatkârlar Birliği verilerine göre 2001-2002 yılları arasında toplam 991 kişi yeni işyeri açmış olup 898 işyeri çeşitli nedenlerle ticari faaliyetine son vermiştir (Erzincan Valiliğı, 2008: s.7).

3.2.5. Tarım

İlde 24. 751 adet tarım işletmesi mevcuttur. Bunlar küçük ve orta ölçekli aile tarım işletmeleridir. Genellikle bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yapmakta olup oran %78 'i bulmaktadır. Bu işletmeleri sırasıyla %21 ile yalnızca bitkisel üretim yapan işletmeler ve %1 ile yalnızca hayvansal üretim yapan işletmeler izlemektedir.

Hızlı artan nüfusun tarım dışı sektörde istihdam edilmesine karşılık, bu sektörlerde iş gücünün aynı oranda artırılmaması; tarımın gelişim hızının nüfus artışını karşılamada yetersiz kalması ve miras yoluyla arazilerin bölünmesi gibi nedenlerle tarım işletmeleri Türkiye genelinde olduğu gibi Erzincan ilindeki de

giderek küçülmüştür. Bunun sonucu olarak tarım işletmelerinin yaklaşık %11'i 2 dekardan küçük arazi işleyebilir hale (Tarım İl Müdürlüğü, 2008: s.26) gelmiştir.

Erzincan ilinde faal nüfusun %55'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Erzincan'ın ülke çapındaki tarımsal üretimdeki payı %1 civarındadır. Tarımdan sağlanan gayrisafi hasıla il gelirinin yaklaşık %55'ini oluşturmakta, bununda %65'i bitkisel, %652i hayvansal ürünlerden sağlanmaktadır (Erzincan Valiliği, 2005: s.129).

Her çeşit meyve, sebze ve tahılın yetiştiği Erzincan gerçek bir tahıl anbarıdır. Yetiştirdiği sebzenin üçte birini dışarıya satar. Buğday, arpa, çavdar, fasulye, fiğ, patates, domates, lahana ve havuç ilde yetiştirilen belli başlı tarım ürünleridir. Meyvecilik çok ileridir. Bilhassa kayısı, zerdali, dut, elma, armut ve bâdem bol yetişir. Üzümleri lezzetli ve meşhurdur (www.erzincantso.org).

3.2.6. Madencilik

Madencilik niteliği itibariyle geniş istihdam imkânı yaratan bir sektördür. Erzincan'da şimdiye kadar yapılan çalışmalara göre, krom, mermer, linyit kömürü, tuğla ve kiremit hammaddesi, perlit ve ponza dışında ekonomik olarak işletilebilecek maden rezervleri bulunmamaktadır.

Erzincan yeraltı kaynakları bakımından zengin bir ildir. İlde üretilen en önemli maden kromdur. Erzincan ilinde bulunan 1, 5 milyon ton krom rezervi Türkiye toplam krom rezervinin yaklaşık yüzde 4'nü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra İliç ve Tercan ilçelerindeki manganez rezervi Türkiye toplam manganez rezervinin yüzde 9, 5i'ni; Kemaliye, Refahiye ve Çayırılı ilçelerindeki linyit rezervi Türkiye linyit rezervinin yüzde 0, 3'ünü; Refahiye ve Çayırılı yöresindeki manyezit rezervi ise Türkiye manyezit rezervinin yüzde 20'sini oluşturmaktadır. Perlit üretiminde ise, Erzincan Mollaköy Perlit işletmesi (100. 000 ton üretim kapasitesi) Türkiye'de perlit üretimi yapan 3 kuruluştan birini oluşturmaktadır.

Kemah ilçesinde toplam kapasitesi 1500 ton/yıl tuz işleyen ve mevsimlik olarak çalışan Tuz İşletmesi bulunmaktadır.

İl Merkez-Bögert ve Ekşisu yörelerinde kaplıca suyu ve Merkez-Horhor yöresinde de maden suyu kaynakları bulunmaktadır. (Ustaoğlu, 2008: s.5)

3.2.7. Sanayi

II. Dünya savaşı ve 1939 depremi Erzincan ilinde 1940-1950 döneminde sanayi kuruluşlarının oluşumunu engellemiştir. Erzincan İlinde deprem sonrası ilk girişimler Devlet kesiminden gelmiştir.

1949 yılında temeli atılan ve 1954 yılında işletmeye açılan Sümerbank İplik Fabrikası, il’de işsizliğin önemli ölçüde hafifletilmesi, ticaretin canlanması gibi, ilin ekonomik ve sosyal hayatında büyük değişiklikler meydana getirmiştir.

1956 yılında Erzincan Şeker Fabrikası açılmıştır. Şeker Fabrikasının kurulması İl’de zirai, teknik ve iktisadi yönden birçok katkılar sağlamıştır. Günümüzde 718 kişinin çalıştığı fabrikada 35. 000 ton kristal ve 5. 000 ton kesme şeker üretilmektedir.

1960 yılından sonra özel kesimce açılan ilk iş yeri Çiftlik Meyve suyu İşletmesidir. 1965 yılında ise ilde Ağaoğlu tuğla fabrikası kurularak üretime geçmiştir. Fabrikanın yıllık üretimi 10 milyon olup, üretim döneminde 120 kişi istihdam edilmekteydi. Fabrika komşu illerde tuğla ihtiyacını karşılamaktaydı. (İl Planlama Müd, 2008: s.17).

Erzincan 1968 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınmıştır. Bunun etkisiyle 1970’li yıllarda özel sektör yatırımlarında bir kıpırdanma olmuşsa da Türkiye’nin teşvik gören bazı yörelerinde olduğu gibi olağanüstü artış görülmemiştir

Erzincan’ın deprem bölgesi olması, 1970’li yıllardaki enerji sorunu ve genel olarak bölgenin az gelişmiş olması sanayileşmede önemli engeller oluşturmuştur (www.erkincan-cevreorman.gov.tr).

Bu yıllarda az sayıda bazı tesisler kurulmuş ise de bir kısmı 1980’li yılların başında önemli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Erzincan 1987’de teşvikten faydalanan kalkınmada öncelikli iller kapsamında ikinci derecede öncelikli iller arasında yer alıyordu. İl 1992 yılında kalkınmada birinci derecede öncelikli yöreler kapsamına alınmıştır. İlin kalkınmasında en önemli faktör sanayileşmedir (www. erzincan-cevreorman. gov. tr).

Erzincan’ın sanayi yapısı incelendiğinde, yatırımların il genelinde daha çok orman ürünleri, mobilya, metal eşya makine ve teçhizat, dokuma, giyim eşyası, deri, gıda, içki ve tütün sanayi alanlarında olduğu görülmektedir (San. Tic.Bak, 2002 : s.26).

İlde toplam 29 adet kamu ve özel sektör sanayi tesisi ile küçük çapta üretim yapan atölyeler mevcuttur. Şeker Fabrikası, Boru ve Renkli Kiremit Fabrikası, İplik ve Bez Fabrikası, Şeker Şirketi Makina Fabrikası, Askeri Ağırbakım Fabrikası, Süt Fabrikası, Tuğla Kiremit Fabrikaları, Un Fab., Yem fabrikaları ve Turistik Bakır Eşya imalathaneleri bulunmaktadır. Ayrıca Tercan’da Sümerbank Holding A.Ş. Ayakkabı İşletmesi bulunmaktadır (İl Planlama Müd, 2008 : s.17).

Tasarruf sahiplerinin, sermaye şirketleri kurarak, büyük sermayeli holdingler oluşturması, değişik üretim konularında fabrika ve işyerlerinin oluşturulması ile istihdam yaratılacağı, yöremizin kalkınacağı da bir gerçektir. Şirketleşmeler ve holdingleşmeler yörenin kalkınmasını ve işsizliğin önlenmesini sağlayacağı gibi ilimize ekonomik bir canlılıkta getirecektir (www. erzincan-cevreorman. gov. tr).

3.2.7.1. Küçük Sanayi Siteleri

İl merkezinde 3, Refahiye ilçesinde 1 adet ve Tercan ilçesinde kuruluş işlemleri tamamlanan 1 adet olmak üzere 5 küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Bunlardan 1992 yılında depremden hasar gören imalatçılar küçük sanayi sitesi onarılmaktadır.

Merkez İmalatçılar Küçük Sanayi Sitesi, 2002 yılı yatırım programında 200 Milyar TL. ödenek ve “50 işyeri ve altyapı” karakteristiği ile devam eden projeler arasında yer almaktadır. Sanayi sitesinde toplam 100 işyeri bulunmakta olup, 50 işyerine ait üstyapı inşaatı tamamlanmıştır. Kalan 50 işyerinin ihalesi yapılmamıştır. Proje için bugüne kadar kullandırılan kredinin 2002 yılı fiyatlarıyla karşılığı 570 Milyar TL’dir.

İmalatçılar (Deprem, Hasar, Onarım) Küçük Sanayi Sitesi, 200 Milyar TL. ödenek ve “Deprem Hasarları Onarımı (Doğal Afet) ” karakteristiği ile devam eden projeler arasında yer almaktadır (Erzincan Valiliği, 2005: s.129).

3.2.7.2. Erzincan Organize Sanayi Bölgesi

Organize Sanayi Bölgesinin Erzincan’da kurulması çalışmaları 1981 yılına kadar uzanmaktadır. Proje hazırlanmasına 1982 yılında başlanarak imar ön izni alınmış ve bölge çevresinin haritası çıkartılarak İmar ve İskân Bakanlığı’na tasdik ettirilmiştir. Projenin gerçekleştirilmesi, 1990 yılı yatırım programına Organize Sanayi Bölgesinin alınması ile mümkün olmuştur.

Erzincan İl Özel İdaresi ile Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası Müteşebbis Teşekkül olarak Erzincan Organize Sanayi Bölgesini ortaklaşa kurmuştur. Müteşebbis Teşekkül; Organize Sanayi Bölgesini temsil ve ilzama yetkili tek organ olup, 4562 sayılı kanun kapsamında özel hukuk tüzel kişiliğine haizdir (İl Planlama Müd, 2008: s.19).

3.2.7.2.1. Erzincan OSB’nin Kuruluşu Ve Gelişimi

Erzincan İl Özel İdaresi ile Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası Müteşebbis Teşekkül olarak Erzincan Organize Sanayi Bölgesini ortaklaşa kurmuştur. Müteşebbis Teşekkül; Organize Sanayi Bölgesini temsil ve ilzama yetkili tek organ olup, 4562 sayılı kanun kapsamında özel hukuk tüzel kişiliğine haizdir.

Organize Sanayi Bölgesi, ilin batısında, Erzincan-Sivas Devlet karayolu istikametinde, inşası devam eden çevre yolu ile irtibatlı kent merkezine 8, 5 km, havaalanına 18, 5 km, demiryolu istasyonuna 7 km, belediye ve mücavir alan sınırına 5, 5 km mesafede, Çardaklı Çayı'nın doğusunda tarıma elverişsiz 3. 729. 054 m² alan üzerine kurulmuştur (İl Planlama Müd, 2008: s.19).

3.2.7.2.2. Erzincan OSB'nin Altyapı Durumu

Organize Sanayi Bölgemizin elektrik enerjisi, Bölge alanı içerisinde TEDAŞ'a bedelsiz tahsis edilen 41. 340m²'lik alan üzerinde tesis edilen II TM şalt merkezinden 50 MVA lık kurulu güce göre 34.5 KV'lık enterkonnekte sisteme bağlı çift fiberle 2x (3x477000) st Al iletkenle beslenmektedir. Erzincan'ın I TM Şalt Merkezi bakıma alındığı takdirde, bölgede inşa edilmiş olan II TM Şalt Merkezi enerji yönünden ili besleyecek kurulu güce sahiptir.

Elektrik enerjisinin bölge içerisindeki dağıtımı;1 adet II TM Şalt Merkezi, 1 adet ana ayırıcı merkez, 5 adet dağıtım merkezi, 30 adet kule çıkışlı bina tipi trafo merkezi 1 adet direk tipi trafo merkezi ile gerçekleştirilmektedir.

Bölge arazisi üzerinde inşaa edilen 5 adet 120 m. derinliğindeki 34 l/sn debili su kuyularından istihsal edilen su bölgeye ait 4000m³ lük gömme su deposuna terfi hattından pompalanmakta, depodaki su ishale hattı ve dağıtım şebekesine cazibe ile verilmek suretiyle su ihtiyacı karşılanmaktadır. İçme suyu şebekesinde terfi hattı, isale hattı ve şebeke hattının toplamı 23.189 m'dir.

Bayındırlık Genel Teknik Şartnamesinin Pis Su Deşarj Yönetmeliğinde belirtilen değerlere uygun olarak bölgenin ihtiyacını rahatlıkla karşılayacak şekilde pis su şebekesi inşa edilmiştir.

Pis su şebekesi Ø300 ve Ø700 arası değişik çaplarda olup, 22. 540 m. lik bir şebeke ağına sahiptir. Atık sular şu an için Çardaklı Çayına deşarj edilmekte olup, Bölge arazisi üzerinde arıtma tesisi inşası için 43. 262. m² alan ayrılmış

bulunmaktadır. Ancak, arıtma tesisinin projelendirilebilmesi ve yapılabilmesi için Bölgenin yüzde 40 doluluk seviyesine gelmiş olması gerekmektedir.

Bölgenin yağmur sularının muhtelif ebatlarda 13. 250 m. uzunluğundaki yağmur suyu şebekesi ile çardaklı çayına deşarjı sağlanmış olup, yağmur suyu şebekesi inşaatı tamamlanmıştır.

Bölgenin Erzincan-Sivas devlet karayoluna bağlantısını sağlayan 3. 5 km. lik asfalt yolu mevcuttur. Ayrıca, yapımına 2001 yılında başlanılan çevre yolu bölgenin anayol kavşağı ile bağlantılı olarak projelendirilmiştir. Hava limanı ve demiryoluna ulaşımı kolaydır. İhtiyaç halinde, bölgenin yakınından geçen demiryolunun bölge içerisine getirilmesi düşünülmektedir.

Bölge içi ulaşımını sağlayan yollar asfaltlanmaya hazır konuma getirilmiş olup, bordür ve tretuvar kaplamaları ile birlikte tamamlanmıştır. Bölge içi yolların toplam uzunluğu 19. 348 m. olup, Bölge içi ana arter yol konumunda bulunan 7+150 km.'lik yolun beton asfalt kaplaması yapılmıştır.

Yağmur suyu ızgara ve rögarların inşaatının tamamlanması ile aciliyeti olan yollar öncelikle beton asfalt yapılmıştır.

Bölgenin haberleşme ihtiyacı 100 abonelik geçici hattan sağlanmaktadır. Bölgedeki gelişmeye ve ihtiyaca bağlı olarak ileride yapılması düşünülen telefon santrali ve postane program dâhilindedir.

Bölgede, ileride yapılmak üzere projelendirilen eğitim tesisleri ve gelişme alanları için rezerv olarak 25.000 m²'lik arsa ayrılmıştır.

İdare binası zemin + 1 kattan müteşekkil olup, 1. 665m² kullanım alanı vardır. Binanın zemin katında sergi salonu, kütüphane ve konferans salonu bulunmakta, birinci katta ise idari personelin çalışacağı bürolar ve toplantı salonu yer almaktadır. İdari bina ve 150 kişilik konferans salonu, merkezi sistem ısıtmalıdır. Ayrıca aynı alan üstünde kafeterya, banka binaları, karakol, PTT, kreş, sağlık merkezi, alış veriş merkezi, itfaiye, cami, yemek fabrikası, çöp toplama gibi sosyal tesisler projelendirilmiş olup ihtiyaç dâhilinde hizmete sunulacaktır. Yönetim merkezi,

eğitim ve sosyal tesisler için toplam 62. 641. m²'lik bir alan ayrılmıştır. Bölgedeki yatırımcılara hizmet vermek amacı ile 80 tonluk tam elektronik umumi bir kantarın hizmete açılması planlanmıştır.

Bölgede ağır tonajlı araç trafiğinin genel trafik düzenini olumsuz yönde etkilememesi ve trafik emniyeti açısından, bölge içerisinde üç ayrı alanda toplam 125 araçlık TIR-PARK tesis edilmiştir. Sürücülerin her türlü sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak (çarşı gurubu) tesislerinin kurulması planlanmıştır. Ayrıca yönetim merkezi yanında 70 araçlık otopark tesis edilmiştir. Bölgede çalışanların iş saatleri dışındaki zamanlarını veya hafta sonu tatillerini huzurlu bir şekilde geçirebilmeleri için, 4 ayrı noktada toplam 100. 025 m². lik alanda park ve spor tesisleri kurulması projelendirilmiştir (Erzincan Tic.San. Odası, 2008: s.2).

3.2.7.2.3. Erzincan OSB'nin Parsel Durumu

Erzincan Organize Sanayi Bölgesi 256'sı sanayi parseli olmak üzere 274 adet parselden müteşekkil olup, her sanayi parselinin müstakil tapusu bulunmaktadır.

Tablo 3.8. Erzincan OSB Parsel Dağılımı

	PARSEL DAĞILIMI	Parsel Sayısı	Yüzölçümü (m²)
1-	Sanayi Parselleri	256	3. 110. 458, 60
2-	Arıtma Tesis	1	43. 262, 29
3-	Yönetim Merkezi-Eğitim Ünitesi ve Sosyal Tesisler	7	62. 641, 01
4-	Çarşı Gurubu	3	7. 000, 19
5-	Yeşil Alan	1	9. 949, 54
6-	Park ve Spor Tesisleri	4	100. 025, 17
7-	Enerji Dağıtım Merkezi (Şalt Sahası)	1	41. 340, 00
8-	4000m ³ lük Su Deposu	1	20. 000, 00
9-	Yollar + Tır Park + Oto Park		334. 378, 14
	Toplam	274	3. 729. 054, 94

Kaynak: Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü 2008

3.2.7.2.4. Erzincan OSB'nin Arsa Tahsis Şartları

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın kredi desteği ile yapılmakta olan Erzincan Organize Sanayi Bölgesinden arsalar, imalata yönelik fabrika kurulması şartıyla maliyet bedeli üzerinden yatırımcıya tahsis edilmektedir.

Yatırımın teşvik edilmesi ve bölgenin bir an önce sanayileşmesine katkıda bulunulması amacıyla, müteşebbis teşekkül tarafından Erzincan Organize Sanayi Bölgesinin arsalarının 2002 yılı için 2. 000. 000. -TL/m² bedelle tahsis edilmesine karar alınmış olup, arsa bedelinin yüzde 25 'i peşin, bakiyesi 8 yılda 16 eşit taksitte tahsil edilmektedir.

Kendisine arsa tahsisi yapılan yatırımcının, Bölge Müdürlüğü'nce kendisine yapılacak inşaata başlama tebligatını takiben en geç 6 ay içinde onaylı projesine uygun şekilde inşaata başlaması ve inşaata başlama tebligat tarihinden itibaren en fazla 30 aylık süre zarfında inşaatını tamamlayarak tesisini işletmeye açması gerekmektedir. Arsa taksitlerinin vadesinde ödenmemesi halinde Maliye Bakanlığı'nın öngördüğü oranda gecikme cezasını yatırımcı ödemekle yükümlüdür. Şartların yerine getirilmemesi veya arsa taksitlerinin ödeme süresinin altı ayı aşan sürede geciktirilmesi halinde Müteşebbis Teşekkül arsa tahsisini iptal ederek arsayı geri almayı kâfi sebep sayar.

Yatırımcı satın aldığı parsel üzerinde kurmayı taahhüt ettiği tesisi ikmal edip işletmeye açmadıkça satın aldığı parseli başkasına devredemez ve kiraya veremez (Erzincan T. S.O, 2008: s.2).

3.2.7.2.5. Erzincan OSB'ye Yatırım Avantajları

- ❖ Erzincan O.S.B.373 hektar alan üzerine kurulmuş olup, 4.000 m² ~ 40.000 m² arasında, 256 adet sanayi parseli bulunmaktadır. 38 adet sanayi parseli tahsis edilmiş olup;

- 14 firma üretime geçmiş,
 - 5 firma inşaat halinde,
 - 13 firma proje safhasındadır.
- ❖ İl 1. derecede kalkınmada öncelikli iller kapsamında bulunduğundan, teşvik belgeli yatırımlarda;
- Gümrük vergisi ve fon istisnası,
 - %100 yatırım indirimi,
 - Makine ve teçhizat alımında KDV indirimi,
 - Vergi – resim ve harç istisnası,
 - Yatırım Teşvik Fonundan, kredi imkânlarından faydalanmaktadır.
- ❖ 50 MVA’lıg Kurulu güce göre oluşturulmuş şalt merkezinden, 36 adet trafo merkeziyle 1000 ~ 1200 KVA ‘lık trafolarla elektrik altyapısı oluşturulmuştur. Altyapısı, Organize Sanayi Bölgesi tarafından yapıldığından, TEDAŞ’a iştirak payı ödenmemektedir.
- ❖ 5 adet toplam 150 lt / sn debili içme suyu kuyuları ve 4. 000 m³’lük su deposu ve dağıtım şebekesiyle bölgenin su ihtiyacı karşılanmaktadır. Kanalizasyon (pissu) ve yağmur suyu şebekesi de mevcuttur.
- ❖ 22 km ‘lik yol ağıyla, tüm parsellere bağlantısı sağlanmış ve ana arter yollar beton asfalt kaplama yapılmıştır. Yapımı devam eden yeni çevre yolu, Bölgemizin anayol kavşağına bağlanmıştır. Bölgemizin demiryolu bağlantısı için projelendirme çalışmaları devam etmektedir.
- ❖ Kapasitesi artırılabilir 250 abonelik santralden Bölge’nin haberleşme ihtiyacı sağlanmaktadır.

- ❖ 1600 m² kullanım alanı, 150 kişilik konferans salonu ile idari bina ve sosyal tesis ünitesi, tır – kamyon oto parkı ile her türlü altyapı hizmetlerini sunacak konuma getirilmiştir.
- ❖ Erzincan, kalkınmada öncelikli yöre kapsamında ve 06. 02. 2004 tarih ve 25365 sayılı milli geliri bin 500 doların altında
- ❖ (1295 \$) teşvik edilen iller kapsamındadır.
- ❖ Bu yasa kapsamında 2008 yılına kadar SSK primi muafiyeti verilmektedir.
- ❖ Yeni yatırımda 2008 yılına kadar %100 vergi muafiyeti
- ❖ Yatırım yapan firmaya Erzincan OSB'den bedelsiz arsa tahsisi yapılacaktır. Altyapısı tamamıyla bitmiş olan Erzincan OSB'de % 80 arsa parselleri boş bulunmaktadır.
- ❖ Ucuz elektrik; 10 kişi çalıştıran tesisler için % 20, 10 kişiden sonra her bir işçi için % 0, 5 indirim. Buna göre 70 işçi çalıştıran bir firma % 50 ucuz enerji kullanacaktır. İlde mevcut elektrik ücreti 133. 768 TL – KDV dâhildir.
- ❖ En yakın liman Trabzon limanı olup Trabzon – Erzincan arası 240 km. dir.
- ❖ Erzincan'dan Samsun ve Mersin Limanı'na demiryolu yük taşımacılığı yapılabilmektedir. Ayrıca TCDD, Erzincan OSB'ye 7 km. lik bir ekleme yaparak demiryolu bağlantısını sağlayacak çalışmalar devam etmektedir.
- ❖ Erzincan'da üretilecek bir malzemenin, Haydarpaşa - İran demiryolu bağlantısı sayesinde Kazakistan dâhil olmak üzere tüm Türkî Cumhuriyetlere, Ortadoğu'ya ve hatta Pakistan'a kadar gönderilmesi mümkün olmaktadır. Erzincan – Almatı arası transit süre demiryolu ile 8 gündür.
- ❖ Yeni Teşvik Yasası'yla yatırımcıya bir işçinin maliyeti brüt 513 milyondan 90 milyon işveren payı ve 54 milyon stopaj düşürülerek 365 milyon TL'ye inecektir. İşverenin 2004 yılı ilk diliminde 148 milyon işçi başına avantaj olacaktır.

- ❖ Erzincan’da halen üniversite mezunu da dahil olmak üzere hazır işgücü potansiyeli fazlasıyla mevcuttur.
- ❖ Erzincan, bölge içinde en ılıman ve mikro klima iklim özelliklerine sahip, kışları çok hafif geçen, Türkiye’de yıl boyunca en çok güneş alan illerdendir.
- ❖ Erzincan’dan haftada iki (Salı- Cumartesi) gün İstanbul ve Ankara’ya uçak seferleri düzenli olarak işlemektedir.

Erzincan’a yatırım yapan her firmaya Ticaret ve Sanayi Odası her türlü desteği verecektir. (Erzincan Ticaret ve sanayi Odası, 2008. s.5)

3.3. SİVAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde anket sonucu elde edilen verilerin analiz edilerek elde edilen sonuçlar ve yorumlar yer almaktadır.

Katılımcı Şirketlerin Genel Özellikleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın bu kısmında katılımcı şirketlerin demografik özelliklerine ait veriler bulunmaktadır.

Sivas Organize Sanayi Bölgesinde ankete katılan şirketlerin faaliyet alanlarına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 9’da verilmiştir.

Tablo 3.9. Faaliyet Alanları

	Frekans	Yüzdeli k Dilim
mobilya vb.	7	23, 3
gıda vb.	2	6, 7
tekstil vb.	5	16, 7
inşaat vb.	5	16, 7
mermer vb.	3	10, 0
diğer	8	26, 7
Total	30	100, 0

Sivas Organize Sanayi Bölgesinde ankete katılan şirketlerin 56,3'ü mobilya, tekstil ve inşaat sektöründe faaliyet göstermektedir.

Sivas Organize Sanayi Bölgesinde anketin yapıldığı yöneticilerin konumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3.10. Yönetici Konumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
genel mudur	12	40, 0
muhasebe muduru	8	26, 7
uretim muduru	5	16, 7
diger	5	16, 7
Total	30	100, 0

Ankete katılan yöneticilerin yarıya yakını genel müdürlerden oluşmaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yıllarına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3.11'de verilmiştir.

Tablo 3.11. Faaliyet Yılı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
1-10	19	63, 3
11-20	6	20, 0
21-30	2	6, 7
31+	3	10, 0
Total	30	100, 0

Firmaların yarısından fazlasının kuruluş mazisi çok yenidir. Sadece üç firmanın faaliyet yılı 30 yılın üzerindedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin ihracat yapma durumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 12'de verilmiştir.

Tablo 3.12. İhracat yapma durumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	24	80, 0
Hayır	6	20, 0
Total	30	100, 0

Firmaların 30 tanesinden 24’ü ihracat yapmaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin ithalat yapma durumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 13’de verilmiştir.

Tablo 3.13. İthalat Yapma Durumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	12	40, 0
Hayır	18	60, 0
Total	30	100, 0

Ankete katılan firmaların büyük bir kısmı ithalat yapmamaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin devlet teşvikinden yararlanma durumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 14’de verilmiştir.

Tablo 3.14. Devlet Teşviki Yararlanma Durumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	30	100, 0

Şirketlerin tamamı devlet teşvikinden yararlanmıştır ve yararlanmaya devam etmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin sağladığı hammadde avantajına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 15’de verilmiştir.

Tablo 3.15. Faaliyet yerinin sağladığı hammadde avantajı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	7	23, 3
Önemli	4	13, 3
Ne önemli ne önemsiz	6	20, 0
Önemsiz	12	40, 0
Bun Dışında	1	3, 3
Total	30	100, 0

Şirketlerin yüzde 63,3 gibi büyük bir çoğunluğu faaliyet yerinin hammaddeye ulaşım avantaj sağladığını düşünmemektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin firmaya sağladığı ulaşım kolaylığına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 16’da verilmiştir.

Tablo 3.16. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Önemli	15	50, 0
Ne önemli ne önemsiz	9	30, 0
Önemsiz	6	20, 0
Total	30	100, 0

Şirketlerin çoğu faaliyet yerinin firmaya ulaşım kolaylığı sağladığını düşünmektedir

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin firmaya sağladığı pazara yakınlık derecesine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 17’de verilmiştir.

Tablo 3.17. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlığı

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok önemli	2	6, 7	6, 7	6, 7
	Önemli	7	23, 3	23, 3	30, 0
	Ne önemli ne önemsiz	11	36, 7	36, 7	66, 7
	Önemsiz	9	30, 0	30, 0	96, 7
	Bun Dışında	1	3, 3	3, 3	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Faaliyet yerinin firmaya sağladığı pazara yakınlık derecesi 66,9 oranında önemsizdir.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin firmaya sağladığı memleketi olma özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 18’de verilmiştir.

Tablo 3.18. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Memleket Olması

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok önemli	20	66, 7	66, 7	66, 7
	Önemli	4	13, 3	13, 3	80, 0
	Ne önemli ne önemsiz	2	6, 7	6, 7	86, 7
	Önemsiz	4	13, 3	13, 3	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Faaliyet yerlerinin memleketleri olması firmalar için çok önemlidir.

Anketin yapıldığı şirketlerin danışmanlık kuruluşu yardımı alma özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 19’da verilmiştir.

Tablo 3.19. Danışmanlık Kuruluşu Yardımı

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Evet	15	50, 0	50, 0	50, 0
	Hayır	15	50, 0	50, 0	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların yarısı danışmanlık kuruluşlarından yardım almaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı hammaddeye yakınlık özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 3.20. OSB nin Firmaya Sağladığı Hammadde Yakınlık

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok önemli	4	13, 3	13, 3	13, 3
	Önemli	3	10, 0	10, 0	23, 3
	Önemsiz	21	70, 0	70, 0	93, 3
	Bun Dışında	2	6, 7	6, 7	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

OSB'nin firmaya sağladığı hammaddeye yakınlık özelliği büyük oranda önemsiz görülmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı ulaşım kolaylığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 21'de verilmiştir.

Tablo 3.21. OSB nin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Önemli	5	16, 7	16, 7	16, 7
	Ne önemli ne önemsiz	8	26, 7	26, 7	43, 3
	Önemsiz	14	46, 7	46, 7	90, 0
	Bun Dışında	3	10, 0	10, 0	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların 63, 4'ü OSB'nin firmaya sağladığı ulaşım kolaylığının önemsiz olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı pazara yakınlık özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 22'de verilmiştir

Tablo 3.22. OSB nin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlık

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok önemli	3	10, 0	10, 0	10, 0
	Önemli	4	13, 3	13, 3	23, 3
	Ne önemli ne önemsiz	5	16, 7	16, 7	40, 0
	Önemsiz	14	46, 7	46, 7	86, 7
	Bun Dışında	4	13, 3	13, 3	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların büyük bir çoğunluğu pazara yakınlık konusunda OSB'nin firmalara herhangi bir avantaj sağlamadığını düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı işgücüne yakın olma özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 23'de verilmiştir.

Tablo 3.23. OSB nin İşgücüne Yakın Olması

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok önemli	14	46, 7	46, 7	46, 7
	Önemli	7	23, 3	23, 3	70, 0
	Ne önemli ne önemsiz	3	10, 0	10, 0	80, 0
	Önemsiz	4	13, 3	13, 3	93, 3
	Bun Dışında	2	6, 7	6, 7	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların %70 oranında büyük bir kısmı OSB'nin işgücüne yakın olmasının çok önemli bir özellik olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı alt yapı hizmetleri özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 24'de verilmiştir.

Tablo 3.24. OSB nin Alt Yapı Hizmetleri

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok önemli	4	13, 3	13, 3	13, 3
	Önemli	3	10, 0	10, 0	23, 3
	Ne önemli ne önemsiz	6	20, 0	20, 0	43, 3
	Önemsiz	15	50, 0	50, 0	93, 3
	Bun Dışında	2	6, 7	6, 7	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların yarısı OSB'nin sağladığı altyapı hizmetlerinin önemsiz olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı çevre koşulları özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 25'de verilmiştir.

Tablo 3.25. OSB nin Sağladığı Çevre Koşulları

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok önemli	3	10, 0	10, 7	10, 7
	Önemli	9	30, 0	32, 1	42, 9
	Ne önemli ne önemsiz	4	13, 3	14, 3	57, 1
	Önemsiz	12	40, 0	42, 9	100, 0
	Total	28	93, 3	100, 0	
Missing	System	2	6, 7		
Total		30	100, 0		

Firmaların yarısı OSB'nin sağladığı çevre koşullarını önemli ya da önemsiz olarak görmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'de bulunmanın ihracata olumlu etkisi olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 26'da verilmiştir.

Tablo 3.26. OSB de Bulunmanın İhracata Olumlu Etkisi

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Evet	7	23, 3	23, 3	23, 3
	Hayır	23	76, 7	76, 7	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmalar %76, 7 oranında OSB’de bulunmanın ihracata olumlu etkisi olmadığını düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB’de bulunmanın ithalata olumlu etkisi olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 27de verilmiştir.

Tablo 3.27. OSB de Bulunmanın İthalata Olumlu Etkisi

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Evet	3	10, 0	10, 0	10, 0
	Hayır	27	90, 0	90, 0	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların tamamına yakını OSB’de bulunmanın ithalata etkisi olmadığını düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB’de aynı iş kolunda rakip firma olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 28’de verilmiştir.

Tablo 3.28. OSB de Aynı İş Kolunda Rakip Firma

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Evet	22	73, 3	73, 3	73, 3
	Hayır	8	26, 7	26, 7	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların büyük bir çoğunluğunun aynı iş kolunda rakip firması bulunmaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB dışında başka bölgede yan kuruluş olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 29’da verilmiştir.

Tablo 3.29. OSB Dışında Başka Bölgede Yan Kuruluş

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Evet	10	33, 3	33, 3	33, 3
	Hayır	20	66, 7	66, 7	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

OSB’deki firmaların % 66, 7 sinin OSB dışında başka yan kuruluşu bulunmamaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB dışında başka bölgede yan kuruluşu varsa avantajı olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 30’da verilmiştir.

Tablo 3.30. Yan Kuruluş Varsa Avantajı

		Frekans	Yüzdelik Dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Bos	18	60, 0	60, 0	60, 0
	Evet	9	30, 0	30, 0	90, 0
	Hayır	3	10, 0	10, 0	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların %30’luk kısmı yan kuruluşlarının avantaj sağladığını düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB hizmetlerinden genel memnunluk özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 31’de verilmiştir.

Tablo 3.31. OSB Hizmetlerinden Genel Memnunluk

		Frekans	Yüzdelik dilim	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid	Çok memnunum	1	3, 3	3, 3	3, 3
	Memnunum	13	43, 3	43, 3	46, 7
	Ne memnunum ne de memnun değil	11	36, 7	36, 7	83, 3
	Memnun değilim	5	16, 7	16, 7	100, 0
	Total	30	100, 0	100, 0	

Firmaların yarıya yakını OSB yönetimi hizmetlerinden memnun olduklarını belirtmektedir.

3.4. ERZİNCAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde anket sonucu elde edilen verilerin analiz edilerek elde edilen sonuçlar ve yorumlar yer almaktadır.

Katılımcı Şirketlerin Genel Özellikleri ile İlgili Bulgular

Araştırmanın bu kısmında katılımcı şirketlerin demografik özelliklerine ait veriler bulunmaktadır.

Erzincan Organize Sanayi Bölgesinde ankete katılan şirketlerin faaliyet alanlarına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 32’de verilmiştir

Tablo 3.32. Faaliyet Alanları

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Mobilya vb.	2	11. 1
Gıda vb.	7	38. 9
İnşaat vb.	1	5. 6
Mermer vb.	3	16. 7
diğer	5	27. 8
Total	18	100. 0

OSB’de bulunan firmaları 38, 9 oranında gıda üzerine üretim yapan firmalar oluşturmaktadır.

Erzincan Organize Sanayi Bölgesinde anketin yapıldığı yöneticilerin konumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 33’de verilmiştir.

Tablo 3.33. Yönetici Konumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Genel müdür	7	38. 9
Muhasebe müdürü	6	33. 3
Üretim müdürü	4	22. 2
Diğer	1	5. 6
Total	18	100. 0

Firmaların %38’lik bir bölümünü yani yarıya yakınıni genel müdürler yönetmektedir

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yıllarına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 34’de verilmiştir.

Tablo 3.34. Faaliyet Yılı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
1-10	9	50. 0
11-20	6	33. 3
21-30	2	11. 1
31+	1	5. 6
Total	18	100. 0

OSB’deki firmaların yarısı 1 -10 yıllık bir geçmişe sahip firmalardan oluşuyor.

Anketin yapıldığı şirketlerin ihracat yapma durumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 35’de verilmiştir.

Tablo 3.35. İhracat Yapma Durumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	12	71
Hayır	6	29
Total	18	100

Firmaların yarısından fazlası ihracat yapmaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin ithalat yapma durumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3.36’da verilmiştir

Tablo 3.36. İthalat Yapma Durumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	3	16. 7
Hayır	15	83. 3
Total	18	100. 0

Firmaların 83, 3’lük bölümü ithalat yapmamaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin devlet teşvikinden yararlanma durumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 37’da verilmiştir

Tablo 3.37. Devlet Teşviki Yararlanma Durumu

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	13	72. 2
Hayır	5	27. 8
Total	18	100. 0

Şirketlerin %72’si devlet tevsikinden yararlanmıştır ve bir şirket hariç diğer 12 şirket devlet teşvikinden yararlanmaya devam etmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin sağladığı hammadde avantajına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 38’de verilmiştir.

Tablo 3.38. Faaliyet Yerinin Sağladığı Hammadde Avantaj

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	4	22. 2
Önemli	6	33. 3
Ne önemli ne önemsiz	3	16. 7
Önemsiz	3	16. 7
Bun Dışında	2	11. 1
Total	18	100. 0

Şirketlerin yüzde 55, 5 yani yarıdan fazlası faaliyet yerinin hammaddeye ulaşım avantajı sağladığını düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin firmaya sağladığı ulaşım kolaylığına göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 39’da verilmiştir.

Tablo 3.39. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Önemli	7	38. 9
Ne önemli ne önemsiz	7	38. 9
Önemsiz	2	11. 1
Bun Dışında	2	11. 1
Total	18	100

Şirketlerin çoğu faaliyet yerinin firmaya ulaşım kolaylığı sağladığını düşünmemektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin firmaya sağladığı pazara yakınlık durumuna göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 40’da verilmiştir.

Tablo 3.40. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlığı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	1	5. 6
Önemli	2	11. 1
Ne önemli ne önemsiz	5	27. 8
Önemsiz	8	44. 4
Bun Dışında	2	11. 1
Total	18	100. 0

Firmaların büyük bir çoğunluğu faaliyet yerinin pazara yakınlık durumunun firmaya sağladığı avantajların önemsiz olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin faaliyet yerinin firmaya sağladığı memleketi olma özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 41’de verilmiştir.

Tablo 3.41. Faaliyet Yerinin Firmaya Sağladığı Memleket Olması

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	12	66. 7
Önemli	3	16. 7
Ne önemli ne önemsiz	1	5. 6
Önemsiz	2	11. 2
Total	18	100, 0

Firmaların faaliyet yerlerinin memleketleri olması onlar için çok fazla önemlidir.

Anketin yapıldığı şirketlerin danışmanlık kuruluşu yardımı alma özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 42’de verilmiştir.

Tablo 3.42. Danışmanlık Kuruluşu Yardımı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	6	33. 3
Hayır	12	66. 7
Total	18	100. 0

Firmaların büyük bir çoğunluğu danışmanlık firmasından yardım almamaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı hammaddeye yakınlık özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 43'de verilmiştir.

Tablo 3.43. OSB nin Firmaya Sağladığı Hammadde Yakınlık

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	4	22. 2
Önemli	2	11. 1
Ne önemli ne önemsiz	4	22. 2
Önemsiz	5	27. 8
Bun Dışında	3	16. 7
Total	18	100. 0

Firmalar OSB'nin firmaya sağladığı hammaddeye yakınlık durumunu 33, 3 oranında önemli görmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı ulaşım kolaylığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 44'de verilmiştir.

Tablo 3.44. OSB nin Firmaya Sağladığı Ulaşım Kolaylığı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	3	16. 7
Önemli	2	11. 1
Ne önemli ne önemsiz	3	16. 7
Önemsiz	7	38. 9
Bun Dışında	3	16. 7
Total	18	100. 0

Firmaların 38, 9’u OSB’nin firmaya sağladığı ulaşım kolaylığının önemsiz olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB’nin firmaya sağladığı pazara yakınlık özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 45’de verilmiştir

Tablo 3.45. OSB nin Firmaya Sağladığı Pazara Yakınlık

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	1	5. 6
Önemli	1	5. 6
Ne önemli ne önemsiz	4	22. 2
Önemsiz	9	50. 0
Bun Dışında	3	16. 7
Total	18	100. 0

Firmaların yarısı OSB’de bulunmanın pazara yakınlık konusunda avantaj sağlamadığını düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB’nin firmaya sağladığı işgücüne yakın olma özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 46’da verilmiştir

Tablo 3.46. OSB nin İşgücüne Yakın Olması

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	9	50. 0
Önemli	2	11. 1
Ne önemli ne önemsiz	1	5. 6
Önemsiz	3	16. 7
Bun Dışında	3	16. 7
Total	18	100. 0

Firmaların 60, 1 oranında büyük bir kısmı OSB'nin işgücüne yakın olmasının çok önemli bir özellik olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı alt yapı hizmetleri özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 47'de verilmiştir.

Tablo 3.47. OSB nin Alt Yapı Hizmetleri

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	3	16. 7
Önemli	4	22. 2
Ne önemli ne önemsiz	4	22. 2
Önemsiz	5	27. 8
Bun Dışında	2	11. 1
Total	18	100. 0

Firmaların yarısı OSB'nin sağladığı altyapı hizmetlerinin önemsiz olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'nin firmaya sağladığı çevre koşulları özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 48'de verilmiştir.

Tablo 3.48. OSB nin Sağladığı Çevre Koşulları

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok önemli	2	11. 1
Önemli	7	38. 9
Ne önemli ne önemsiz	2	11. 1
Önemsiz	3	16. 7
Bun Dışında	4	22. 2
Total	18	100. 0

Firmaların yarısı OSB'nin sağladığı çevre koşullarının önemli olduğunu düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'de bulunmanın ihracata olumlu etkisi olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 49'da verilmiştir.

Tablo 3.49. OSB de Bulunmanın İhracata Olumlu Etkisi

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	1	5. 6
Hayır	17	94. 4
Total	18	100. 0

Firmaların tamamına yakını OSB'de bulunmanın ihracata olumlu etkisi olmadığını düşünmektedir.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB'de bulunmanın ithalata olumlu etkisi olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 50'de verilmiştir.

Tablo 3.50. OSB de Bulunmanın İthalata Olumlu Etkisi

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	0	0
Hayır	18	100. 0

Firmalardan hiçbiri OSB de bulunmanın ithalata olumlu etkisi olduğunu düşünmüyor.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB’de aynı iş kolunda rakip firma olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 51’de verilmiştir.

Tablo 3.51. OSB de Aynı İş Kolunda Rakip Firma

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	10	55. 6
Hayır	8	44. 4
Total	18	100. 0

Firmaların 55, 6 oranında aynı iş kolunda rakip firmaları bulunmaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB dışında başka bölgede yan kuruluş olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 52’de verilmiştir.

Tablo 3.52. OSB Dışında Başka Bölgede Yan Kuruluş

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	6	33. 3
Hayır	12	66. 7
Total	18	100. 0

Firmaların OSB dışında yarısından fazlasının yan kuruluşu bulunmamaktadır.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB dışında başka bölgede yan kuruluşu varsa avantajı olup olmadığı özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 53’de verilmiştir.

Tablo 3.53. Yan Kuruluş Varsa Avantajı

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Evet	6	33. 3
Boş	12	66. 7
Total	18	100. 0

Yan kuruluşu olan 6 şirket var ve hepside bunun avantaj sağladığını düşünüyorlar.

Anketin yapıldığı şirketlerin OSB hizmetlerinden genel memnunluk özelliğine göre oluşturulan frekans tablosu, Tablo 3. 54’de verilmiştir.

Tablo 3.54. OSB Hizmetlerinden Genel Memnunluk

	Frekans	Yüzdelik Dilim
Çok memnunum	2	11. 1
Memnunum	5	27. 8
Ne memnunum ne de memnun değil	6	33. 3
Memnun değilim	5	27. 8
Total	18	100. 0

Firmaların 38,9’u OSB yönetimi hizmetlerinden memnun olduklarını belirtmektedir.

3.5. SİVAS VE ERZİNCAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDE UYGULANAN ANKET ÇALIŞMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın amacı; ülkelerin içinde bulundukları gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösteren orta ve küçük ölçekli sanayi işletmelerinin, illerin kalkınmışlık farklarının giderilmesine yönelik, gelir ve iş imkânlarının artırılarak ekonomik değişimin sağlanması, yaşam şartlarının altyapı, eğitim, sağlık ve iletişim imkânlarına katkılarının neler olduğunun araştırılmasıdır. Bölgesel kalkınma aracı olarak organize sanayi bölgelerinin önemini ortaya koymak ve Sivas-Erzincan Organize Sanayi Bölgelerinin ekonomiye katkısının ölçülmesidir.

Araştırmanın önemi; Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin gelişimini sağlamak, ekonomik açıdan farklılaşan bölgeler arasında dengeli kalkınmayı gerçekleştirmeye yönelik sanayileşme ve şehirleşme arasındaki ilişkiyi belirlemek, Sivas ve Erzincan illerinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin bölge ekonomisine katkılarını ölçmektir.

Araştırmanın yöntemi; Bu çalışmada konuyla ilgili yayınlanmış makaleler, kitaplar, raporlar ve internet kaynaklarından yararlanılacaktır. Anket yöntemi ile araştırma yapıp, SPSS yöntemi ile elde edilen bulgular yorumlanacaktır.

Yapılan anket sonucunda Sivas ve Erzincan Organize sanayi bölgesindeki yatırımcı firmaların faaliyet alanları Sivas'ta mobilya sektörü, Erzincan'da ise gıda sektörüdür. Bundan Erzincan ilinin ekonomisinin büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayandığı sonucunu çıkarabiliriz.

Firmalar faaliyet yılı bakımından incelendiğinde; her iki şehirde de firmaların yarısından fazlasının kuruluş mazisi pek yenidir. Buda illerde sanayinin son on yılda gelişmeye başladığını gösterir.

Sivas organize sanayi bölgesinde ihracat yapma oranı Erzincan Organize sanayi bölgesine göre daha yüksektir. Buda Sivas organize sanayi bölgesindeki firmaların ürünlerinin kalite ve rekabet edebilirliğinin daha yüksek olduğunu ayrıca satış ve pazarlama konusunda daha iyi pozisyonda olduğunu gösterir.

İthalat yapma oranında ise; her iki şehirdeki firmalarda çok düşük oranda ithalat yapmaktadır. Buda hammaddeye yakın olduklarını gösterir.

Devlet teşvikinden yararlanma durumunda ise Sivas organize sanayi bölgesindeki tüm firmalar devlet teşvikinden yararlanmış ve yararlanmaya devam etmektedir. Erzincan'da ise firmaların büyük bir kısmı devlet teşvikinden yararlanmaktadır.

Faaliyet yerinin sağladığı hammadde avantajına göre; Sivas'taki firmaların yarısından fazlası Sivas OSB 'de bulunmanın hammaddeye ulaşım avantajı sağlamadığını düşünmektedirler. Erzincan'da ise durum farklıdır. Firmaların yarısı faaliyette bulundukları yerin hammaddeye ulaşım avantaj sağladığını düşünmektedirler.

Her iki şehirdeki firmaların yarısından fazlası OSB 'de bulunmanın pazara yakınlık konusunda bir avantaj sağlamadığını düşünmektedirler.

Erzincan ve Sivas OSB ‘de bulunan şirketlerin bu şehirlere, yatırım yapmalarının sebebi firma sahiplerinin kendi memleketleri olmasıdır.

Sivas OSB’de bulunan firmaların yarısı danışmanlık hizmeti almaktadır. Erzincan OSB’de bu oran biraz daha düşüktür. Buda Sivas’taki firmaların daha profesyonelce yönetildiği izlenimi yaratmaktadır.

OSB’de bulunmanın firmalara ulaşım kolaylığı sağlaması konusunda; her iki OSB’deki firmaların büyük çoğunluğu bunun önemsiz olduğunu düşünmektedir.

Sivas ve Erzincan OSB’deki firmaların yarısı OSB’nin işgücüne yakın olmasının çok önemli olduğunu düşünmektedir

Sivas ve Erzincan OSB’deki firmaların yarısı OSB yönetimlerinin sağladığı altyapı hizmetlerinin önemsiz olduğunu düşünmektedir.

Sivas Organize sanayi bölgesinde firmaların yarıya yakını Organize sanayi bölgesinin sağladığı çevre koşullarının önemsiz olduğunu düşünmektedir. Fakat Erzincan Organize Sanayi bölgesindeki firmaların yarısı OSB’nin sağladığı çevre koşullarının önemli olduğunu düşünmektedir.

Her iki şehirde de firmalar büyük oranda OSB ‘de bulunmanın ihracata olumlu etkisi olmadığını düşünmektedirler.

Sivas’ta firmaların tamamına yakını, Erzincan OSB’de ise firmaların tamamı OSB’de bulunmanın ithalata olumlu etkisi olmadığını düşünmektedir.

Sivas Erzincan OSB’de ki firmaların yarısından fazlasının aynı iş kolunda rakip firmaları bulunmaktadır.

Sivas ve Erzincan OSB’de bulunan firmaların yarısından fazlasının OSB dışında başka yan kuruluşları bulunmamaktadır.

Her iki OSB’de de yan kuruluşu olan firmalar bunun avantaj sağladığını düşünmektedirler.

Her iki OSB’de de firmaların yarıya yakını OSB hizmetlerinden memnunluk duymaktadır.

SONUÇ

Ulusal kalkınmacı politikaların uygulandığı dönemlerde, ulusal kalkınma planlarının hazırlanmasında, kent ve bölge planlaması alanında bölge terimi ortaya çıkmıştır. Ulusal kalkınma planının sektörel nitelikli hazırlanması yerine, ekonomik alana dayalı olarak hazırlanması, tüm ekonomik faaliyetlerin dengeli dağılımının sağlanması, ekonomik gelişmelerden o bölgedeki fertlerin adaletli bir şekilde yararlanması sonucunu doğuracaktır. Ulusal planın tüm bölgelere uygulanabilmesi yani bölgeselleşebilmesi için, ülkenin bölgelere ayrılması sonucunu ortaya çıkarır.

Ülkemizde çok eski dönemlere dayanan bölgeler arasında ekonomik gelişme farklılıkları günümüzde de giderek artmıştır. Planlı kalkınma döneminin başlangıcından itibaren bölgeler arasındaki bu ekonomik dengesizlikler, 5 yıllık kalkınma planları uygulanarak giderilmeye çalışılmıştır. Fakirlik çemberinin kırılması, bölge içi gelişme potansiyelinin harekete geçirilmesi, dolayısıyla sermaye, bilgi, girişimcilik yeteneği gibi bölge dışı birikimlerin bölgeye ithali ve bunların itici birer güç olarak bölgeye çekilmesiyle bölgesel kalkınma politikaları uygulamaya koyulmuştur. Bunun sonucu olarak da, bölgesel gelişme sadece geri kalmış yörelerin kalkındırılmasına yönelik çabaları değil tüm bölgelerin sürdürülebilir ve global rekabete dayalı bir kalkınma çabasına girmesini gerektirir. Özel sektör ve yerel yönetimler ile diğer bölgesel ekonomik birimlerin bu süreçte yer almasını sağlayacak bir yerelleşme ve bölgeselleşme politikalarının uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu bölgesel birimler içinde bölgesel kalkınma ajansları, teknoloji parkları ve OSB uygulamaları yer almaktadır.

Organize sanayi bölgeleri, sanayinin kurulabilmesi için gerekli olan fiziki ihtiyaçları karşılarken, sınaî işletmelerin modern anlamda ve ekonomik olarak işletilebilmesi için uygun bir çevre ve eğitici bir ortam görevini de yerine getirirler. Organize sanayi bölgelerinin ülkemizde giderek yaygınlaşmasının en önemli nedeni, OSB'lerin, dengeli kalkınmanın ve düzenli şehirleşmenin önemli bir aracı olarak görülmesi ve desteklenmesidir. Organize sanayi bölgeleri uygulamasıyla, bir taraftan sanayinin ülke geneline yayılması ve düzenli şehirleşme hedeflenmiş, diğer taraftan da çevre kirliliği sorunları en aza indirilmiş, ihtisaslaşma, firmaların birbiriyle

etkileşim halinde olmasıyla, teknoloji geliştirmeye ve kapasite artırımına ve verimliliğe dönük sanayileşme desteklenmiştir. Sanayinin belirli bölgelerde toplanması çalışması, tarım arazileri dışındaki alanlarda altyapısı hazırlanmış bölgeler oluşturarak masrafları en az düzeye indirmek ve dolayısıyla uygulanan projelerinin karlılığını artırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle Organize Sanayi Bölgeleri için kuruluş yeri belirlenirken özellikle tarım dışı arazilerin seçilmesine, hammadde kaynaklarına ve ulaşım ağının yakınlığına özen gösterilmesi gerekir.

Dünyada ilk organize sanayi bölgesi kuruluşu 1800'lü yıllara dayanır. Sanayileşme hareketleri, bilim ve teknoloji alanındaki buluşların artması ile hızlanmış; bazı yerleşim merkezlerinde sınaî işletmelerin süratle artmasına yol açmıştır. Düzensiz irili ufaklı birkaç sanayi kuruluşu şehirler etrafında görülmüştür. İngiltere ilk olarak 1896'da bir girişimci tarafından Manchester'da kurulan Trafford Park, dünyada OSB'lerle ilgili ilk bilinçli uygulama girişimidir. 1905 yılında Chicago'da bir girişimci tarafından kurulan Central Manufacturing District (CMD), ABD'de kurulan ilk OSB'dir. CMD ve Clearing OSB'leri modern anlamda sanayi bölgelerinin ilk örneklerini oluşturmaktadırlar.

Dünyadaki diğer örneklerde olduğu gibi, Türkiye'de de sanayi etkinliklerinin gelişmesi; gelişme potansiyeline sahip büyük kentlerin çevresinde olmuştur. Bu bakımdan, sanayileşme her ne kadar istenen bir durum olsa da gelişmelerin zaman içinde, bazı bölgeleri ve kentleri zorladığı gözlenmiştir. Öte yandan Türk sanayinin planlı bir şekilde geliştirilmesi çabaları ile birlikte; OSB'nin oluşturulması düşüncesi de güç kazanmıştır. Bursa'da ilk pilot uygulamanın başlatılmasına karar verilmiştir ve başarılı olmuştur. Bu gelişme OSB'nin ülkemizde tutunacağı konusunda güvence vermiştir. Bursa uygulamasından sonra, 1964 yılından itibaren Manisa, Konya, Bartın ve Ankara Organize Sanayi Bölgelerinin planları yapılmıştır. Böylece, ülkemizde OSB yayılmaya başlamıştır. Ülkemizde başlangıçtan günümüze geçen 40 yıllık süre içerisinde 180 dolayında OSB kurulmuş ve 2007 yılı sonu itibarıyla bunların 107 tanesi faaliyete geçmiştir. Sistemin bütünü için öngörülen istihdam kapasitesi 1, 5 milyon iken; var olan istihdam 400-425 bin arasında değişmektedir. Bunun sonucunda OSB'lerde büyük bir sanayi altyapısı oluşturulmuş olmakla

birlikte; fabrika yatırımların gerçekleştirilemediği ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de OSB’lerin kuruluş amacının batı ülkelerinde olduğu gibi fazla etkili olmadığı ileri sürülmektedir. Bunun nedeni olarak da, yer seçimi hataları, organizasyon sorunları, hukuki boşluk, finansman darlığı ve her ile bir OSB sloganı ile hareket edilmesi gösterilmiştir. OSB’lerin toparlayıcı, güçlendirici, yetkilendirici, teşvik edici, vesayetten kurtarıcı, AR-GE’yi ve teknolojiyi yönlendirici rollerini üstlenecek şekilde güçlendirilmesine gereksinme olduğu görülmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin; yerel ekonomik kalkınmaya katkı sağlayıp sağlamadığını ortaya koymak amacıyla bu çalışma seçilmiştir. Çalışmaya örnek olarak alınan iki ilin organize sanayi bölgelerinde anket çalışması uygulanmış ve veriler ortaya konmuştur. Araştırmaya konu olan Sivas ve Erzincan Organize Sanayi Bölgelerinde çalışmanın amacını olumlu yönde destekleyen sonuçlar ortaya çıkmıştır. Her iki ilin OSB’si de benzer özellikler göstermektedir. Bu özellikler doğrultusunda OSB’lerin istihdam başta olmak üzere firmaların maliyeti, pazar payları, hammadde, çevre koşulları, sağlık ve alt yapı hizmetleri, sosyal ve kültürel faaliyetleri, ulaşım, teşvik almaları gibi sorunlarına kısmen de olsa çözüm olmakta ve bu çözümler bulunan yöreye istihdam, kalkınma ve büyüme olarak geri dönmektedir.

Sanayileşmede rasyonel bir dağılım göstermeyen ülkemizde, Organize Sanayi Bölgesi uygulamalarının yaygınlaştırılması ve bu bölgelerde yatırımcıları teşvik edici tedbirlerin alınması geri kalmış bölgelerimizde sanayileşme hareketlerinin hızlanmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

ABUŞOĞLU, Ö ve İNAN, Ö, (1989), “Kalkınmada Öncelikli Yöreler ve Bölgesel Gelişme İçin Bir Model”, TOBB, Ankara

AKIN, İlkin (1988), Kalkınma Sanayi Ekonomisi, İÜ Yayın No: 3487, İstanbul, s.274–278

AKPINAR Rasim (2005) Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Yeni Bölgeselleşme Paradigması ve Uygulamaları”, DPT Bölgesel Gelişme Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara

ANKARA TİCARET ve ODASI, (2005), s.151

ARDOĞAN, Leman ve Diğerleri (1990), Türkiye’de ve Dünya’da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları, TOBB Yayınları No: 311, Ankara, s.11.

ARI, F. Aylan (2006), Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler, Derin Yayınları, s.24, İstanbul

ATEŞ Ahmet (2003), Sivas Sanayi potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, s.16

Başbakanlık Özelleştirme Dairesi Başkanlığı (1998). Türkiye’de Özelleştirme, 2 Eylül 1998, Ankara.s.45

BRASCHE, U (2001), “AB’nin Bölgesel Politikası ve Türkiye’nin Uyumu”, İKV, İstanbul

ÇERİKÇİOĞLU BÜŞRA (2007), Maden Kenti Sivas Zirvesi, Sivas Yöresi Maden Potansiyeli, s.159

ÇEZİK Asuman, ERAYDIN Ayda (1982) ; “Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri”, DPT Yayınları, Ankara, s.53

- DAMALI Alev (2000), Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri’nin Bir Sistem İçinde Geliştirilmesi İçin Öneri, DPT Yayını, Ankara, s.69–70
- DPT, Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl 1963–1967, s.473, Ankara
- DPT (2003), Ön Ulusal Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Stratejileri, Bölgesel Gelişme Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara
- DPT (2006), “Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı”, Ankara
- ÇAĞLAR, Esen (2006), Türkiye’de Yerelleşme Ve Rekabet Gücü: Kümelenmeye Dayalı Politikalar ve Organize Sanayi Bölgeleri, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, ODTÜ Mimarlık Amfisi, 7-8 Eylül, Ankara.
- ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI, Türkiye Çevre Atlası, ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2004.
- DİE, (2005), Sivas İli GSYİH’sının Yıllar İtibariyle Gelişimi.
- DİNÇER, Bülent, ÖZASLAN, Metin ve KAVASOĞLU, Taner (2003), İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, DPT Yayını, Yayın No DPT 2671, Ankara
- DİNLER, Zeynel (1998), “Bölgesel İktisat”, Bursa Ezgi Kitabevi, s.305,
- DİNLER, Zeynel (2001) Bölgesel İktisat, s.78, Bursa
- DİNLER Zeynel (2005), Bölgesel İktisat, s.85, Bursa
- DÜLGEROĞLU, Ercan (1988), Kalkınma Ekonomisi, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın, No: 14, Bursa
- ERKAL Mustafa (1982), Bölge Açısından Az Gelişmişlik, Boğaziçi Yayınları, s.58, İstanbul
- ERKAN, H (1987), “Sosyo-Ekonomik Bölgesel Gelişme: Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım”, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, Yayın No: 0906, 87, İzmir

- ERZİNCAN TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ (2008), Tarım Master Planı, s.26
- ERZİNCAN TİCARET SANAYİ ODASI (2008), Erzincan Organize Sanayi Bölgesi, s.2.
- ERZİNCAN VALİLİĞİ (2008), (Erzincan il Planlama Müdürlüğü, 2008, 18-19)
- ERZİNCAN VALİLİĞİ (2005), Erzincan 2005, s.129
- ERSUNGUR, Ş. Mustafa (2005), Bölgesel İktisat, 3. Baskı, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Z. F. Fındıkoğlu Araştırma Merkezi Yayınları No: 219, Erzurum.
- ERSUNGUR, Ş. Mustafa, BERBER Metin, (2008), “Bölgesel Kalkınmada Organize Sanayi Bölgelerinin Yeri ve Önemi”, Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri, Dokuz Eylül Üniversitesi İ. İ. B.F. Sempozyum Bildirileri Kitabı, s.38
- ESEN, Adem (1999) ”Sivas Hakkında Ekonomik Bilgiler”, Sivas Ekonomisi, Sivas Belediyesi Kültür Yayını, Sivas, s.9
- GÜLMEZ, Mustafa ve İlkay Noyan Yalman, (2008) “ KOBİ Teşviklerinin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri: Sivas İli Örneği”, Değişen Dünya ve İşletmecilikte Yeni Dinamikler, VI. Anadolu İşletmecilik Kongresi, 31 Mayıs–2 Haziran, Kırıkkale.
- GÜNDÜZ, Ali, Yılmaz (2006), Bölgesel Kalkınma Politikası, Ekin Kitabevi, s.7, Bursa
- HM Treasury (2001), Produktivity in The UK: Regional Dimension,
- ILDIRAR Mustafa (2004), Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri, Nobel Yayın, Ankara, s.7–9

- İBİCİOĞLU Hasan, KARADAL Himmet, İdris DOĞAN, ÇUHADAR Turan (2007)
“Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları Ve Yasal
Düzenlemeleri Üzerine Bir Araştırma”
- KAR Muhsin, TABAN Sami (2004), Kalkınma Ekonomisi Seçme Konular, Ekin
Kitabevi, Bursa, s.7
- KAYA Ayşen, HAN Ergün (2002) Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika, Eskişehir,
s.2
- KAYNAK Muhteşem (2007), Kalkınma İktisadı, Gazi Kitabevi, Ankara, 237–241
- KELEŞ R, ERBAY, Y (1999), “Avrupa Konseyi’nin Bölge olgusuna Bakışı”,
Çağdaş Yerel Yönetimler, s.3–29
- KEPENEK, Yakup, YENTÜRK, Nurhan (2000), Türkiye Ekonomisi, Remzi
Kitabevi, İstanbul, s.32–33
- KÖK Recep, Şimşek Nevzat, DUYGULU Ethem (2008), ”Organize Sanayi
Bölgelerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri, Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Sempozyum Bildirileri Kitabı, s.305-308.
- MAZLUM, Mustafa (1990), Özel Kesim Yatırım İmkânları ve Yatırım Kararlarında
Teşviklerin Etkinliği, TOBB Yayınları Ankara, s.27–30
- MGK (1993), Türkiye’de Bölge Planlamasının Evreleri, MGK Genel Sekreterliği,
Yayın No: 2, Ankara
- MUTLU Servet (2002), Doğu Sorununun Kökenleri: Ekonomik Açıdan, Ötüken
Yayınları, İstanbul
- ONAL Güngör (1974), Organize Sanayi Bölgeleri ve Uygulamadaki Durum,
Eskişehir Sanayi Odası Yayını.
- ONAT, Esen (2002), Organize Sanayi bölgeleri Fiziki Planlama Esasları TOBB
Yayınları, Ankara.

OSBUK, “Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Kuruluşu ve Gelişimi

OSKAM, Arie, LONGWORTH Natasha, YILDIZ Ayselin (2005), Turkey’s Economy and Regional Income Distribution. İçinde: Alison Burrell & Arie Oskam (eds.), Turkey in the European Union: Implications for Agriculture, Food and Structural Policy. The Netherlands, CABI Publishing.

ÖNGÜÇ İnci (2000), Adana Ekonomisinin Gelişmesi, Organize Sanayi Bölgesinin Gelişmedeki Yeri ve Önemi, İktisadi araştırmalar Vakfı, Adana Ticaret Odası.

ÖZDEMİR, Mahmut (1990), Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara

ÖZTÜRK Feride, ÇELEBİOĞLU Fatih (2006), Dünya Ekonomisinden Seçme Konular, Seçkin Kitabevi, Ankara, s.87

POROY, H (2004), “Bölgesel Gelişme Stratejileri Çerçevesinde Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi”, Türkiye İktisat Kongresi, İzmir

ROBERTS, P (1996), “Regional Planning Guidance in England and Wales, Back to the Future”, TPR, Vol. 67, 97-100)

Proje Hazırlama Rehberi, (1996), s.57

SAK, Güven (2007), 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, “Çok Düzlemli Yönetişim”, Bildiri Kitabı, Ege Üniversitesi İzmir, Tepav Yayınları, s.397

SANALAN, Tarık (1990), Kalkınmada Öncelikli Yörelerin Tespiti ve Teşvik Tedbirleri, İstanbul

SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI İSTATİSTİKLERİ, (2000), s.5

SANAYİ TİCARET BAKANLIĞI, (2002) Erzincan Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, Ankara, s.26

- SARICA, İsmail, (1988), “Kalkınmada Öncelikli Yörelerin Belirlenmesi ve Yatırımlarla Teşviklerin Bu Yöreler Açısından Değerlendirilmesi”, Mülki ve Mahalli İdareler Düzeyinde Planlama, T. C.İçişleri Bakanlığı Yayın No. 431, Ankara, s.699
- SEVGİ Cezmi, (1994), Sanayileşme Sürecinde Türkiye ve Sanayi Kuruluşlarının Alansal Dağılımı, Beta Basım Yayım, s.61, İstanbul
- SİVAS 2023 Stratejik İl Gelişme Planı, İl Sosyal ve Ekonomik Planlama Merkezi, Sivas 2006, s.9
- Sivas Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, (2008).
- Sivas Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, Sivas Hizmet Vakfı, (2003), s, 39
- Sivas Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, (2005)
- ŞİMŞEK, Mustafa (2003), Sivas İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması, Türkiye Kalkınma Bankası-Sivas Hizmet Vakfı Yayını, 187s.
- T.C. Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006), s.22.
- TEKELİ, İlhan (1979), Mekân Organizasyonlarına Makro Yaklaşım Türkiye Üzerine Bir Deneme, ODTÜ Yayın No: 28, Ankara, s.295–296
- TOBB (2002), AB Bölgesel Politika ve Yapısal Fonlar
- TOBB, Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri Projesi Tanıtım Toplantısı, TÜBİTAK ve TOBB İşbirliğiyle, 18 Kasım 1994, Ankara, s.7
- TUNBUL Mete (1991), Türkiye’de Bölgesel Planlama Çalışmaları, DPT Yayını, s.8–9, Ankara
- TURAN Menaf (2005), Bölge Kalkınma ajansları nedir, Ne Değildir? Paragraf Yayınevi, s.65, Ankara

- TURAN, Osman (1990), Selçuklular ve İslamiyet, 3. Baskı, İstanbul, s.199
- TÜRKMENTEKİN, Erol (1997), Küreselleşme ve Kalkınma, Cantay Kitabevi, İstanbul
- TREUNER, P (2000), “Bölgesel Kalkınma Politikasının Hazırlanmasında Karşılaşılan Sorunlar”, TESEV Konferansı Tebliği, İstanbul
- UNIDO; Guidelines For Establishment of Industrial Estates In Developing Countries, New York.
- USTAOĞLU Engin 2008, Erzincan İl Gelişme Planı, 1-4
- SİVAS TİC.SAN. ODASI (2006), Yatırımın doğru Adresi Sivas Dergisi. s.10
- Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 29. 01. 2004 tarih ve 5084 Sayılı Kanun (R. G. 06. 02. 2004 /25365).
- YAZGAN Turan (1997), Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gelişme Planı,, Kutsun Yayınevi, s.107, İstanbul
- ZAİM Sabahattin (1991), Bölge ve Şehir Planlaması Yönünden İstanbul Sanayi Bölgesi, İstanbul, s.41
- ZEE, H., STOTSKY, J. G., LEY, E.(2002) “Tax Incentives for Business Investment: A premier for policy Makers in Developing Countries”, World Development, Vol. 30, No: 9, 1497-1516

Makaleler

- ADELMAN, I and YELDAN E, (2000), “Is This The End Of Economic Development?”, Structural Change and economic Dynamics, Vol. 11, pp. 95-109

- AKTAN, C.C ve ŞEN, H (1999) “Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye”, TOSTÖV Yayınları, s.10–35, Ankara
- BAYRAKTUTAN Yusuf (1999), “Sivas’ın Tarımsal Yapısı”. Sivas Ekonomisi, Sivas Belediyesi Kültür Yayını, Sivas, s.51
- ÇİÇEK, M, Ökmen (1997), “Küreselleşme Süreci ve Yerel Yönetimler” Türk İdare Dergisi, sayı 417, s.143
- ÇİÇEK, M, Ökmen (2005), “Türkiye’de Bölgesel Dengesizlikler Üzerine Bir Değerlendirme”, Türk İdare Dergisi, sayı 449, s.113–137, Ankara
- ÇİLOĞLU, İ. (2000), “Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü”, Hazine Dergisi, Ocak 2000, Sayı: 13, 1–20
- DURUÖZ, C, N (1997), 80’lerden Bu Güne Yerellik, Kentliyim Ada Dergisi, yıl: 3, sayı. 9, s.71–73, Ankara
- ERENDİL, A.(1997), Yerel Olmanın Anlamı: Denizli Örneği, Kentliyim Ada Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 9, s.64-67, Ankara
- ESEN, Adem, ”Olağanüstü Hal Bölgesi ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerle İlgili Düzenlemeler”, Dünya Gazetesi, 25/12/1998. 5
- GÜLER; Ağra (1990), “Kuruluşundan Günümüze Kadar Organize Sanayi Bölgeleri” Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, s.49–52
- KÖSE, Ö (2003), “Küreselleşme sürecinde Devletin yapısal ve işlevsel Dönüşümü”, Sayıştay Dergisi, Sayı 49, Ankara
- MENGİ, A (2001), “Avrupa Birliği’nde Bölge, Bölge Planlaması ve Türkiye”, GAP Dergisi, Sayı 15, ss: 23–26
- SAFİ, İ (2001), “Türk İdari Yapısı ve Bölgesel Yönetimler” Avrasya Kuşağı Düşünce Grubu Dergisi, sayı: 3

TEKELİ, İlhan (1997), "Yeni Yerel", Kentliyim Ada Dergisi, yıl. 3, sayı. 9, s.746–47, Ankara

VİZYON Dergisi (2007) Sivas Ticaret Sanayi Odası, Eylül Sayısı, s.98-99.

SİVAS TİC.SAN. ODASI (2006), Yatırımın doğru Adresi Sivas Dergisi. s.10

SİVAS VALİLİĞİ (2008), Yatırımın Yeni Rotası Sivas Dergisi, s.11.

YAVİLLİOĞLU, C (2002), "Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri", Cumhuriyet Üniversitesi İ. İ. B.F. Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s.59–77

Raporlar

DPT (2000), Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2522, Ankara

DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s.100.

GÜLER, Canan (1990), "Organize Sanayi Bölgeleri Durum Tespit Raporu", OSB ve KSS Özel İhtisas Komisyonu, Organize Sanayi Bölgeleri Alt Komisyonu, Ankara s.7

KAĞITÇIBAŞI, Ergun (1991), İskoçya'da Organize Sanayi Bölgeleri Kuruluşu ve İşleyişi Ekonomik Yapıdaki Yeri, Önemi ve Konunun Genel Olarak Tanımı, Yayınlanmamış rapor, Bursa

TÜRKİYE YATIRIM DANIŞMA KONSEYİ, İlerleme Raporu, T. C.Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Ankara, Ocak 2005.

Tezler

AYDEMİR, Z. C (2002), “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kapsamında İllerin Kaynak Kullanım Görece Verimlilikleri Veri Zarflama Analizi Uygulaması”, DPT-Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2664

ÇUHADAR, M. Turan (2005) Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler: Bir Model Önerisi. Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ERYAŞAR, Ahmet (1999), Bölgesel Gelişmede Organize Sanayi Bölgelerinin Yeri ve Ege Bölgesine Yönelik Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s.43-44

Elektronik Yayınlar

ALTAN, Rıfat, “Türkiye’nin Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı”, 10 Ağustos 2007, http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=64 (03. 09. 2008)

EYÜBOĞLU, Dilek, 2000’li Yıllarda Organize Sanayi Bölgelerimiz, Milli Prodüktivite Merkezi Araştırma Bölümü Uzmanı, <http://www.mpm.org.tr/OSB.pdf> (Erişim Tarihi: 05. 06. 2008).

EYÜBOĞLU, Dilek (2007), “Dünyada ve Türkiye’de OSB Uygulamaları” Milli Prodüktivite Merkezi Araştırma Merkezi. <http://www.osbuk.org/doc/OSBUygulamalar.doc> (31. 07. 2008)

GÖNÜLALAN Talha (2008), “Sivas’ın Sanayi Envanteri”.

<http://www.sivascity.com/tag/sivas-sanayi-rehberi/> (19. 03. 2009)

GÜVEMLİ Oktay (1990), Yatırım Projelerinin Düzenlenmesi ve Değerlendirilmesi, İstanbul, s.162.

http://www.hm-reasury.gov.uk/media/97F/66/REGIONAL_POLICY.pdf, 15. 05. 2008

STOCKWELL, Clinton E., “Central Manufacturing District”, Encyclopedia of Chicago,

<http://www.encyclopedia.chicagohistory.org/pages/785.html>, S.E.T. 25. 06. 2008

OKAN, Yaşar (2005), “Sanayide Kuruluş Yeri Faktörlerinden Sermaye, Devlet, İklim ve Ulaşım Konularının Hedefleri ve Öğretim Teknikleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, www.e-sos-der.com, ISSN: 1304–0278, C: 3 S: 12, s.57. (03. 05. 2007)

SOYSANLI, Muzaffer, “Alternatif Bir Üretim Modeli Olarak İtalyan Sanayi Bölgeleri (Disretti) ” Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü. (12. 09. 2008)

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/Muzaffer>.

<http://www.askon.org.tr/arastirma/rapor3.pdf>. 08. 03. 2008

<http://www.erzincan-cevreorman.gov.tr/cdr/M.HTM>. 16. 03. 2008

http://www.erzincantso.org/download/dosya/erzincan_yatirim_avantaj.doc. 20. 11. 2008

<http://www.habercan.com.tr/haberdetay.asp?ID=864>. 27. 03. 2009

http://www.ieat.go.th/menu01/1.0.0.0.0.0.0.0.0.0_en.php3?la=en, (20. 07. 2009).

http://www.iosb.org.tr/v2/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=58/24. 03. 2008

<http://www.manchester2002-uk.com/business/trafford-park.html>. 11. 06, 2008

<http://www.main-board.com/ekonomi-universite/97574-organize-sanayi-bolgeleri.html> 19. 10. 2008

<http://www.osbuk.org/doc/OSBUygulamalar.doc> 13. 03. 2008

http://www.osbuk.org.tr/doc/osb_alan_olculeri_kasim2008.xls

<http://www.sanayi.gov.tr/WebEdit/Gozlem.aspx?sayfaNo=872&navigate=var>.
16. 03. 2008

<http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfano=1251>. 03. 05. 2008

<http://www.sivaslilar.net/forum/showthread.php?t=10896>. 15. 01. 2009

<http://www.sivaslilar.net/forum/showthread.php?t=19688>. 15. 04. 2008

<http://www.sivascity.com/tag/sivas-sanayi-rehberi/>. 02. 03. 2009

<http://www.tobb.org.tr/anket/abbpyt.html>, 15. 05. 2008

http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=182/04. 09. 2009

<http://www.webhatti.com/cografya/49477-turkiye-de-sanayi.html>. 03. 03. 2009

EKLER

1. ANKET SORULARI

Sayın Yönetici

“Kalkınmada Bir Araç Olarak Organize Sanayi Bölgeleri (Sivas ve Erzincan)” başlıklı yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Aşağıdaki anket formuna vereceğiniz cevaplar, çalışmanın niteliğini artırıp, çalışmaya katkı sağlayacaktır. Cevaplarınız isim belirtmeden toplu olarak değerlendirilecek ve akademik bir amaç için kullanılacaktır.

Değerli zamanınızı ayırarak katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Yrd.Doç. Dr. Filiz TUTAR
Niğde Üniversitesi
İ. İ. B.F
NİĞDE

Gamzegül SÜT
Niğde Üniversitesi
İktisat A.B.D.
gamzesut@hotmail. com NİĞDE

1. Aşağıda firmanızla ilgili birtakım genel bilgilere ulaşabilmek için sorular yer almaktadır. Lütfen yan taraftaki ilgili kutucukta cevabınızı gösteriniz.

(Anketi cevaplandıran kişi) Yönetici olarak firmadaki konumunuz hangi düzeydedir?				
Firmanızın faaliyet gösterdiği endüstri kolunu belirtiniz.				
Firmanız kaç yıllıktır?	1-10	11-20	21-30	31'den fazla
Firmanız kaç kişiyi istihdam etmektedir?	1-50	51-100	101-150	151'den fazla
Firmanızda çalışanların kaç tanesi yönetici konumundadır?	1-10	11-20	21-30	31'den fazla
Firmanızda çalışanların kaç tanesi işçi konumundadır?	1-100	101-200	201-300	301'den fazla
Firmanızda çalışan kaç kişi yarı zamanlı çalışmaktadır?	1-50	51-100	101-150	151'den fazla
Firma çalışanlarınızın kaç tane asgari ücret düzeyinden ücretlendirilmektedir?	1-100	101-200	201-300	301'den fazla
Firmanızın bir yıllık üretim kapasitesi nedir?				

2. Firmanızın genel olarak getirdiği faaliyetlerle ilgili olarak aşağıda birtakım bilgiler yer almaktadır. İlgili seçeneği işaretleyiniz.

Firmanız ihracat yapmakta mıdır?	Evet ()	Hayır ()
Firmanızın bir yıllık ihracat kapasitesi nedir?		
Firmanız ithalat yapmakta mıdır?	Evet ()	Hayır ()
Firmanızın bir yıllık ithalat kapasitesi nedir?		
Firmanız devlet teşviklerinden faydalandı mı?	Evet ()	Hayır ()
Firmanız teşviklerden hala yararlanmakta mı?	Evet ()	Hayır ()
Faaliyette bulunduğunuz yerin avantajlarını önem derecesine göre sıralayınız. En önemli bulduğunuz seçeneğe 1 veriniz, önem derecesi azaldıkça 2, 3, 4 şeklinde devam ediniz. Seçiminiz diğer ise lütfen açıklayınız.	Hammaddeye yakınlık ()	Ulaşım kolaylığı ()
	Pazara yakınlık ()	Memleketim olması ()
	Diğer ()	
Firmanız herhangi bir danışmanlık kuruluşundan hizmet almakta mı?	Evet ()	Hayır ()

3. Aşağıda Organize Sanayi Bölgelerinin (O. S.B.) firmanıza sağladığı avantajlar ve dezavantajlar ile ilgili sorular bulunmaktadır. Değerlendirmelerinizi belirtiniz.

OSB'nin firmanıza sağladığı avantajları önem derecesine göre sıralayınız. En önemli bulduğunuz seçeneğe 1 veriniz, önem derecesi azaldıkça 2, 3, 4 şeklinde devam ediniz. Seçiminiz diğer ise lütfen açıklayınız.	Hammaddeye yakınlık ()	Ulaşım kolaylığı ()
	Pazara yakınlık ()	Memleketim olması ()
	Alt yapı hizmetleri ()	Çevre koşulları ()
	Diğer ()	
OSB'nin firmanıza sağladığı dezavantajları önem derecesine göre sıralayınız. En önemli bulduğunuz seçeneğe 1 veriniz, önem derecesi azaldıkça 2, 3, 4 şeklinde devam ediniz. Seçiminiz diğer ise lütfen açıklayınız.	Hammaddeye uzaklık ()	Ulaşım zorluğu ()
	Pazara uzaklık ()	İş gücüne uzak olması ()
	Alt yapı yetersizliği ()	Çevre koşulları ()
	Diğer ()	
OSB'de bulunmanız ihracatınızı olumlu etkiledi mi?	Evet ()	Hayır ()
OSB'de bulunmanız ithalatınızı olumlu etkiledi mi?	Evet ()	Hayır ()
OSB'de sizinle aynı işe kolunda faaliyette bulunan rakip firmalar var mı?	Evet ()	Hayır ()
OSB dışında başka bölgede faaliyette bulunan yan kuruluşunuz mevcut mu?	Evet ()	Hayır ()
Yan kuruluşunuz mevcut ise avantajı var mı?	Evet ()	Hayır ()
OSB'lerin iyi örgütlendiklerini düşünüyor musunuz?	Evet ()	Hayır ()
Bulduğunuz OSB'nin verdiği genel hizmetlerden memnunluk derecenizi belirtiniz.	Çok memnunum	Memnunum
	Ne memnunum ne de memnun değilim	
	Memnun değilim	Hiç memnun değilim

ÖZGEÇMİŞ

Ad/soyadı: Gamzegül SÜT

Doğum Tarihi: 15.01.1974

Eğitim

İlkokul: Kangal Cumhuriyet İlkokulu

Ortaokul: Kangal Lisesi Orta Bölümü

Lise: Kangal Lisesi

Önlisans: Süleyman Demirel Üniversitesi / Isparta Meslek Yüksek Okulu Satış Yönetimi.

Lisans: Anadolu Üniversitesi / İşletme Fakültesi / İşletme

Kişisel Beceriler ve Yetenekler

Yabancı Dil: İngilizce (iyi)

Bilgisayar: Microsoft Office (Word, Excel) Windows 98-2000, XP

İş Deneyimleri

Ulaş Milli Eğitim Müdürlüğü, Vekil Öğretmenlik (4 yıl)

Kangal Milli Eğitim Müdürlüğü, Vekil Öğretmenlik (1 yıl)

Özel Sivas 4 Eylül Kız Öğrenci Pansiyonu Müdürlüğü (1yıl)

Türkiye İstatistik Kurumu, Kontrolörlük (4 ay)